

BARTÓKY JÓZSEF

EGYEDÜL

BUDAPEST, 1927
FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGTAB IBOD. INTÉZBT ÉS KÖNYVKYOMDA

KIADÁSA

FRANKUN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

EGYEDÜL.

Az öreg urak kávéházi törzsasztalánál arról folyt a szó, hogy a világ most megbolondult s valami ragadós lelki nyavalya tombol az emberek között.

Páll öméltósága egy darabig csendesen hallgatta a beszélgetést, egyszer aztán megszólalt:

— Ezzel a nyavalyával is úgy leszünk, mint a spanyollal. Míg a spanyol ritkán jött el hozzánk, mint a Halál rendkívüli követe, félelmetes, nagyerejű s szinte legyőzhetetlen hatalmasság volt, de mióta összeházasodott a mi becsületes influenzánkkal, egészen jelentéktelen valami lett s ma már alig különb egy jókora paraszt-náthánál.

A méltóságos úr mire befejezte a mondatot, már megbánta, hogy ilyen leki-csinyléssel beszélt a spanyolról s magával elégedetlenül hörpintette föl a feketekávéját. A feketekávé, pedig semmivel sem volt rosszabb, mint rendesen, most nem ízlett neki s egy kis vizet akart rá inni; fel is vette a vizespoharat a tálcáról, de aztán hirtelen visszatette, mert úgy látta, hogy

a pohár szélén egy vigyorgó Bacillus ül. Ő méltósága meg-megsimogatta a homlokát, megdörzsölte a szemét s aztán magában mosolyogva furcsa látomásán, megint a pohár után nyúlt, az ajkához emelte s kiitta fenéig.

Másnap reggel Páll úr nem bírta fölkelni az ágyból. Becsengette a gazdasszonyt s meghagyta neki, hogy telefonáljon a doktor úrért. A gazdasszony nekiesett a telefonnak s rövid másfél óra múlva sikerült a doktor úrral beszélnie, aki megígérte, hogy mihelyt csak teheti, megnézi a beteget.

— No, — szólt a gazdasszony az orvos üzenetének átadása után, — most már megyek a csarnokba!

— Nem eszem semmit! Ma nem kell semmi! — lihegte a méltóságos úr.

— Igen ám, — mondta erre a derék gazdasszony, — de azért, mert a méltóságos úr nem eszik, én csak nem halhatok éhen! Kávét sincs itthon, azt is hozni kell a fűszerestől.

Ezzel a gazdasszony kapta-fogta magát, rázárt a lakást beteg gazdájára s elment a csarnokba, meg a fűszereshez azzal a nemes elhatározással, hogy ámbár még tegnap este ezt tervezte, a múzeum-körúti cipőboltokat most nem nézi végig s csak a vámház-körúti kirakatokat fogja tanulmányozni.

Páll úr magára hagyottan, lázas fejfel egyideig arra gondolt, hogy milyen jó annak, akinek felesége és gyereke van: milyen önfeláldozó gonddal és gyöngédséggel ápolják azok a kedves beteget, milyen figyelemmel lesik minden óhajtását s milyen csodálatos leleményességgel találják ki annak minden, még el sem gondolt gondolatát is . . . Ő méltósága aztán azzal vigasztalta magát, hogy ha családja s rokonai nincsenek is, vannak barátai, kedves ismerősei, tisztelői és hálás hívei. Nem igaz az, — gondolta magában, — hogy mire az ember megöregszik, a feleségén és a gyerekein kívül senki sem marad mellette; nem, nem olyan rosszak az emberek, mint amilyennek mondják őket s a barátság, a tisztelet, a vonzalom s a hála nemes érzelmei még ebben a megbolondult világban se haloványodtak el!

Valaki felnevetett a szobában. A beteg felült az ágyban s szétnézett. Először senkit sem látott, aztán észre vette, hogy a Bacillus ott ül az éjjeli szekrényen, a gyufatartó tetején s onnan nevet le reá:

— Most már látod úgy-e hogy a spanyol most is nagy hatalmasság?! Persze most már félsz a Halál követétől s egyedülvalóságodban rettegsz!

A beteg erre nem felelt semmit, kimerülten visszahanyatlott párnájára s lehuny

szemmel sokáig, szinte alétan feküdt. Mikor nagysokára feleszmélt, odapillantott a gyufatartóra, de a Bacillust nem látta ott. Nyilván elbújt a gyufaszálak közé — gondolta magában s aztán fáradtan visszadőlt ismét vánkosára, lehunyta a szemét s így lehunyt szemmel sokáig nagy részvétellel nézte s figyelte azt a ziháló embert, aki mellette feküdt az ágyban s aki egészen olyan volt mint ő, sőt voltaképpen ő maga volt, csak hogy ez a másik énje nagyon beteg, halálos beteg volt a szegény . . .

Késő délután megjött a doktor s megvizsgálta a beteget, aki a nagy láz miatt akkor már szinte öntudatlanul feküdt az ágyon. A doktor csak a gazdasszonnyal beszélhetett:

— A méltóságos úrnak vannak itt rokonai? Hírt kellene adni nekik!

— Ő méltóságának — így felelt a gazdasszony — itt nincsen senkije sem. A vidéken volt egy pár rokona, de az idősebbek már meghaltak, a fiatalok pedig a méltóságos úrral nem igen törődtek. De eggyel még valamennyire tartotta a rokonságot; ez olykor írogatott neki, de a címét ennek sem tudom!

A doktor dörmögött magában, meg-megcsóválta a fejét, aztán azt mondta, hogy majd küld egy ápolónőt s ezzel elment.

Az ápolónő hamarosan meg is jött, de bizony Páll úr róla sem vett tudomást: nem bánta akármit tesz vele s akármiféle orvosszert ad be neki.

Két nap s két éjszaka öméltósága aztán csodálatos és rejtelmes világokban járt. Egyszer éjféltájban megszólalt:

— Édesanyám, kérlek, vezess át azon a kapun...

Az ápolónő sűgva megmagyarázta a gazdasszonynak, aki együtt teázott vele a beteg szobájában, bogy az már sokat jelent, ha a beteg úr gyerekek gondolja magát s az édesanyjával beszél!

Negyednap este a doktor úr egy fiatal doktort is hozott magával s a beteg megvizsgálása után ezt mondta ifjú kartársának:

— Éjszakára helyezkedjék ön el valahogy itt az ebédlőben s aztán, ha nem javul a helyzet, tegyen kísérletet még egykét injekcióval. Hiszen, ha a beteg menthetetlennek látszik is, mégis mindent meg kell kísérelnünk . . .

Ő méltósága természetesen nem hallotta, hogy a tanár úr mit mondott s mégis úgy tíz óra tájban önkéntelenül arra gondolt, hogy ő már most meg fog halni. Egy időre mintha a rémülettől megdermedt volna, elvesztette az eszméletét, aztán különös-

képpen arra gondolt, hogy nem lenne semmi értelme annak, hogy amíg lázban égő teste itt viaskodik a halállal, a lelke is ott vesztegeljen. Legjobb lesz, — gondolta magában, — ha addig én, hiszen én voltaképpen a lelkem vagyok, még itt a földön beszólok egy-két helyre.

És ő méltósága lelke olyan sebesen, mint a lázbeteg gondolata, elszállott ahhoz, akit gyerekkora óta legjobb barátjának tartott. A jóbarátot egy cseppet sem döbbsentette meg az éjszakai látogatás.

— Búcsúzni jöttem, — szólt Páll úr, — mert már most meghalok!

A gyermekkori jóbarát megvakarta a fületövét:

— Ejnye, ejnye! Nem is tudtam, hogy megbetegedtél! Persze, így a téli körvadászatok idején az ilyen magamfajta szenvedélyes vadásznak csak a vadászatokon jár az esze! No, de most már állok rendelkezésedre! Kivéve a szombati napot! Szombaton ugyanis Száldobosra kell mennem, keresztelőre hívtak! Nagyon kellemetlen lenne, ha éppen szombaton lenne a temetésed!

Ő méltósága lelke búcsúzás nélkül elsuhan és elszállott: a hivatali utódjához.

— Néhány perc múlva meghalok — így kezdte a szót a méltóságos úr — s azzal a kéréssel jövök hozzád, hogy majd az inté-

zet palotájának dísztermében ravatalozzatok fel s onnét temesetek. Utóvégre: az intézetet én csináltam, a palotát is én építtetem, valami megtiszteltetést hát megérdemlek! Lehet, hogy furcsának fogod találni, de most valahogy mégis arra vágyom, hogy legalább holtom után ismerjék el, hogy mégis csak voltam valaki s nem hiába élttem ezen a földön...

Az utód nyájasan felelt:

— Ami engem illet, természetesen készséggel állnék szolgálatodra, de nemcsak tőlem függ a dolog! Tudod, azok, akik itt most parancsolgatnak, még halva sem szeretik a régi embereket s attól tartanak, hogyha nagyon megbecsülik őket, még kedvük kerekedik a feltámadásra! Pedig ettől nagyon félnek, mert hiszen manapság igazán feleslegesen sok az ember!

Páll úr lelke szó nélkül elszállott ahhoz az emberhez, aki egykor naponta tízszer is elmondta neki, hogy: Isten után ő a legnagyobb jóltevője.

— Meghalok — szólt a méltóságos úr — s csak arra kérlek, írd meg a gyászjelentésemet s azután segíts azokat megcímezni. A reám vonatkozó adatokat te ismered a legjobban s te tudod legjobban, kikkel voltam összeköttetésben, kiknek kell tehát gyászjelentést küldeni.

— Sajnálom, — felelte a hálás ember, — de erre nem vállalkozhatom, mert te most nem tartozol a kegyelt személyek közé s így egyáltalán nem érdekem elárulni azt, hogy egykor bizalmas embered voltam!

Ő méltósága lelke tovább szállott s besuhant a kávéházi törzsasztal régi társaságához. Mikor belebent, egyik társa éppen akkor ült bele az ő rendes karosszékebe s kényelmesen elhelyezkedve, így szólt:

— No, elfoglalom az öreg Páll helyét, cum jure successionis: örökösi joggal!

— Hát mi baja van az öregnek?! — kérdezte az esti lapból felpillantva valaki.

A kérdésre senki sem tudott felelni, mert bárha a legpontosabb tagtárs négy-öt nap elmaradása feltűnhetett volna, bizony senkinek sem jutott eszébe, hogy legalább telefonon lehetett volna kérdezősködniök.

Ő méltósága lelke valami meleg szóra vágyva elszállott ahhoz a vidéki rokonhoz, akivel még, úgy ahogy, tartotta az atyafiságot. A szegény atyafi sírva fakadt, mikor a bácsi elmondta, hogy ő már most meghal.

— Jaj, jaj, — siránkozott az atyafi. — Már most ki fogja az én dolgomat a kegyelmes úrnál sürgetni?!

Páll úrnak nagyon fájt ugyan, hogy ez a rokon is csak a protektorát siratja, de

egyét gondolva, nagy hirtelen elszállott a kegyelmes úrhoz, ő excellenciája már aludt.

— Kérlek — szólt a méltóságos úr — mint régi jó emberem komolyan megígérted, hogy ezt az igazságos dolgot elintézed ...

A méltóságos úr tovább is beszélt, de bizony a kegyelmes úr napközben úgy belefáradt az ígéretésekbe, hogy mély álmából nem bírta felverni semmi szó.

Ő méltósága lelke csüggedten hazaszállott.

Az ágya mellett ott állott az ápolónő, aki egész nap evett ugyan, de most is majszolt valamit s ott állott ásítózva a gazdasszony, akit szemmeláthatóan bosszantott, hogy ennyi ideig húzódik a dolog. A Bacillus ott ült a gyufatartó tetején s ő méltósága most valami meleg, hálas pillantással tekintett fel reá. A fiatal doktor meg arra készült, hogy utolsó kísérletként még majd egy injekciót ad a betegnek, méltósága azonban, mikor a doktor hozzáhajolt, gyengéden eltolta magától a kezét s elhaló hangon szomorú szóval így szólt:

— Ne fáradjon, doktor úr, így egyedül nem érdemes; ilyen egyedül, igazán nem érdemes...

A FRÁNYA MADÁR.

A nyár elején lementünk unoka-látogatni. Megérkezésünk után Gida, a kisebbik unokánk, mindjárt előállott a bizonyítványával. Mint kötelességtudó nagypapa természetesen megdicsértem Gidát, hogy a harmadik elemiben is jeles bizonyítványt értelmelt ki, de bizony titokban egy kicsit aggódtam a tiszta jeles miatt. Néhány nap alatt aztán alaposan meggyőződtem arról, hogy a tudomány nem ártott meg Gidának. A gyerek most is olyan vígan játszott mézítlábas cimboráival, Bálinttal, a parádés-kocsis fiával és Antival, a kertész fiával, mint ennekelőtte; úgy ette az árpával érő éretlen körtét, olyan biztosan járt falábon s ha az apjával s bátyjával Domokossal (aki már a Ferenc József intézetben karddal iparkodik rendben tartani a rendhagyó igéket) reggelenként kilovagolt, úgy megülte a maga Csinosát, mintha nem lett volna tiszta jeles! Nagypapai szívemnek az is örömet szerzett, hogy Gida zenei érzékét sem tette tönkre a sok tudomány, mert: íme, Szekeres Antaltól, a legifjabb ígás-kocsistól a télen úgy megtanult harmonikázni, hogy a legszigo-

rúbb zenekritikus sem találhatna játéka-
ban semmi hibát.

Körülbelül egy hétig kedves és zavar-
talanul vidám napjaink voltak. Egy dél-
után aztán Gida azzal állott elő, hogy fáj
a feje! Először természetesen mindnyájan
az éretlen körtére, a zöld szilvára s a nagyon
is érett faeperre gondoltunk; hiszen az
ilyenekkel az is elronthatja a gyomrát, aki
tisztá jeles! Persze megmértük a gyereket:
harmincnyolc fok volt a láza. No, gondol-
tuk, ha elrontotta is a gyomrát, holnap,
holnapután nem lesz már semmi baja! A
doktor is ezt remélte. Legalább: ezt mondta.

Harmadnap aztán négy szemközt azt mond-
ja nekem a feleségem:

— Attól tartok, hogy ennek a Gidának
tífusza van!

Sietve háritottam el ezt a balsejtelmet:

— Ugyan, lelkem, hogy mondhatasz ilyet?
Belepillantva a vármegyei világlapba, éppen
az imént láttam, hogy a főorvos jelentése
szerint az egész vármegyében egyetlen tífusz
eset sincsen!

Egy félóra múlva a lányunk, Gidának
az anyja állott elő:

— Nem tudom miért, de én attól tartok,
hogy Gidának tífusza van!

Erre már szinte felfortyantam:

— Azért, mert Béla bácsi a legkitűnőbb

diagnosztá s a legjobb belgyógyász volt, csak nem gondoljátok, hogy oldalágon leányrokonaira szállott a tudománya?!

Délután, mikor a doktor megjött s megvizsgálta lázban égő betegünket, elpanaszoltam neki, hogy a Gida anyja s nagyanyja milyen rémképekkel rémítgetik magukat s mindnyájunkat. A doktor, Gida kedves Csépké bácsija, nagyon komoly arccal hallgatott végig, aztán óvatosan, megfelelő megnyugtató bevezetések s idegcsillapító kertelések után kirukkolt velem, hogy: bizony ő is azt gondolja, hogy Gidának tífusza van!

Hát kár volt gúnyolódnom, mert lám, az anyai s nagyanyai szív csalhatatlan diagnosztá!

Aggodalmas, súlyos napok s nagyon, de nagyon nehéz éjszakák szakadtak ránk. Kedves kis betegünk nagy betegsége egyre súlyosbodott. A doktor csak azzal vigasztalt bennünket, hogy igaz, hogy a betegség rendkívül nagy erővel rohanta meg, de hát Gida vasgyúró! Jó, jó, hiszen Gida erős gyerek, de hátha a betegség mérge még erősebb?!

Ámbár a tífusz három hét múlva rendesen alábadja, Gida láza még az ötödik héten is szüntelenül negyvenegy fok felé járt! Szegény gyerek egészen kimerülten pihe-

gett már s mi meg a virrasztásoktól s a folytonos aggodalomtól elbódulva, jóformán reménytelenül szédelegtünk.

Egy reggel így szólt Gida:

— Kérek egy kortyot abból a vízből, amit most hoztam.

Hárman is megkérdezték:

— Milyen vizet adjunk: artézi-vizet, Saluator-vizet, kút-vizet? Van itt behűtve, mindenféle.

— Abból kérek amit én hoztam az imént a tündérek kútjáról. . .

A tündérek kútjáról? Ó, miféle tündérek-nél járhatott ez a szegény gyerek fényes nappal s miféle kútról, miféle vizet hozott? Az élet vizéből hozott-e, vagy pedig . . .

Délután megint megszólalt a kis beteg:

— Nagymama kérem, adja ide a harmonikámat.

A nagymama oda adta neki. Gida alig bírta elgyöngült kezében a húzós-harmonikát: de nem is akart azon most játszani, hanem csak nézegette s figyelmesen megvizsgálgatta, hogy oldalt jól be van-e akasztva mind a két kapcsa?!

— Most tessék, nagymama, bevinni a harmonikát a Domokos szobájába s tessék az ő szekrényébe tenni!

A nagymama szó nélkül vitte a harmonikát a Domokos szobájába. Szó nélkül, de

nem titkolt könnyek nélkül. Hiszen, úgy látszik, a mi kedves Gidánk, szegényke, azt érzi, hogy ő már nem fog többé harmonizálni ...

Mialatt a nagymama odajárt, Gida azt mondta az édesanyjának, hogy a cimboráival, Bálinttal meg a kis Antival szeretne beszélni.

A gyerekek, akik hetek óta a ház körül s a kertben folyton lestek már Gidára, az első hívó kiáltásra egy-kettőre előkerültek s felmászván a párkányra, a betegszobának a nyári melegben nyitott ablakán egyszerre dugták be buksi fejüket.

Gida bágyadt szeméből a szeretet mosolygása szállott a két meghatott cimborára felé s halkan így szólt hozzájuk:

— Te, Bálint, mindennap étesd meg a házinyulakat! Te, Anti, meg mindennap locsold meg az én kis hársfámat, ott a kis pad mellett! No, szervusz Bálint, szervusz Anti!

Gida fáradtan lehunyta a szemét, a két buksi fej eltűnt az ablakból, de Gida anyja kihajolva az ablakon, nagyon sokáig nézett utánuk. Nyilván attól tartott, hogy omló könnyeit észreveszi Gida, aki most mintha végrendelkezett volna s elbúcsúzott volna cimboráitól...

Aztán lassan-lassan ránk borult az este.

Ő Istenem, mit hoz majd ránk az éjszaka? Felleget volt az ég s odakint hamar besötétedett. Meggyötört lélekkel szótlanul ültünk a nagy szobában. Gida a betegszobában a rettenetes, szünetlenül nagy láz miatt szinte egészen elaléltan feküdt már. És aztán az éjszaka sejtelmes csendjében a nagy fenyőfák felől egyszerre csak megszólalt — a kuvik!

Eh, gondoltuk magunkban, hiszen mi nem vagyunk babonás emberek s nem adunk semmit a balga paraszti beszédre — és a halálmadár szavára mégis megdermedt szívünkben a vér, nem mertünk egymásra nézni s nem bírtunk egy szót sem szólni. A rettenetes madár meg, egy-egy kicsit megpihenve, egyre mondta: kuvik, kuvik, kuvik!

Gida, aki éppen úgy, mint mi, eddig sohasem hallott kuvikolást, felrezzent s megkérdezte:

— Mit akar itt ez a fránya madár? Miért szól az ablak előtt?

Mit akar ez a fránya madár? Ő, ki tudna s ki merne erre felelni?!

A kuvik baljóslatú szavát féléjszaka rémülten hallgatták a belső cselédek, a kocsisok, a kertész, másnap hát már az egész falu elsiratta Gidát, aki kedves ismerőse ott mindenkinek, mert hiszen húsvétkor eddig

minden házba eljárt locsolni, minden lakodalomba szívesen elment kis-vőfélynek, pompás csárdástáncos volt s nehogy elmaradjon a többiektől, még a shymmit is megtanulta Kun Miklóstól, a bivalyosbérestől, ő, szegény kis Gida, itt hagy már bennünket mert, lám megszólalt a halálmadár az ablaka előtt!... Még pedig a hangja szerint ítélve, egy fiatal kuvik kuvikolt az éjszaka; úgy látszik a gyerekekhez fiatal halálmadár jön . . .

Másnap reggel Bálint, meg a kis Anti hívás nélkül is felkapaszkodott a párkányra és benézett a nyitott ablakon, ők is hallották a halálmadarat; érthető tehát, hogy elhozta őket, ha nem más: a kíváncsiság.

— Hogy tetszik lenni, úrfi? — kérdezte Bálint, aki ezekben a nehéz órákban Gidát már nemcsak úgy Gidának, hanem úrfinak nevezte.

Gida gyöngye hangon felelt:

— Ez a fránya madár nem hagy aludni! Lessetek rá s fogjátok meg! Ha nem kiáltozna itt, kialhatnám magamat s akkor meggyógyulnék...

Gida fáradtan lehunyta a szemét, Bálint meg Anti csendesen lemászott a párkányról; bizony egy szóval sem fogadkozott egyikük sem, hogy elnémítja a halálmadarat. Hja, a mellől, akinek már a kuvik szól, elszélednek a cimborák ...

Alighogy erre a nehéz napra ráborult az este, a kegyetlen kuvik megszólalt megint: kuvik, kuvik, kuvik! Rémitő hangja a szívünkbe vágott s szinte kóválygott a fejünk az izgalomtól. Pedig ugyan ki adna valamit az ilyen babonára?!

— Le kellene löni ezt a madarat! — szakadt fel a szó valamelyikünk meggyötört szívéből.

Mintha erre a szóra vártak volna, ketten is indultak, hogy majd ledurrantják a kuvikot.

— Ne, ne! A világért sem! — riadt fel a német kisasszony. — Azt mondják, hogy ez még rosszabb, mert a kuvikért bosszút áll a többi!

— Hiszen olyan sötét van, hogy úgy sem látnók — mondták a puskások s visszaültek a helyükre s ámbár ők sem babonások, titokban örültek, hogy a kisasszony megszólalása megmentette őket a kuvik bosszújának felidézésétől.

A kuvik pedig egyre szólt: kuvik, kuvik, kuvik! Éjfél után aztán elhallgatott a borzasztó halálmadár. De hiába hallgatott el: a szava által felvert balsejtelem lelkünkben — pedig ugyan ki adna valamit a babonára? — szünetlenül azt mondta: kuvik, kuvik, kuvik...

Másnap szegény Gida az emésztő nagy láztól már egészen oda volt. A doktornak

nagyon komoly volt az arca s nem is mondta már, hogy hiszen Gida vasgyúró, de nem is mondhatta, mert a hatalmas erős fiú helyett valami vézna, összetört, elesett, halálra-vált gyerek feküdt az ágyon.

Lassan, nehezen, kínosan telt el a nap s akárhogy féltünk is tőle, csak ránk sötétedett az éjszaka megint. Titkon remegve vártunk a könyörtelen kuvikra.

És a kuvik — nem szólalt meg!

Gida szépen átaludta az éjszakát s reggelre csökkent a láza!

A kuvik nem szólalt meg többé s mi egykettőre úgy elfelejtettük a nyomorultat, mintha sohasem hallottuk volna rémítő szavát.

Gida láza azóta, hogy a fránya madár elhallgatott, napról-napra fokozatosan csökkent s el is múlt egészen. Nyolc-tíz nap múlva aztán a doktor azt mondta, hogy a kis lábbadozót tolókoszin már most kivihetjük levegőzni a kertbe.

Persze, Gida első kivonulása nagy ünnep volt. Az egész família örömet húzta s tolt a felvirágozott tolószéket, de Gida a cimboráira bízta magát, Bálindra, meg a kis Antira, akikkel mióta ráuszította őket a kuvikra, nem is beszélhetett, mert hogy az elgyengült gyereket ne fárasssa ki semmi sem, hát elhessegettük közeléből a pajtásokat.

Mikor az ünnepi-menet ahhoz a kerti félszerhez ért, melyben Gida házinyulai laknak, Anti feltárta annak széles ajtaját. Gida bepillantott s felragyogó arccal nézte a majszoló házinyulakat, aztán tolószékén előrehajolva, odamutatott a nyulak házá-
nak egyik felső rekeszére s megszólalt:

— Mi ez, te Anti!

Anti büszkén mosolygott:

— Rálestünk ökelmére, Bálinttal, éjszaka, s hajnalban megfogtuk! Pedig csíp a gyalázatos nagyon!

Mindnyájan bepillantottunk a félszerbe, de hirtelenében egyikünk sem tudta, hogy miféle kerekszemű, sohasem látott madár gubbaszt ott némán fogságában.

— Azt tetszett mondani, — szólt Gidához Bálint, — hogy meggyógyul, ha ez nem kiabál, hát megfogtuk a fránya madarat!

Kézről-kézre adva őket, nagy meghatottsággal ölelgettük meg Gida hű barátait; a kuvik meg szinte megdermedve a szomorúságtól, úgy meresztgette ránk kerek szemét, mintha egyáltalában nem értette volna meg, hogy miért ölelgetjük mi azt a két parasztyereket, akik őt rabul ejtették?!

— Úgy látom, — szólt Gida alaposabban szemügyre véve a foglyot, — egészen fiatal még ez a kuvik! Legjobb lesz, fiúk, ha estére

majd eleresztitek. Lehet, hogy keresi az anyja és siratja ....

A fránya madár, mintha megértette volna azt, amit Gida mondott, kétszer-háromszor örvendezve meglibbentette a szárnyát, de szólni nem szólt egy szót sem; nyilván azért nem merté szóra nyitni a száját, mert attól tartott, hogy ámbár mi nem vagyunk babonás emberek s nem adunk semmit holmi paraszti beszédre, — megint félreértenők a kuvikolását!

LEGENDA.

Trouvilleből Párizs felé száguldó gépköcsi egy éles kanyarodónál úgy nekivágódott valami kőoszlopnak, hogy az előkelő dáma kirepült a puha párnák közül s szétromcsolt fejjel, holtan terült el az árokparton.

A Mennyország bezárt kapuja előtt a várakozók padján, jobbról is balról is, sokan ültek már, mikor a dáma odaérkezett. Az úrhölgy nem nézett se jobbra, se balra, hanem mint aki megszokta, hogy mindenütt megkülönböztetett tisztelettel fogadják, egyenesen a kapunak tartott. Az egyik kapuőrző Angyal hirtelen elébe lépett s szelíd hangon ugyan, de félre nem érthető módon ráparancsolt:

— Ülj le ide balra s várj!

A dámát megdöbbenette s nyilvánvalóan bosszantotta is ez a fogadtatás, de mert nem tehetett mást, hát lehetőleg távol tartva magát a többiektől, leült a pad szélére.

A várakozók mind csendben ültek s béketűréssel vártak arra, hogy majd sorjában Szent Péter elébe kerülhessenek. Az úrhölgy azonban egyre türelmetlenebbül pil-

lantgatott a kapuőrző Angyalok felé. Egyszerre aztán éppen az az Angyal, aki a dámára rászólt, kívülről háromszor megkopogtatta a Mennysorság kapuját. No, — gondolta az úrhölgy magában — ez mégis csak rájött arra, hogy engem ennyi ideig még sem várakoztathat idekint!

A Mennysorság kapuja az Angyal jeladására csakugyan feltárult.

A dáma erre felállt a padról s előkelő mosollyal indult a megnyitott kapu felé. Az Angyal azonban megint elébe lépett s intett neki, hogy csak álljon félre s ne zavarja annak fogadását, akire várnak!

A dáma zavarodottan félreállott s meglepetten meresztgette szemét a Tejút felé, melynek csillagain egy nő jött a Mennysorság felé. A megtörtségében is felmagasztosult fenséggel közeledő asszony szeme még tele volt könnyel: az idvezülés idáig való útjában még nem száradhattak fel azok a könnyek, melyeket az elmúlt idők borzalmi, a jelen gyötrő gondjai s a jövőendőért való aggodalmak fakasztottak fel fájdalmas szívéből.

Aztán egyszerre felharsantak a harsonák, felzendültek az üdvözlő ének égi hangjai, ünneplő örvendezéssel angyalsereg sietett az érkező elébe, piros rózsát hintettek az útjára s kijött maga Szent Péter is és kézen-

fogva vezette be az asszonyt a fényes Mennysországba.

A dáma csodálkozva nézte a nagy tiszteletadást s egy darabig találgatta magában, bogy ki lehet az a hölgy, akit itt így fogadnak? Aztán abbahagyta a hiába való találgatást, odalépett a kapuőrző Angyalhoz és megkérdezte:

— Ki ez az egykor ápolt s most a munkától eldurvult kezű hölgy, akit így ünnepelve vezettek be a Mennysországba?!

— Egy magyar asszony! — felelte felragyogó arccal az Angyal. — A magyar asszonyokat, akik méltók erre a nevezetre, ha feljönnek ide, most mind így fogadjuk!...

A dáma, aki mint a művelt nyugat leánya, eddig sohasem hallott arról, hogy magyar asszonyok is vannak a világon, úgy nézett az Angyalra, hogy pirosra festett ajkai szinte nyitva maradtak a csodálkozástól. Lehet, hogy meglepetésének csillapodtával a dáma talán még kérdezett is volna valamit az Angyaltól, de bizony az elfordult tőle s ott hagyta az álmélgodót.

MINDENTUDÓ ÁDÁM.

A háborús esztendőkből, ha a gyerek nem bukott meg, senki sem törődött azzal, hogy milyen osztályzatot kapott, most meg már minden apa boldogtalan, akinek a fia nem tiszta jeles! Hát csakugyan nagy kérdés, hogy ebben a rettenetes nagy tülekedésben mi lesz abból a gyerekből, akinek kettese is van, sőt egy-két hármasa is akad?!

Mínt hogy kötelességemnek tartom a búslakodó apák megvigasztalását, itt, ahol a fiúk bizonyosan nem hallják meg, elmondom az én Ádám barátom tanulságos történetét.

Ádámmal akkor ismerkedtem meg, amikor a nagyváradi jogakadémiára beiratkoztunk. Ádámot, mint az elemi iskolába, ide is az édesapja vezette fel, aki az akadémia folyosóján nagyboldogan mindjárt eldicsekedett előttünk azzal, hogy az ő kedves fia az első elemitől kezdve az érettségi vizsgáig, minden vizsgáját kitüntetéssel tette le!

Á boldog apa kitűnő fia már a Veni Sancte s az előadások megkezdése előtt nekifogott a tanulásnak s aztán az egész esztendőben folyton-folyvást tanult. Mi, akik tanultunk is, de vígan farsangoltunk is, eleinte nem

törődtünk vele, de az alapvizsgák kitűzött ideje előtt már bosszantott bennünket Ádám nagy tudománya. Azt tartottuk ugyanis, hogy az ilyen túlságosan szorgalmas jogász nagyon rontja a többi helyzetét, mert a tanárok ilyen ember vizsgája után mindenkitől többet követelnek! Ádámából már nem rázhattuk ki a beszédett tudományt, elhatároztuk tehát, hogy legalább megbosszantjuk. E célból hárman-négyen összebeszéltünk s egy délelőtt az akadémia folyosóján, mikor Ádám is köztünk álldogált, Gábory Laci így kezdte a beszélgetést:

— Hát, mit szóltok a csurigő házassági joghoz?!

— Bizonyosan germán eredetű! — mondta erre mély meggyőződéssel Klopitzky barátunk.

— Az valószínű, — folytatta Árpád. — Gibbon is ilyesmit mond, ámbar szerinte az eljegyzés jogkövetkezményei a csurigő-jogban inkább kelta jellegűek.

Ádám barátunk szótlanul fülelt s egyre sápadozott. Aztán, mikor mi a szombati majálisról kezdtünk beszélgetni, elsompolygott mellőlünk, bement a tanterembe, elővette az egyetemes európai jogtörténet tankönyvét, meg a maga jegyzeteit s lázas izgatottsággal kereste azokban a csurigő-jogra vonatkozó adatokat. Persze, nem talált sem-

mit. Az előadás után Ádám bevette magát a könyvtárba s ott vadászott a csumigő-jogra, ebéd nélkül, estig. Este aztán három testes német könyvet még haza is vitt a lakására. Másnap reggel Ádám az álmatlanságtól kivörösödött szemmel, szédelegve jött elibém a folyosón.

— Nem bírom tovább! — hebegte. — Nem bírom tovább!

— Hát mi a bajod, pajtás? — kérdeztem részvétellel.

— Ez a csumigő-jog! Ebbe belebetegszem! Hogy én erről semmit sem tudok! S hiába is keresem. Ti Gibbont emlegettétek. A könyvében sem akadtam rá! Talán valamelyik kisebb tanulmányában van szó erről?! Savignyben sem akadtam rá!...

— Nyugodj meg, Ádám! — szoltam illő komolysággal. — Az egész csumigő-jog nem valami nagy dolog! Végy elő egy gumicsövet sag betűt cseréld meg a cs betűvel, aztán ragassz a végébe egy kis darab közönséges jogot s a kezeden lesz a csumigő-jog!

Ádám félhördült s félájultan tántorgott be a tanterembe, ahol Géczy barátunk ünnepélyes indítványára egyhangúlag elhatároztuk, hogy mivel most a csumigő-jogot is tudja, Ádámot ezután Mindentudó Ádámnak fogjuk nevezni. Persze Ádám nagyon megharagudott ránk s bosszúból az alap-

vizsgát csak azért is kitüntetéssel tette le, minek az édesapja természetesen nagyon örült.

Ádám a következő esztendőben is rászolgált a Mindentudó nevezetre. A második alapvizsgát is kitüntetéssel tette le, sőt a negyedik év végén, ámbár arra semmi szüksége sem volt, mind a két államvizsgát letette, még pedig az édesapja öröme, természetesen kitüntetéssel!

Ádám aztán feljött Pestre s a szabályok által megengedett legrövidebb idő alatt letett négy szigorlatot, kitüntetéssel! Ádám is boldog volt, az apja is boldog volt, de legboldogabb volt a pénzügytan tudós tanára, mert a szigorlaton bebizonyosodott, hogy Ádám az összes bélyeg- és illetékszabályokat, szóról-szóra, könyv nélkül tudja! A tanár úr a szigorlat után megölelte Ádámot s megvallotta neki, hogy olyan emberre, aki a bélyeg- és illetékszabályokat könyv nélkül tudná, sóba, még a legöregebb fináncok között sem akadt! Olyan csoda ez, mintha valaki az Ótestamentumot tudná könyv nélkül.

A jog- és államtudományok kitűnő tudorát már most a boldog apa beadta egyik kiváló pesti ügyvéd mellé bojtárnak. A princípális úr, talán mindjárt az első napon, a markába nyomott Ádámnak valami sommáskeresetet meg egy forintot s meghagyta neki,

hogy ezt a sommás keresetet felbélyegezve adja be az ötödik kerületi járásbíróság iktatójába. Ádám egy óra múlva már jelentette, hogy elvégezte a rábízott dolgot. Mikor aztán a principális úr másnap a járásbíróságra ment, a hivatalszolgák is mosolyogva néztek rá, maga a járásbíró úr meg hangosan felkacagott. Az ügyvéd úr méltatlankodva kérdezte:

— De kérem, hát mi nevetni való van rajtam?!

— Nézze, ügyvéd úr, nézze! — kacagott a járásbíró s egy ügyiratot lobogtatott az ügyvéd orra alá.

A principális úr rápillantott az írásra s maga is elkezdett hahotázni. A tegnap beadott sommás keresetre ugyanis két ötvenkrajcáros okmánybélyeg helyett Ádám barátunk szépen ráragasztott húsz darab ötkrajcáros levélbélyeget! A jog- és államtudományok kitűnő tudora, aki a bélyeg- és illetékszabályokat könyv nélkül tudta, azt már nem tudta, hogy más az okmánybélyeg és más a postabélyeg.

Ádám édesapja ennek a majdnem megbélyegző bélyeg-esetnek már nem örült s hogy a tudós megismerje az életet, egy vidéki ügyvéd gondjaira bízta jeles fiát. Ez az ügyvéd úr egy szép téli napon megbízta Ádámot, hogy a bírósági végrehajtóval men-

jen el a vagyombukott Schwarcz Mór üzlethelyiségébe s ott a kitűzött árverést tartásák meg. Ádám olyan pontosan teljesítette a csődtömeggondnok megbízását, hogy levette a télikabátját, maga hordta a holmit az árverési hiénák elé. Estig el is adtak mindent. Mikor aztán az árverés befejezése után az üresen maradt üzlethelyiségből a végrehajtóval együtt hazafelé készülődtek, akkor sült ki, hegy a Mindentudó Ádám nagy buzgalmában, a többi ruhaneművel együtt, saját télikabátját is elárvereltette.

Ádám édesapja, aki most már kevésbbé volt boldog, hazavitte kitűnő fiát. Az öregúr azt gondolta, hogy jó lesz Ádám fejét egy kicsit megpihentetni s hasznára lesz, ha a tudós egy kicsit a gazdaságban forgolódik. Ádám azonban pihent ésszel úgy forgolódott a gazdaságban, hogy mikor egyszer a csősznek, járandóságképpen, egy zsák búzát, a teheneknek meg egy nagy darab marhasót kellett kiszállítania, a búzát, mintha a galambokat etette volna, sajátkezüleg kiszórta a legelő tehenek elébe, a marhasót meg a csősznek akarta átadni, de bizony az öreg csősz, ezt személyes sértésnek gondolva, felháborodásában bottal kergette haza a fiatal urat. E gazdasági kaland után Ádám aztán bezárkózott megint a szobájába s megint nekiesett a tanulásnak s addig ta-

nult, hogy aztán letette az ügyvédi vizsgát is, persze kitüntetéssel! Az apja ennek megint örült s annak is örült, hogy az igazság után áhítozó emberiségre kitüntetéssel rászabadított fia önálló ügyvédi irodát nyitott Szegeden!

Ádám nem sokáig volt ügyetlen ügyvéd, hamar együgyű ügyvéd lett belőle. Petákné, a tojásos kofa, ugyanis a piacon olyanokat talált odamondogatni Hubiknének, a zöldséges kofának, hogy a becsületsértési ügy tárgyalására jónak látta ügyvédet vallani. Petákné, aki a szegedi ügyvédeket mind kipróbálta már s egyikkel sem volt megelégedve, az új ügyvéddel, Ádámmal jelent meg a tárgyaláson. Ádám ott nagy figyelemmel hallgatta a felek előadását, a tanuk vallomását, gyorsírói jelekkel jegyzeteket is csinált magának, amikor aztán a védőbeszédre került a sor, nagy ékesszólással elkezdte a bíró előtt azt fejtegetni, hogy Hubikné milyen békeszerető, derék asszony, viszont Petákné már többször büntetett hárpia...

— Ügyvéd úr talán téved? — szólt közbe a bíró.

— Nem kérem, Hubikné valóban...

— De hiszen — mondta mosolyogva a bíró — ön a Petákné megbízottja!...

A bíró mosolygott, Hubikné is mosoly-

gott, de Petákné éppen nem mosolygott s a tárgyalás után hazáig nyomon követve Ádámot, az utcán véges-végig torkaszakadtából olyanokat kiabált a friss ügyvéd után, hogy az egész város a kitűnő Ádám nagyszerűen sikerült bemutatkozásán nevetett.

Ádámnak ez volt az első és utolsó ügyvédi szereplése. Az édesapja ugyanis hírért hallván a Petákné-féle esetnek, nagybúsan hazavitte kitűnő fiát a szülővárosába, s ott összefogva az atyafisággal, megválasztatta Ádámot árvaszéki ülnöknek»

A városi árvaszék a jeles fiatalemberben olyan kiváló munkaerőt nyert, hogy fél esztendővel működésének megkezdése után, senki sem mert a városban meghalni, nehogy hátrahagyott kiskorú gyerekeinek a dolga Ádám kezébe kerüljön.

Susák, a gazdag kéményseprő volt az egyetlen, aki a város polgárainak elhatározásából engedve, meghalt, de ő is nyilván csak azért szenderült jobblétre, mert olyan hirtelen ütötte meg a guta, hogy nem volt ideje meggondolni a dolgot.

Susák mester özvegyének s öt kiskorú gyermekének az ügye Ádám barátunk kezébe került. Az ügyes özvegy tizenhét esztendő szép leánykájával annyit járt az árvaszékre, hogy Ádám beleszeretett a szép leányba s egy idő múlva a hagyatéki ügy részletesebb

megbeszélésének ürügyével, maga járogatott el a lányos házhoz. Ádám itt aztán olyan ügyesen vezette a megbeszéléseket., hogy a gyászév letelte után egyszerre csak azon vette észre magát, hogy — feleségül vette a néhai kéményseprő élelmes özvegyét s így ideáljának a mostohaapja lett. Ádám édesapja eleinte egy cseppet sem örült ennek a házasságnak, később azonban belenyugodott abba, hogy kitűnő fia egyszerre öt unokával ajándékozta meg, mert az öt unoka közül három fiúgyerek volt s ezek egyikének sem volt sohasem kitűnő bizonyítványa! Az életrevaló fiúk példáját azonban mostohaapjuk, Ádám, nem követte. Ő mint családapa is szert tett még egy kitűnő bizonyítványra. Mikor ugyanis boldog házasságának elsőszülöttjét a városi alorvos himlő ellen beoltotta, Ádám is beoltatta magát s a figyelmes és tapintatos alorvos Ádám újraoltási bizonyítványába azt írta, hogy: «az oltás kitűnően sikerült». Ádám ritka jeles bizonyítvány-gyűjteményében ez volt az utolsó kitüntetéssel ékes bizonyítvány. A városi halottkém ugyanis nem volt olyan figyelmes és derék férfiú, mint az alorvos s mikor Ádám barátunk nemrégiben hirtelen meghalt, minden minősítés és elismerő jelzés nélkül, egyszerűen csak annyit írt a halotti bizonyítványába, hogy: meg-

halt. Persze, hogyha szegény Ádám barátunk sejtette volna, hogy a tapintatlan halottkém csak ilyen közönséges, hideg s rideg bizonyítványt állít ki róla, bizonyosan nem halt volna még meg, hanem hosszabb ideig s alaposabban készült volna a halálra, hogy: ezt a legutolsó s legnehezebb szigorlatot is kitüntetéssel állhassa meg. Így azonban ő is, mint a többi ember, csak elégséges, vagyis közönséges hármassal végezte be földi pályafutását!

DÉLAME RIKAI TÖRTÉNET.

Jó néhány esztendővel ezelőtt vasutat akartak építeni a missedahli őserdőn keresztül. Az építő társaság derék mérnöke néhány száz munkással meg is kezdte az irtást, egy szép napon azonban a vállalat bankárja a részvényesek befizetett pénzével megszökött s így az egész dolog megbukott s a munka abbamaradt. A munkások persze hazamentek, a mérnök úr pedig tizenötesztendős fiával, akit magával hozott ide, ott maradt az őserdőben. A mérnök úrra ugyanis mindjárt az első héten rázuhant egy fatörzs s mind a két lába elnyomorodott. Tom, mikor a munkások felcihelődtek, könyörgött nekik, hogy segítsenek az apját valami emberlakta helyre elvinni, a munkások azonban a szemébe nevettek s azt felelték neki, hogy most túlságosan sok kétlábú ember van a világon, azzal tehát, akinek egy lába sincsen, igazán kár volna cipekedniök.

Tom meg nyomorék apja, esztendőikig békességgel éltek az ősernetegben. Ízes gyümölcs termett bőven, forrás volt a közelben, tűz-szerszámuk s mindenféle edényük, fűró-

faragó-eszközük s ruhájuk is volt bőven, nem szenvedtek hát szükségét semmiben sem. Az esős évszakban is nyugodtan élhettek a mérnök számára a munka megkezdésekor épített takaros kis faházikónak kóróval s hulló falevéllal behányt fedele alatt. Az őserdő fenevadjai nem bántották őket s a rengeteg mélyén élő emberevők sem kerülgették hajlékukat. Az erdőben mindnyájan megfértek.

Tom apja sok mindent tudott s a nagy magányosságban sok mindenre megtanította fiát. A szegény nyomorék sokat beszélt fiának a csillagokról, a fákról, a bokrokról, virágokról, az éneklő madarokról, s Arról, aki ezt a sok szépséget teremtette. Az emberekről azonban nem beszélt soha.

Egy világos nyári éjszakán a ház ajtaja mellett ülve s hátát a falnak vetve, Tom apja a csillagokról beszélt fiának. Tom az eget nézte s elmerengett. Az apja aztán elhallgatott. Egy idő múlva Tom szinte akaratlanul rápillantott s nagy megdöbbenéssel akkor vette észre, hogy édesapja immár megüvegesedett szemmel mered fel az égre, ahová, lám, annak is van bemenetele, akinek egy lába sincsen . . .

Az árván, egyedül maradt jó fiú elsíratta édesapját s másnap este, mikor a csillagok már fent ragyogtak s fényes sugaraikkal be-

aranyozhatták a sírt, házikójuk közelében eltemette kedves halottját.

Tom egyedülvalóságában is ott maradt a rengetegben. Hiszen volt ott fa, bokor, gyümölcs, virág, énekesmadár s a kis tisztásra millió csillag ragyogott le! Tom sohasem unta el magát. Fűrt, faragott, csodálatos színű festékeket csinált a bokrok bogyóiból és leveleiből, s addig-addig figyelte s próbálgatta a madarak hangját utánozni, míg olyan pompásan eltanulta azt, hogy szinte beszélgetni tudott a vidám füttyösökkel.

Á rengeteg erdő boldog magányát egy misszió árús zavarta fel, aki az emberek között bántatlanul két esztendő telt el s ezektől hazafelé igyekezve, véletlenül ráakadt Tómrá. Az ifjú szívesen fogadta Krisztus tanításainak derék hirdetőjét; a térítőnek is nagyon megtetszett az ifjú s biztatta, hogy menjen vissza vele az emberek közé. Tom azt gondolva, hogy bizonyosan jobb dolga lesz az emberek között, hajlott a szóra s elindult a misszionárussal: észak felé.

Hosszú-hosszú vándorlás után Tomék eljutottak Ayros-Deunosba, Tom szülővárosába, mely néhány esztendő alatt nagy világvárossá lett. A városban az első ház azonban most is a kocsmá volt. Az ivóból részeg korhelyek veszett üvöltése s duhaj lármája hallatszott ki az útra.

— Ha az emberevőket megtéríthetem, — mondta a misszionárius, — ezeket is meg kell térítenem! Jöjj, menjünk be! Hiszen lehetetlen elnézni, hogy az ember, akit az Isten a maga képére teremtett, az állatnál mélyebbre alacsonyítsa le magát!

Tomék betértek az ivóba s a misszionárius Jézus nevével köszöntötte a mulatozókat. Ezek röhögni kezdtek s mikor a térítő azt mondta, hogy hiszen ők is keresztények, egy ragyásképű korhely nagy istenkáromlások között úgy vágta kancsó ját a térítő fejéhez, hogy az, szegény, szétroncsolt koponyával összerogyott. Omló vérét látva, a poltronok eszeveszetten szétszaladtak. Tom karjaiba ölelte a halálra sebesültet, aki rövid szenvedés után a piszkos, bűzös ivóban kilehelte tiszta lelkét.

Tom sehogysem tudta megérteni, hogy miért kellett így elpusztítani ezt az igaz embert, aki embertársainak javát akarta s könnyhullással búslakodott a holttest mellett, amíg azt a rendőrség el nem szállította a boncoló-intézetbe. Az ifjú olyan nagy megrendüléssel nézett az elrobogó fekete gépkocsi után, melyet ő gyalogszerrel nem követhetett, hogy mély meghatottságában nem vette észre, hogy az a rövidszoknyás, kifestett, céda korcsmai leány, mialatt színlelt részvételt hidegvizes ruhát tett a vérző före,

az ő zsebéből kilopta édesapja aranyóráját s azt a néhány pénzdarabot, melyet az őserdőben igazán könnyű volt megőriznie. Tom csak akkor vette észre, hogy meglopták, mikor már messze bentjárt a városban s mikor, ha tudta volna is, hogy ki lopta meg, hiába fordult volna már ellene.

A kárvallott ifjú egy darabig tanácstalanul ödöngött a városban, aztán arra határozta el magát, hogy felkeresi apjának fivérét. Gyermekkorából még emlékezett arra, hogy a gazdag nagybácsi hol lakott. Sok keresgélés után rá is talált s be is ment a bácsi díszes házába, be is jelentette magát, de bizony a bácsi nem sietett tárt karokkal elhalt egyetlen testvére egyetlen gyermekének fogadására. Helyette kisasszony-lánya jött ki az előszobába s talán visszagondolva arra, hogy gyermekkorukban sokat játszottak együtt, így fogadta unokatestvérét:

— Ne vedd rossznéven, Tom, hogy a papa most nem fogadhat. Ma nagyon ideges, mert a tőzsdén nagyot esett a búza ára!

Tom nagyon különösnek találta, hogy a bácsi atyafiságos érzelmei a búza árához igazodnak, de nem szólt semmit. Elvira e hallgatásból is észrevette, hogy Tom neheztel. Újra megszólalt tehát:

— Hidd el, Tom, a papa mostanában nagyon kiállhatatlan! Azért is haragszik, hogy

én most férjhezmegyek s ki kell adnia a hozományomat!

— Ó, hát te mennyasszony vagy?! — szólt Tom egy kissé felmelegedve. — Minden jót kívánok! Bizonyosan boldog leszel! Képzem, mennyire szereted a vőlegényedet!

Elvira felkacagott:

— Na, látszik, hogy egy pár esztendőt az őserdőben töltöttél! Szerelem?! Ki gondol manapság ilyesmire?! Most szépen férjhez megyek s ha nem tetszik majd a dolog, egyszerűen elválok!

Az őserdőből hazakerült ifjú csodálkozva nézett a furcsa menyasszonyra; hirtelenében alig-alig értette meg, amit ez mondott neki; az igaz, hogy azt meg egyáltalában nem értette meg, hogy az ő unokatestvére, aki úri-kisasszony, hogyan viselhet éppen olyan térdig sem érő ruhát s hogyan festheti ki magát éppen úgy, mint az útszéli kocsmacéda leánya?

Tom azt gondolva, hogyha apjának testvére nem ad neki szállást, idegentől éppen hiába kérne azt, kibandukolt a városi ligetbe s leült egy padra. Már bóbiskolt is egy kicsit mikor egy töpörödött öreg úr leült mellé s megszólította:

— Ma éjszaka hálótársak leszünk?

Tom meglepődve felelt:

— Én itt fogok aludni, mert kénytelen

vagyok vele. De, bocsásson meg, uram, szinte hihetetlen, hogy ön is kénytelen lenne itt tölteni az éjszakát. Hiszen egész megjele-
nése . . .

Az öreg úr szomorúan válaszolt:

— Ön hihetetlennek tartja ezt, pedig a dolog, sajnos, így van. Van ugyan lakásom, de hogy az esős hónapokban fizethessem a házbért s fedél alatt lehessenek, nyaranta kénytelen vagyok bérbeadni a lakásomat s az utcán élek s itt a parkban alszom. Ugyanis mindenemet, amit munkámmal kerestem, állampapírokba fektettem s az állam most nem fizet...

Tom álmélkodva hallgatta az öreg urat, s amiatt, amit ettől hallott, alig-alig tudott elaludni. Hajnalban aztán nagy jövés-ménésre ébredt: a ligetbeli kút körül nagy sürgés-forgás volt.

Tom megkérdezte az öreg urat:

— Ez talán valami csuda-víz?

— Az! — felelte az öreg úr. — Ebben a vízben pénz van! Tudniillik e kút vizével hamisítják a tejet azok az árusok, akiket erre visz az út. Az árusok azzal nem törődnek, hogy hány kis gyerek pusztul el az ő hamisított tejük miatt s hány felnőtt lesz gyomorbeteg. Sok pénzt szerezni: ez a fő!

Tom a missedahli őserdőre gondolt s fel-sóhajtott. Az öreg úr részvételt tekintett az

ifjúra s azt gondolván, hogy ez a saját baja miatt sóhajtozik, vigasztalni próbálta:

— Nézze, kérem, én jól tudom, hogy a fiatalság ma lenézi az öregeket, de, kérem, ne vegye tolakodásnak, ha mégis felajánlom szolgálataimat. Talán valami jó tanáccsal megsegíthetem. Mondja meg, mit tud s mihez ért ön?

Tom bevallotta, hogy ő sok minden haszontalan dolgot tud; tud nyíllal löni, fűzni, faragni, festéket csinálni, de a leghaszontalanabb dolgokban vitte a legtöbbre, tudniillik a madarak hangjának utánzásában lett mesterré.

— Ez derék! — szólt az öreg úr. — Van itt egy nagy mulatóház, mely egykor színház volt. Menjen el az igazgatóhoz; bizonyosan szerződteni fogja!

Tom megfogadta a tanácsot s elment a mulató-ház igazgatójához. Az igazgató el volt ragadtatva a madárhangok utánzásától s nyomban szerződteni akarta a fütty-mestert.

— Nagyszerű! Úgy fogjuk hirdetni, hogy ön mint indiánus, a Szahara sivatagban született s ott tanulta el a madarak énekét.

— De kérem, — szólt Tom, — a Szahara sivatagban nincsenek se indiánusok, se éneklő madarak!

Az igazgató idegesen rászólt:

— Ehhez ön nem ért, hát ne szóljon bele! A közönségnek mindig valami extra dolog kell. Ha a sivatagban nincsen se indiánus, se éneklő madár, annál érdekesebb lesz, hogy ön, mint ott született indiánus, a Szaharában tanulta el a madarak énekét! Vagy azt gondolja, hogy valami itthoni dologgal lehet itt valamit kezdeni?! Ami idevalósi, ami a mienk, az nem kell, az nem érdekes, az semmi!

Tom kijelentette, hogy ő senki kedvéért sem teszi meg magát szaharai indiánusnak. Az igazgató sajnálkozva nézett az ifjúra s így szólt hozzá:

— No, hallja, én még nem akadtam olyan emberre, aki jó pénzért ne lett volna hajlandó megtenni magát szaharai indiánusnak! Én is szaharai indiánus vagyok! Mint tisztességes író kezdtem pályámat; újságíró és színigazgató barátaim azonban nem voltak, érdekemben nem ütötték a nagy dob, tehát éheztem. Aztán külföldi írók elferdített neve alatt hülyeségeket írtam s akkor már fácánpecsenyére is telt. Aztán olyan sok ocsmányságot írtam, fordítottam s plagizáltam, hogy most enyém ez a fényes mulatóház! És nem bántam meg, amit tettem! Hát miért írtam volna én komoly, tiszta, szép, erkölcsös dolgokat, mikor az ilyesmi nálunk a kis kutyának sem kell!

Hogy az irodalomnak s a művészeknek kel-
lene a közönséget nevelni? ő, régi frázis!
Vagy a halhatatlanságra kellett volna gon-
dolnom? Ugyan kérem, hát ebből a rothadó
világból ki marad meg olyan, aki megőrizné
a tisztességes költők emlékezetét?

Az igazgató szavai nem térítették meg
Tomot. Otthagyta tehát ezt a cinikus Sza-
harái indiánust s egy ideig céltalanul tén-
fergett a városban. Valami téren nagy nép-
csődületet látott. Kérdésére azt mondták
neki, hogy ott most politikai népgyűlést tar-
tanak. Tom közelebb húzódott s álmélkodva
hallgatta a tájékozó szónokot, aki arról be-
szélt, hogy a kormány minden tagja pana-
mista gazember s valamennyi görcsösen ra-
gaszkodik a hatalmához azért, hogy tovább
nyúzhassa a népet! Tom megkérdezte a mel-
lette álló embert:

— Kérem és igaz az, amit ez az ember
mond?!

— Dehogy igaz! — felelték egyszerre hár-
man is. — A szónok is tudja, hogy ez nem
igaz, mi is tudjuk, hogy nem igaz, dehát:
ez a politika!

Tom otthagyta a politikusokat s odébb-
ment. A széles utcákon bandukolva, a sok
festett arcú nő láttára arra gondolt, hogy
az erdőben a bogyókból milyen szép piros
festéket tudott ő csinálni! Erről meg eszébe

jutott Sam, egykori iskolatársa s legjobb barátja, aki valami festékkereskedőnek volt a fia. Hátha ott van még Sam apjának boltja a régi helyén?! — gondolta Tom magában s elindult felkeresni kedves barátját. Nagy keresgélés után rá is akadt arra az utcára, melyben egykor a kis üzlet volt. Most a régi földszintes ház helyén nagy felhőkarcoló állott, a hatalmas üzletház ormán azonban most is a régi név ragyogott. Tom bement a nagy házba. Sam, mintha mint jó üzletember megérezte volna, hogy e találkozásból is lehet még valami haszna, nagyon szívesen fogadta gyermekkori barátját s emlégetve az elmúlt időket, sokáig elbeszélgettek. Tom elmondta a maga történetét, Sam is eldicsekedett azzal, hogy hogyan lett a kis festékkereskedésből világcég!

— Te, Sam, — szólt aztán elgondolkozva Tom, — én háromféle bokor érett bogyójából olyan finom festéket tudok csinálni, melynek a nedvesség nem árt!

Sam felkiáltott:

— Ez pompás! Barátom, te feltaláltad a csókálló arc- és ajkfestéket! Fogjunk össze, Tom, gyártsuk együtt ezt a csodafestéket s te is multi-milliárdos leszel!

Tom gyanútlanul elmondta Samnak, hogy miféle bokrok leveleit és bogyóit kell megszedni s miképpen kell azok kisajtolt levét

össze vegyíteni. A felhőkarcoló tulajdonosa elragadtatással hallgatta a magyarázatot, aztán mikor Tom már mindent elmondott neki s kérdéseire apróra megfelelt, megölelte s megcsókolta kedves barátját s így szólt:

— No, Tom, dőlni fognak a milliárdok!

Tom mosolygott s szelíden ezt mondta:

— Igazán örülnék, ha sok pénzem lenne! Tudod mire fordítanám mindenemet? Az új nemzedék nevelésére! Hogy ne verjék nálunk fejbe a jó embereket, ne a börze szerint igazodjanak a szívek, ne legyen senki sem szaharai indiánus, a rágalom ne legyen politikai fegyver, az esküvő előtt ne gondoljanak a válásra ...

Sam itt kacagva közbevágott:

— Jó, jó, kedves Tom, tégy a milliárdjaiddal azt, amit akarsz! Most pedig sétálj át ide a szomszéd szobába s pihenj egy kicsit. Látom, rád fér! Én pedig megfogalmazom a társasági-szerződésünket.

Tom átment a szomszéd szobába s megviselve a város szokatlan lármájától s a sok jövés-menéstől, ledőlt valami kerevetre, pihenni azonban nem tudott, mert arra gondolt, hogy belőle is szaharai indiánus lesz, ha, ámbár nemes céllal, az emberi ostobaságból akar pénzt szerezni! Éppen fel akart állni, hogy majd visszamegy Samhoz, mikor

a párnázott ajtón keresztül ennek a szavát hallotta. Sam a rendőrségnek telefonált:

— Jöjjenek, biztos úr, azonnal! Itt-fogtam egy veszedelmes hazaárulót! Gyermekkori barátom volt s most nálam s tőlem kért bújóhelyet. Országháborító, lázadó forradalmár! Siessenek!

Tom, akinek az őserdőben nagyon élessé lett a hallása, minden szót meghallott s mindjárt tisztában volt azzal, hogy a jóbarát csak azért akarja őt, mint hazaárulót, börtönbe csukatni, hogy a csókálló-festékből csak neki magának legyen haszna! De azt is átlátta mindjárt, hogy a barát tanúságával szemben, semmivel sem igazolhatja magát, ezért legjobb lesz innét eltűnnie! A következő pillanatban tehát a mellékajtón hirtelen kisurrant s észrevétlen el-kiment a felhőkarcoló üzletházból.

Odakint már beesteledett. A hazaáruló-
nak megtett ifjú a hajléktalanok nyári menedékhelyére ment. Az öreg úr már ott ült a padon.

— Csak azért jöttem, — szólt Tom az öreg úrhoz, — hogy elbúcsúzzam öntől, mert én már megyek!

— Hová megy? — kíváncsiskodott az öreg.

— Odamegyek, — felelte Tom felzengő hangon, — ahol szebb az élet!

Az öreg úr, aki úgy látszik azt gondolta, hogy a tengeren túl szebb az élet, felsóhajtott s szinte irigykedve mondta:

— Ő, boldog ifjú, ön tehát áthajózik Európába?!

Tom szelíden nemet intett a fejével, aztán melegen megrázta az álmélkodó öreg úr jobb-ját és sietve elindult: Dél felé. Mikor kiért abból a köd-, füst- és pizsokfellegből, mely a városra ráborult s feltetszettek előtte az ég csillagai, a szeme felragyogott s továbbmentében olyan vidáman füttyörészett, mint a missedahli őserdőben az ízes gyümölccsel megrakott fákon a boldog sárgarigók!

RÁZSÓ TANÁR ÚR.

A húsvéti szünidő előtt, az utolsó órán Rázsó tanár úr a sorstragédiákról beszélt a nyolcadikosoknak.

— A régi sorstragédiák hősének halála ma is mélyen lesújtja a *nézőt vagy az olvasót*, pedig a halál a mi felfogásunk szerint nem valami rémes dolog, mert ha végét veti is a test életének, a lélek boldogabb életének kezdetét jelenti.

Ha más mondott volna olyasmit, az talán fel sem tűnt volna a fiúknak, de mert Rázsó tanár urat, ezt a mindig szomorú, szelíd embert, valami megmagyarázhatatlan részvét meleg érzésével szerették a diákok, szinte sejtelmes megdöbbenéssel hallották tőle e szavakat.

Rázsó a fiúk tekintetéből észrevette, hogy akaratlanul olyan gondolata szökkent szóba, amit itt jobb lett volna elhallgatnia. Hogy kiköszörülje ezt a csorbát s az érdeklődést elterelje magáról, hirtelen fordított egyet a dolgon s így fejezte be előadását:

— No, de ma kár lenne belemelegednünk a sorstragédiákba! Azt hiszem, hogy must már önöknek otthon jár az eszük! Hát majd

az ünnepek után folytatjuk! Kellemes és boldog ünnepeket kívánok mindnyájuknak!

Ezzel Rázsó nagy kék szemeinek mindig szomorú tekintetével meg-megsimogatta kedves diákjainak az arcát s még csengetés előtt kiment a tanteremből.

A tanári-szobában az igazgató úr, aki ott egyedül bíbelődött valami átkozott statisztikai táblázattal, azzal a hírrel fogadta, hogy táviratot hozott neki a postás. Rázsó átvette a feléje nyújtott táviratot, az ablakhoz lépett vele, ott felnyitotta s elolvasta. Az igazgató úr a pápaszeme felett titkon vizsga szemmel figyelt rá, de Rázsó arcáról semmit sem tudott leolvasni. Ez most különösen bosszantotta az igazgató urat. Rázsó ugyanis az igazgató úr előtt is olyan rejtelmes volt, mint a többi tanár s a diákok előtt, ő is csak annyit tudott róla, hogy: kitűnő oklevele van, mielőtt ide kinevezték volna, hosszabb ideig valami főúri családnál nevelősködött, itt a városban nem jár sehová, nem barátkozott meg senkivel, s ámbár legfeljebb harmincöt esztendő, valóságos remete életet él. A most érkezett távirat olyan rendkívüli dolog volt, hogy az igazgató úr azt remélte, most megtud valamit, amit mások nem tudnak. Rázsó azonban a táviratot szemrebbetés nélkül olvasta el, szépen összehajtotta és zsebre tette.

Délután tanári értekezlet volt. Az értekezlet befejezése után Rázsó megszólalt:

— Bejelentem igazgató úr, hogy a ma esti gyorsvonattal Budapestre utazom, de a szünidő lejárta előtt természetesen idejében visszajövök.

Az igazgató úr nagyon szerette volna megkérdezni, hogy miért utazik Budapestre, de mégis illetlennek tartotta a kérdezősködést; hiszen szünidőben a tanárok voltaképpen bejelentés nélkül is odamehetnek, ahová kedvük tartja!

Rázsó boldog ünnepeket kívánt mindenkinek, szokása szerint udvariasan köszönt s elment. Alig hogy behúzta maga után az ajtót, mindjárt megszólalt Vörös tanár úr, aki, ámbár az orvosok kijelentései szerint teljesen egészséges volt, negyven esztendő óta jóformán minden hónapban más és más halálos betegséget fedezett fel magán, s jobbkezével a bal csuklóján még előadás közben is folyton az üterét tapogatta.

— Higgyétek el, — így szólt most, — ez a szegény Rázsó beteg; valami gyógyíthatatlan betegség emészti! Azért ilyen szomorú ez mindig! Azért vonul vissza mindentől! Ma a nyolcadikban a halálról beszélt s olyasmit mondott, hogy a halál egy boldogabb élet kezdete! Az egyik kosztos-diákom nyolcadikos, az újságolta el ma az ebédnél.

— Azt hiszem, tévedsz, — mondta az igazgató úr. — Hiszen ha valami betegség emésztené, valamelyik itteni doktorral is kezeltetné magát. Azt tudom, hogy keveset alszik; mondják, hogy sokszor hajnalig is ég nála a lámpa, de valószínű, hogy valami nagyobb tanulmányon dolgozik.

— Ha nem tud aludni, akkor bizonyos hogy boldogtalan szerelmes! — szólalt meg Tornynos, a tornatanár, aki, mert tíz esztendővel ezelőtt verseket írt a Nagyödrösi Közlönybe, még most is szakértőnek tarja magát szerelmi ügyekben.

— Mit?! Boldogtalan szerelem?! — harsant fel Máthé tanár úr. — No ebből a betegségből három esztendő alatt könnyen ki-gyógyulhatott volna itt Nagyödrösön!

A tanár urak titkon összemосolyogtak. Máthé tanár úrnak ugyanis három eladó-lánya, mondjuk, három, már nagyon eladó-lánya volt.

Rázsó a Pannónia-szállóban átöltözött s kilenc órakor már a palotában volt. A kegyelmes úr azonnal fogadta.

— Köszönöm, hogy eljött! Bizonyosan érti, hogy nem táviratozhattam többet, csak annyit, hogy: kérem, jöjjön fel azonnal.

Rázsó észrevette, hogy a gróf nagyon meg-tört s halavány. Ebből is azt érezte, hogy

sejtelve szerint a, tragédia csakugyan a végéhez közeledik.

A kegyelmes úr aztán, hogy leültek, végig-végig simította homlokát s halk szóval így kezdte:

— Nézze, tanár úr, ön mint fiam nevelője, öt esztendőt töltött nálunk s velünk. Emberi dolog, hogy Edith lányommal megszerették egymást.

Kázsó megrezzent s elpirult.

— De, kegyelmes uram . . .

A gróf intett a kezével s folytatta:

— Ne, ne mondjon semmit! Szegény Edith mindent elmondott nekem. Tudom, hogy szerelmük a legtisztább, igazán ideális szerelem volt. Hiszen ön tudta, hogy mindig gyöngye s törékeny leányomat régen eljegyezte már magának a halál s mégis szerette szegényt...

Rázsó szinte megdermedve hallgatta a grófot, aki most meghatottságával küzködve, szaggatottan beszélt tovább:

— Szegény Edithről az orvsok már lemondtak. Kívánságára tegnapelőtt hoztuk haza Meránból. Meghalni...

Rázsó megrendülve kezébe temette arcát; vallanak rángása s mellének zihálása mutatta, hogy könnyeit elfojtva, hangtalan s némán siratja el haldokló ideálját, aki neki életében is halottja volt. A gróf torkát is úgy

fojtogatta a sírás, hogy sokáig nem szólt. Egy idő múlva aztán mégis megszólalt:

— Edith arra kért, hogy hívjam önt ide s engedjem meg, hogy gyűrűt válthasson önnel. Nem kívánja, hogy a világ tudjon erről, de mégis: mint az ön menyasszonya akar meghalni . . . Haldokló leányomnak nem lehetett nemet mondanom...

Rázsó szédelegve felállott s szótlánul meghajtotta magát.

— Tehát menjünk be hozzá! — mondta a gróf. — Már nála vannak a karikagyűrűk! De, kérem, legyen erős!

A gróf benézett a beteg szobájába, intett az ápolónőknek, hogy menjenek ki onnét s aztán bevezette oda Rázsót.

Edith grófnő, arcán a sorvasztó láz rózsáival, egészen halálraváltan feküdt párnáin; csak a szemében lobbant fel olykor a hunyó élet hamvadozó parazsa. Most hálás tekintetet vetett az apjára, s alig-alig hallható hangon boldog mosollyal köszöntötte Rázsót:

— Olyan nehezen vártam...

A kegyelmes úr nem akarta a boldogtalanok mégis boldog utolsó találkozását megzavarni, visszatért hát a maga szobájába, de aztán nyolc-tíz perc múlva csendesen megint bejött és odalépett a grófnő ágyához s szelíden mondta:

— Edithkém, mára elég lesz! A doktorok

megharagszanak, ha sokat beszél. A vőlegénye holnap is eljön!

— A viszontlátásra! — suttogta Rázsónak Edithke s fehér, vértelen, remegő kezével az ég felé mutatott...

... Másnap délelőtt Rázsót a portás már azzal a hírrel fogadta, hogy Edith grófnő az éjszaka csendesen elszenderült örökre. Rázsó néhány pillanatig habozott, aztán mégis felment a kegyelmes úrhoz.

— Bejelentem kegyelmes uram, — szólt a grófhoz, — hogy a temetésen nem leszek itt. Attól tartok, hogy nem bírnék erőt venni magamon, azt pedig nem akarom, hogy észrevegyenek valamit rajtam s a világ szájára jusson a dolog. Aztán... a gyűrűt is visszahoztam. Tessék beletenni a koporsóba. Ott lesz a legjobb helyen. Nálam még ráakadhatna valaki, valamikor . . .

*

Az igazgató úr úgy találta, hogy Rázsó tanár úr mióta hazajött Pestről, vidámabb és élénkebb. Az első találkozáskor maga újságolta az igazgató úrnak:

— Az a kedves barátom, kinek betegágyához hívtak azzal a távirattal, már túl van minden bajon! Ha már a pesti doktorokkal volt találkozásom, gondoltam, én is megvizsgáltatom magamat. Nos, hát engem

is megnyugtattak a doktorok. Azt mondták, hogy nincsen semmi komoly bajom, csak az, hogy egy kicsit többet dolgoztam a kelleténél s azért gyötör olykor az álmatlanság. Adtak is egy kis veronait s ettől most úgy alszom már, mint a bunda. Azt hiszem : egy-két hét múlva nem lesz szükségem semmi patikaszerre!

A húsvéti szünidő után Rázsó tanár úr a nyolcadikosoknak az első órán, amint ezt megígérte, folytatta előadását a sorstragédiáról s be is fejezte. A végén ezt mondta :

— A klasszikusok a sorstragédia hőseül valamely kimagasló alakot tettek meg, a tudósok nézete szerint nyilván azért, mert a nézőt vagy hallgatót megbékíti, felemeli s megnyugtítja annak látása, ha a Sors, a Végtet, a legmagasabbak felett is úr s kérelhetetlen erejének a leghatalmasabbak is alá vannak vetve! Lehet, hogy a klasszikusoknak igaza volt, pedig hát a jólelkű görögök talán egy-egy szerencsétlen foltozóvarga szomorú tragédiáját is megkönnyezték volna..;

Ezután az előadás után aztán másnap reggel Rázsó tanár urat halva találták ágyában. A rendőrfőkapitány, aki maga vezette a városszerte nagy feltűnést keltett ügyben a vizsgálatot, megállapította, hogy öngyilkosságról szó sem lehet; a tanár úr szeren-

csétlenségére véletlenül kelleténél többet vett be a veronalból! Megegett már az ilyen más emberrel is! Ha nem is éppen Nagy gödrösön, hanem máshol!

A tanári értekezleten, amelyet az igazgató úr a temetés részleteinek megbeszélése céljából hívott egybe, természetesen sokat beszéltek Rázsóról.

— Kérem, — mondta Vörös tanár úr, — én azt hiszem, hogy a rendőrfőkapitány tévedett! Utoljára az még nem bizonyít az öngyilkosság ellen, hogy semmi búcsúlevél, írás, se valami ilyenféle nem maradt, én azt tartom, amit mindig mondtam, hogy Rázsó beteg volt s e miatt...

Az igazgató úr idegesen közbevágott:

— Már mondtam, hogy Rázsónak nem volt semmi komoly baja. Tőle magától tudom. Az álmatlanság nem betegség! Hiszen egészen frissen jött meg Pestről. Sajnálatos véletlen szerencsétlenségről van szó! Ha öngyilkos akart volna lenni, este még nem javította volna ki a nyolcadikosok írásbeli dolgozatát!

— Kérem, uraim, — szólt Tornyos, a tornatanár, — tessék elhinni, hogy a szerelem nagyon furcsa valami s minden szerelmes romantikus! A szabólegény is, a tanár is! Éppen ezért, ha a főkapitány úr nem talált is valami kis gyűrűt, képet, virágot vagy ilyes-

mit, egyáltalában nem lehetetlen, hogy mégis valami eltökölt boldogtalan szerelem...

Máthé tanár úr, akinek, mint tudjuk, három nagyon eladó leánya volt, itt felfor-
tyant:

— Ugyan kérem! Egy harmincöt éves tanár, ha boldogtalan szerelmes, nem öli meg magát, hanem egyszerűen megnősül!

... A diákokat nagyon lesújtotta kedves tanáruk váratlan s megdöbbentően rejtelmes halála s ámbár egyre fülökben csengett Rázsó tanár úrnak az a mondása, hogy a halál nem valami rémes dolog s ez voltaképpen a lélek boldog életének kezdetét jelenti, mégis mikor a sok tarka virággal tavaszi pompába öltözött temetőben a diák-kórus rázendített a búcsúztatóra, a feltörő zokogások miatt bizony össze-vissza ment az ének:

Kedves halott, Isten veled!
Csendes legyen nyugvóhelyedT . . .

FLÓRA.

Azt tudva, hogy némelyek mostanában méterrel mérik az irodalmi művek értékét, egy gyenge pillanatban arra gondoltam, bogy Flóra történetéből regényt dagasztok, de mert az erotikus mozzanatok kidomborításához nem értek, e nélkül pedig a regény ma nem ér egy hajítófát sem, hát alaposabb megfontolás után elejtettem a regényírás tervét s szószaporítás nélkül mondom el Flóra életrajzát.

Flóra már négyesztendős korában tudta a cselédektől, bogy a karácsonyi ajándékot nem a Jézuska hozza, hatesztendős korában, szintén a cselédektől, azt is tudta már, hogy a kis gyerekeket nem a gólya hozza; kilencesztendős korában anélkül, bogy erről valaki a kelleténél többet beszélt volna vele, egészen bizonyosan tudta, hogy a mama miért kergette el a francia-kisasszonyt s miért karmolta össze a papa arcát; tizenháromesztendős korában a tánciskolában a függöny mögött már valami diákkal csókolódzott; tizenhatéves korában tüzes pillantásaival magába bolondított egy agyalágyult kopasz házasembert, tizenkilencéves korá-

ban egyszerre három úrral flörtölt s húszéves korában aztán férjhez ment. A házasságot nemcsak az anyakönyvvezető előtt kötötték meg, hanem a templomba is elmentek. Flóra nevetségesnek tartotta ugyan a sok hókusz-pókuszt, az apja, az anyja, meg a vőlegénye azonban azt tartották, hogyha nem is egészen bizonyos az, hogy van Isten az égben, mégis legokosabb úgy tenni, mintha az ember hinne benne, nehogy ha esetleg mégis van, megnehezteljen az öreg!

Flóra hamar rájött arra, hogy a családi élet csakugyan nagyon unalmas dolog. A férj, aki mint udvarló s mint vőlegény még *elég* tűrhető volt, nagyon komoly s olyan emberré lett, akinek mindig volt valami fontos dolga s aki a nagyvilági zajos élettől irtózott. Flóra kis gyerekével sem mulathatta magát, mert a leánykát születése óta mindig a dada gondozta s a gyerek szinte sírva bújt a dadushoz, ha a mama olykor a közelébe ment. A fiatalasszony a háztartásban sem foglalhata el magát, mert hiszen a kitűnő cselédek természetesen mindent nagyszerűen elvégeztek. Ezeket tudva, mindenki megértheti, hogy Flóra egyre üresebbnek találta az életet. Pedig az asszonynak nemcsak szent joga, hanem szent kötelessége, hogy kiélje a maga életét! Flóra tehát a színházak s a

legdivatosabb írók tanításával telítve, a meg nem érett, elhanyagolt fiatal s kevésbé fiatal asszonyok vonzó példája szerint hamarosan nekilátott az életnek s két esztendő múlva férje bokros elfoglaltsága közepette is kénytelen volt időt szakítani arra, hogy Flóra életigenlésére nemet mondjon s kidobja őt a házból. Flóra ezt nem vette valami tragikusán, hiszen a maga öröklött nagy vagyonából gondtalanul élhetett s daliás lovagja megígérte, hogy majd nőül veszi.

A válóper sima lefolyásának biztosítása érdekében Flóra könnyű szívvel hozzájárult ahhoz, hogy a gyerek az apjánál maradjon. Hiszen jóformán nem is ismerte azt a kisleányt! S aztán a gyerek általában kellemetlen nyűg! Azt pedig manapság már igazán senkitől sem lehet megkívánni, hogy feláldozza magát másvalakiért, még akkor sem, ha az a más, véletlenül a tulajdon gyermeke! Ezen az özönvíz előtti felfogáson már régen túl vannak az ifjú intellektuellek!

*

Flóra egy darabig nagyon, de nagyon boldog volt! Mohón habzsolta a nagyvilági élet mámorító örömeit. Daliás lovagjával együtt bejárta Európának mindazon városait és fürdőhelyeit, ahol a gyönyörűség piros rózsái virulnak. A külföldre menet, vagy jövet, mindig bosszantotta ugyan őket a határ- és útlelélvizsgálat, de arra sohasem gondoltak,

hogy Magyarország határállomásai egykor mások voltak. Miért is gondolnának ilyesmire azok, akik mindenütt boldogok?!

Az első felleg akkor suhant át Flóra boldogságának kék egén, amikor daliás ifjú lovagja kínos makogások között kénytelen volt előállani azzal, hogy egyelőre nem veheti el, mert kedves papája kereken kijelentette, hogy az adósságait nem fizeti ki s tejébe kitagadja mindenből, ha elvált asszonyt vesz feleségül. A daliás lovag papája ugyan nem így mondta, hanem úgy, hogy kitagadja fiát s veszni hagyja az uzsorások karmai között, ha olyan bestiát vesz el, mint ez a Flóra! A daliás lovag azonban természetesen szépítette az öreg úr nyers szavát, aki, mint afféle elmaradt ember, nem is sejtette, hogy mi fán terem az életigenlés s az élet maradéktalan kiélése!

Flóra szerencsére már ráunt daliás lovagjára, így hát egy cseppet sem fáj a szíve, mikor attól megvált, de azért mégis bosszantotta ez a dolog, mert tudta, hogy ámbár az ő körében azt senki sem tarja nagy dolognak, ha valamelyik asszony elválíks felszarvazott férjétől, azon azonban mindig hetekig rágódnak, ha valamelyik asszony a gavallérjától válik meg. Hogy erről a kellemtlen esetről elterelje a figyelmet, Flóra aztán még zajosabban élt s nagyon jól mu-

latott azon, hogy a barátnői milyen kíváncsian lesik, hogy az újabb udvarlók közül melyik lesz a győztes s addig, amíg ezek közül választ, átmenetileg titkon kit vagy kiket ajándékoz meg bizalmával. Félesztendőnél tovább tartott ez a bújócska-játék, aztán, mert ennek a furcsa legényéletnek titkolódzásai sem mulattatták többé, Móra férjhezment egy életművész úrhoz, aki valószínűleg csak azért nősült meg, mert azt tartotta, hogy bizonyos körökben érdekesebb lesz s nagyobb sikereket ér el az ember, ha mint házasember udvarol jobbra-balra. Flóra nem vette rossz néven, hogy a férje ki akarja élni a maga életét s így vidám, zajos életük zavartalanul boldog volt. Nem múlt el egy napjuk sem valami mulatság nélkül. Flóra úgy megszokta az éjszakázást, hogy csak napfelkelte után bírt elaludni. Akkor is csak úgy, ha valami bódító szert vett be. Egy szép napon aztán férje pityókásan autójával nekihajtott valami kilométeroszlopnak s szétroncsolt koponyával ott halt meg az országúton. Flóra mély gyászt öltött s mert nagyon jól állott neki a fekete, egy darabig mint bánatos özvegy szerepelt. Aztán valami zsúron megismerkedett a spanyol követség új titkárával, aki Don volt és hét keresztneve volt. Egymást látni s megszeretni, pillanatnak műve volt. Flóra a szerelem lobogó

lángjában kimondhatatlan boldog volt, boldogabb volt, mint valaha, ami érthető, hiszen barátnői pukkadtak az irigységtől, hogy neki nemcsak a ruhája, a kesztyűje, az illatszere, a festéke s minden holmija külföldi, hanem még a gavallérja is külföldi! A Don is nagyon boldog volt s a nagy boldogság úgy megzavarta a fejét, hogy szórakozottságában Flóra boudoirjából egy szép napon magával vitte ideáljának gyöngysorát, drágaköves gyűrűit, sőt a készpénzét is. Mikor a rendőrség egy-kettőre megállapította, hogy a Don nem Don s nem is követségi titkár, nem is spanyol, hanem valami prágai Szedlacsek nevezetű, sokszor büntetett szélhámos pincér, Flóra egészen belebetegedett ebbe a dologba. Hiába szedte a bódító s altatószereket, napokig nem jött a szemére álom s behunyt szemmel, álmatlanul vergődve fekhelyén, egyre úgy látta magát, hogy valami fényes teremben Szedlacsekkel táncol, az egész közönség gúnyosan kacag, első férje meg a csoportban legelői állva, megvető arc-cal folyton azt rikoltja felé: pfuj, pfuj!

Flóra napokig nem ment ki a házból s hogy valamiképpen elhessegesse a gyötrő gondolatokat, iparkodott valahogy elfoglalni magát. Még a szakácsnővel is szóba állt:

— Mondja, Teréz, mi baja van magának? Maga mindig olyan szomorú?!

A szomorú, hallgatag Teréz szeméből egyszerre kicsordult a könny s nem tudott mindjárt szólni. Flóra biztatta:

— Nos, mondja meg, mi baja van?

Teréz elfojtotta a sírást s elmondotta, hogy mi baja van:

— Ő, hogy ne lennék szomorú! Kereső uram tavaly hirtelen meghalt s hogy eltart-hassam a kis leányunkat, szolgálnom kell s nem lehetek együtt a gyerekekkel . . .

Flóra most gondolt először a maga kis leányára, megdöbbsent s festék nélkül fakó arca elhalványodott. Hát ez a szegény cseléd azért szomorú, mert nem lehet együtt a kis leányával, ő meg . . . Flóra egy pár nagyobb bankót adott Teréznek kis leánya tartására. Teréz kézcsókkal köszönte meg az ajándékot s hálás szavakat rebegett. És Flóra mégis úgy érezte, hogy ez a nyomorult cseléd, aki tudja, hogy úrnője elhagyta a maga gyerekét s azt is tudja, hogy milyen céda életet él, valami titkolt undorodással csókolt neki kezét . . . Mintha ez az undorodás ragadós lett volna, Flóra is undorodni kezdett magamagától. Az álmatlan éjtszakák kegyetlenül megviselték. A doktor nagyobb adag veronait rendelt neki. A veronál használt, csak az volt a baj, hogyha elaludt, mindig azt álmodta, hogy a kis leányával sétál-gat, azzal játszik, azt babusgatja s aztán a

felébredés mindig nagyon keserves volt! Flóra, hogy az egyedülvalóság keserves kínjaitól megszabaduljon, rövidesen megint a zajos élet mámorában kereste nyugodalmát. Barátnői természetesen szívesen fogadták a közibük visszatértet s bizonyosra vették, hogy a fényes zsúrok, ötórai teák s a nagy vacsorák, a jazz-band, a divatos táncok hamar feledtetni fogják Flórával a Don-nal történt balesetet. Egy darabig Flóra maga is azt hitte, hogy a folytonos hajszában a gyönyörök majd elbódítják, de csakhamar rájött, hogy az undor, amely a tisztességes Teréztől ragadt rá, annyira elhatalmasodott lelkében, hogy most már nemcsak magától undorodott, hanem megutálta a ványadt udvarlókat, akiknél dolgozó férjét már most különbnek tartotta s megutálta léha barátnőit is. Ő, milyen üres, lélektelen bestiák ezek mindannyian, nem feleségek, nem anyák, s azok mellett az asszonyok mellett, akiknek nincs esti ruhájuk, bejárót sem tarthatnak, maguk tákolják össze a gyerekek ruháit s maguk foltozzák meg a férj rossz nadrágját, ezek gyémántjaikkal s pazar ruháikkal milyen semmik, senkik s milyen utolsók!

Flóra a nagyvilági élet nemrég annyira óhajtott forgataga elől s önmaga elől, a doktor tanácsára, ronggyá nyúlt idegeivel a

tengerpartra menekült. Jaj, de a tengerparton olyan sok kislány játszott, hancúrozott, kacagott a fényes napsütésben . . .

A megszokott altató- és kábítószeres már most nem használtak. Flóra a tengerparton játszó gyereksereg látásától szinte megbódulva, már harmadnap elhatározta, hogy hazajön. Az első expresszel haza is robogott s még aznap délelőtt, mikor hazaérkezett, elment egykori lakásuk elé. Valami őserővel egyre erősödő, leküzdhetetlen vágytól sarkalva, már most mindenáron a kisleányát akarta látni! Fáradtan, megtörtén, bódultan s rogyadozva órákig járt fel s alá a ház előtt. Nagysokára aztán észrevette, hogy egy kisasszony jött ki a házból egy kisleánnyal. Flóra nem ismerte meg a leányát, hiszen voltaképpen sohasem ismerte s esztendőik óta nem látta. Szerencsére a viciné a kapuban állott s kérdésére meg tudta mondani, hogy az a kisleány, aki most kiment a német kisasszonnyal, az első emeleti nagyságos úr kisleánya s ilyenkor mindig a Dunapartra mennek ki sétálni. Flóra sietve indult volna már most a kisleány után, de az izgalmak miatt nem bírta a lába. A vicinét elszalajtott a egy autótaxiért. Míg az autó meg nem jött, rettenetes kínokat szenvedett, mert folyton attól tartott, hogy ki talál jönni egykori férje, megismeri s majd megáll előtte s jogs

megvetéssel azt fogja odakiáltani neki: pfuj, pfuj!

Az elrobgó gépkocsiból kipillantva, Flóra még látta a kisleányt, amint ez az utca végén a német kisasszonnyal a Dunapart felé fordult. De most nem volt ereje, hogy maga is kimenjen a sétálóra. Otthon összetörten omlott össze. Éjtszaka megint nem tudott aludni, megint előkerültek az altatószerek s álmában aztán egész éjtszaka a kisleányával sétált a tengerpaton. Ő, milyen boldog volt! Anya volt!...

Másnap egyenesen a dunaparti sétálóra ment s ott alig leplezhető felindulással felalá járva, leste, hogy ki jön-e ma is a kisleánya? A kisleány nemsokára csakugyan jött a német kisasszonnyal s mert hazulról odáig jó nagyot sétáltak, le is ültek mindjárt. Móra, mintha ez csak véletlen lett volna, a leánya mellé ült, az üres székre. Egy ideig hallgatott: a vidám életben megfáradt szíve olyan hevesen dobogott, hogy nem is bírt volna szólni. Aztán, amikor a német kisasszony elővett egy, bizonyosan már százszor elolvasott breszlai levelet s elmélyedt abba, halkán megszólította a kisleányt, aki székeben előrehajolva, a sétáló túlsó oldala felé nézett:

— Talán a mamáját várja?...

— Nem, — felelte a kisleány, — azt a

beteg macskát nézem, amely, tetszik látni, ott a kávéház előtt ül s nyávog.

Flóra odapillantott s riadtan arra gondolt, hogy leányát jobban érdekli a beteg macska, mint ő. Aztán egy pincér jött ki a kávéházból s végigment az üres terrazonon. A beteg macska a pincér elől elvonszolva magát, behúzódott a sötét pinceablakba s onnét nyávogott ki keservesen. Flóra, amikor a pincért meglátta, iszonyodva Szedlacekre gondolt s arra, hogy ő már olyan, mint az a nyomorult, beteg macska.

A kisleány, gyerekes bőbeszédűséggel, most újra felelve az iménti kérdésre, megszólalt:

— Nekem nincsen mamám, hát nem várhatom. Az én mamám meghalt! Már régen meghalt! Én nem is ismertem, de azért minden este benne van az imádságomban, hogy a Jó Isten adjon örök nyugodalmat neki.

Flóra megszédült s halotthalványan hátrahanyatlott a széken. A kisleány észrevette, hogy a néninek valami baja van, riadtan a német kisasszonyhoz húzódott, akinek sipítozására aztán a sétálgatók közül egy-két jó lélek élesztgetni kezdte az elalélt hölgyet. Flóra hamarosan feleszmélt; amint felvetette a szemét, elsőbben a gyermekét kereste, de az akkor már nem volt ott, mert a német kisasszony hamarosan elsietett vele,

nehogy az idegen hölgy eltorzult arcától a kisleány megrémüljön.

Flórát besegítették egy autóba s hazarobogott. Otthon jajgatni kezdett s kétségbeesetten a földön fetrengve, marcangolta magát, majd a tombolástól kimerülten, jóformán öntudatlanul feküdt sokáig. Este aztán felverte az a gondolat, hogy: meglesi a kisleányát, amikor holt anyjáért imádkozik! Egyszerre úgy érezte, hogyha ártatlan gyermekének imádságával az ő imádsága együtt szállhat fel az égbe, a lelke megtisztul attól a szennytől, mellyel földi életét eszeveszetten tönkretette. Aztán — gondolta magában szinte megkönnyebbülve — megtisztult lélekkel hazajövök, beveszem az egész veronait s legalább addig, amíg a halálos álom lelkemet megszabadítja bűnös testemtől, velem lesz a kisleányom, játszom vele, babusgatom...

Flóra kapkodva felöltözött s elsietett egykori otthona elé és szemben azzal megállott a gyalogjáró szélén s tekintete rámeredt a gyerekszoba világos ablakára. Aztán, mikor ott eloltották a csillárt s csak a kis éjjeli lámpa fénye szűrődött át a függönyön, olyan bizonyosan érezte, hogy szinte hallotta is, hogy a kisleánya most mondja el esti imáját s most imádkozik megholt anyjáért. Flóra mélyen megindulva, ott a nyílt utcán térdre

omlott, összekulcsolta két kezét és imádkozni akart ... És nem tudott imádkozni, mert nem emlékezett semmi imádság egyetlen szavára sem s gondolata ilyen vezető nélkül nem tudott felszállani! Ő, ez rettenetes érzés volt! Flóra kétségbeesett, zokogásra fakadt s hangosan jajgatott.

Az odasiető rendőr, aki azt gondolta, hogy valami részeg utcai leány fetreng előtte a földön, nagy szitkozódásokkal bevonszolta Flórát a kapitánysára. Az ügyeletes tisztviselő a mulatóhelyekről látásból ismerte Flórát s minthogy azt tartotta, hogy még mielőtt kötözni kellene őket, az ilyen asszonyok már eleitől kezdve köz- és önveszélyes bolondok, egy cseppet sem álmélnkodott azon, hogy ez a delnő most itt a leányát követeli tőlük, visongva tépi le magáról a ruhát, a földön fetrengve a fejét a padlóba veri s aztán, mint valami beteg macska, négykézláb bevonszolja magát az íróasztal alá s ott keservesen nyávog.

CÍMERFORDÍTÁS.

Az igazat megvallva, Belényesi Orbánt nem igen szerették a faluban, mert ámbár odavalósi volt, mégis mindig olyan idegenforma maradt. Lehet, hogy azért nem tudott soha igazán összeleledni a dobosi népekkel, mert az apja egykor parádéskocsis volt az uraságnál s Orbán gyerekkorában nem a falusi gyerekekkel, hanem a kastélybeli kis úrfiakkal játszott: ő tanította meg őket verébfészket szedni, bodzafapuskát csinálni, madárnyelven beszélni. A kis úrfiak aztán egyszer — miért, miért nem — az apjukkal meg az anyjukkal együtt el-kimentek a kastélyból, idegen kézre jutott a kastély meg az egész dobosi uradalom s Orbán cimborák nélkül maradt. Akadni bizonyosan akadtak volna új pajtások, de Orbán olyan magánakvaló gyerek lett s mikor legénnyé serdült, akkor sem igen barátkozott a többivel. A falusiak mindig azt mondogatták róla, hogy: nagyon magánakvaló rátarti ember! Orbán pedig sohasem törődött azzal, hogy mit beszélnek róla s mint napszámosember csendesen éldegélt, szépen megöregedett s vénségére, mikor már a nehezebb munkát nem bírta, beállott csősznek az uradalomba.

A minap egy délelőtt a jegyző úr kiüzent a törökdombra az öreg Belényesi Orbánnak, hogyha lesz ráérő ideje, nézzen majd be hozzá, mert szeretne vele beszélni. Az öreg Orbán, ámbár nem sejtette, hogy mi dolga lehet vele a jegyző úrnak, a kunyhóját s a holmiját rábízta a hű Bodrira, s az ispán úr engedelmével még aznap délután beballagott a faluba s beállított a jegyző úr irodájába. A jegyző úr, aki maga is túl van az ötvenen s így már tudta, hogy az öregeket illik megtisztelni, nyájasan fogadta, leültette s így kezdte a szót:

— Nézze kend, van nekem a vármegye-házán egy jó barátom, aki levélben azt kérdezi most tőlem, hogy: vannak-e itt Doboson a falusiak között Belényesi nevezetűek s ha vannak, mit tudnak az őseikről, az eleikről? Nos, kend az egyetlen Belényesi, hát azért hívtam fel kendet, hogy megkérdezzem: tud-e kend valamit a famíliájáról?

Az öreg Orbán, mivel a vármegye-házáról tudakozódtak a famíliája után, néminemű gyanakodással hallgatta a jegyző úr váratlan kérdését s felelet helyett nagyokat pislogva, s nagyokat hümmögve hallgatott.

A jegyző úr mindjárt kitalálta a hallgatás okát s megbiztatta az öreget:

— Ne tartson kend semmitől sem; az én

barátom nem finánc, hanem levéltáros! Elmondhatja hát egész bátran, hogy mit tud kend a családjáról!

Az öreg Orbán lehorgasztott fejjel egy kicsit még gondolkozott, aztán lassan s közbe el-elhallgatva, szaggatottan ezt mondta a jegyző úrnak:

— Azt tudom, uram, hogy az apám parádéskocsis volt a kastélyban. Régen meghalt ... Az édesanyám nem idevalósi leány volt; a kastélyban szolgált, onnét vette el az édesapám. Ő még előbb halt meg, mint az apám... Volt két kis testvérkém, azok is meghaltak... Aztán nekem is volt feleségem, az is meghalt. Két gyerekünk is volt, azok is meghaltak. Öregségemre hát egészen magamra maradtam. Csak ennyit tudok a családomról... Nem sok, de szomorú...

A jegyző úr megilletődve nézett az öreg Orbánra s vigasztalni kezdte:

— Hja, a jó Isten, aki az életnek és a halálnak ura...

Belényesi Orbán felvetette a fejét s szelíd szóval közbevágott:

— Hiszen, nem zúgolódom én, tekintetes uram! Megnyugszom Isten akaratában s bizony mondom: örülnék, ha már engemet is elszólítana. Megértem már én is a halálra. Hiszen: hetven esztendő szinte sok is a szegény embernek...

— No, no, — szólt a jegyző úr, — hiszen ha megöregedett is kend, látom, egészséges s jól bírja magát!

Az öreg Orbán legyintett a kezével:

— Nem ér már az én egészségem egy pipa dohányt sem. Ha partnak megyek, elfulladok s olykor-olykor úgy megszedülök, hogy még feketébbnek látom a világot, mint amilyen!

Erre a jegyző úr egy kicsit elkomorodott, de csak erőt vett magán s megint meg akarta vigasztalni az öreget, s vele talán magamagát is:

— Hát ez a megszedülés még nem nagy dolog! Olykor-olykor magam is megszedülök. Azt mondják a doktorok, hogy ez az érlemeszeseéstől van, s jódpirulákat szedek. Ha kend beszélne a körorvos úrral, kendnek is írna valami orvosságot s megmondaná, hogy mitől óvakodjék, ha hosszú életű akar lenni a földön!

Orbán erre nem szólt semmit. Mit is mondhatott volna?! Hiszen azt, hogy a halál ellen nincs orvosság, csak nem mondhatta a jegyző úrnak, aki ámbár azt tartja, hogy a jó Isten az életnek s halálnak ura, lám, maga mégis pirulával él!

A jegyző úr. mintha az öreg hallgatása eszébe juttatta volna, hogy igazában nem is az érlemeszeseéstől akart ő az öreggel beszélni, hát most már megkérdezte:

— Nos, azt tudja-e kend, hogy: ki volt az öregapja?

— Annyit tudok róla, uram, hogy őt is Belényesi Orbánnak hívták, mint az apámat, meg engem. Egyebet nem tudok róla.

— Aztán az öregapjának az apjáról halott-e kend valamit? Nem beszélt róla vagy az eleiről kendnek az édesapja valamit? Valami históriát? Valami mesét?

— Nem tudok én, uram, semmit! Sohasem hallottam én az öregapám eleiről semmit sem.

A jegyző úr itt elővette a vármegyházáról jött levelet s bele-belepillantgatva, így szólt:

— Az én levéltáros barátom mostanában ráakadt egy alázatos instanciára, amelyben egy Belényesi Orbán nevű dobosi jobbágy az 1736-ik esztendőben arra kérte a nemes vármegyét, hogy: szerezzé vissza neki ősi birtokait. Ebben az instanciában ez a Belényesi Orbán azt mondta, hogy: ő a batkai várúrnak, Belényesi Orbánnak a dédunokája! A nevezett nemes úr ugyanis Rákóczi György urunkkal, mikor ez lengyel király akart lenni, hadrakelt, szerencsétlenül rablásba esett, ott halt meg s hogy a lengyelek betörték ránk, várát s minden javait felperzselték. A felesége a kegyetlen martalócok elől egyszülött, félesztendő fiával éjnek éjnt-

szakáján ide, egy dobosi jobbágyhoz menekült; a gyenge úrasszony felfázott, beteg lett, rövidesen meghalt s egészen árva kis fiát ama hű jobbágy nevelte fel a maga gyerkeivel egyformán s így a nemes, nemzeti és vitélő Belényesi Orbán úr megszületett fia jobbágy sorba jutott! A nemes vármegye 1736-ban nem csinált ebben a dologban semmit se, mert hiszen ha a falusiak bizonyították is, hogy emlékezet szerint igaz, amit ez a szegény jobbágy süllyedt Belényesi Orbán instanciájában elmondott, az uradalmakat száz esztendő múltán úgy sem szerezhette volna már vissza, mivelhogy Dobos, Forró, Telkes, Teszölc, Várhida, örszállás királyi adománylevéllel már régesrégén más uraságok kezén volt! A dobosi birtok például 1736-ban éppen a vármegye akkori főispánjának a kezén volt...

Az öreg Belényesi Orbán lelke mélyéig megrendülve, halálrasápadtan hallgatta a jegyző úr szomorú meséjét. Megfáradt szíve szinte hangosan vert s mélyenülő szeme könnybe lábbadt. Hogy az ő őse várban lakó nemes nagy úr volt és íme, az utód csőszkunyhóba szorult koldus paraszt lett?!

A jegyző úr rápillantott az öreg Orbánra s látva, hogy ez elhaloványodott, fordítani akart egyet a dolgon:

— Hát nézze kend, én nem mondom,

hogy kend is ennek a Belényesi Orbánnak az ivadéka; hiszen a mátrikulák nagy része elveszett. Aztán meg most már úgyis minden mindegy! Mert ha 1736-ban nem lehetett már igazságot tenni, most már meg éppenséggel nem lehet semmit sem csinálni! Az én levéltáros barátom is csak azért keresi ezt a dolgot, mert azt mondja, hogy nagyon érdekes volna tudni, hogy: a mostani szegény emberek között hány ősnemesi család ivadékai tengődnek?!

Az öreg Belényesi Orbán már nem is igen hallgatta a jegyző úr szavát; gondolata az elmúlt időkbe szállott, lelke a batkai várban járt, aztán a Kárpátok felé nyargalt Rákóczi György után, mintha meg akarta volna állítani ott a lengyel koronáért hadrakelt szép sereget, ő, jó Isten, miért is akart Rákóczi György urunk legyei király lenni?!...

A jegyző úr aztán még egyszer ajánlotta Belényesi Orbánnak, hogy kérjen a körorvos úrtól valami pirulákat s szelíd szóval elbocsátotta maga elől az öreget. A jegyző úrnak különben, amint utána nézett, eszébe jutott, hogy csakugyan ez a Belényesi Orbán, akinek ma már semmi vérrokona sincsen, valahogy mindig kirítt a parasztok közül, mindig különbnak látszott azoknál s nem is igen tartott velük se barátságot, se komaságot, se atyafiságot.

Belényesi Orbán a községházáról a nagy utcán végig haladva, a törökdőmbön lévő kunyhója felé igyekezett. Máskor, ha végig ment a falun, nem pillantott be egy parasztház udvarára sem. Nem tartotta magához méltónak, hogy kíváncsi legyen s benézeessen. Most akaratlanul be-betekintett az alacsony kerítések felett, mintha azt találgatta volna magában, hogy: melyik jobbágyi portán halt meg várából kivert ösanyja s melyik udvaron játszadozott egykor annak jobbágygyá süllyedt egyszülött kis fia. Az is Belényesi Orbán volt...

Mikor a kastély kerítésének kertje mellett haladt az öreg, megállott egy pillanatra s mintha partnak sietett volna, elállott a lélekzete s feldobogott a szíve. Ő, hát ez a kastély s ez a régi kert is valaha az ő ösének birtoka volt, s azok az úrfiak, akikkel egykor ő itt madárfészket szedett, azok is csak olyan bitorlófélek voltak itt?!

A törökdőmbhöz érve, az öreg nagyon sietve haladt fel. Úgy érezte, jó lesz minél előbb behúzódni a kunyhójába, nehogy szívéből fel-fakadó könnyeit meglássa valaki. Mert, igazán, ki értené azt meg, hogy az öreg csősz elsiratja az öseit s maga-magát?! És ki értené azt meg, hogy egy vén parasztnak megfájdul a szíve, ha megtudja, hogy elei nagy urak vitézek, voltak és Dobos, Forró, Tel-

kes. Teszölc, Várhida, Órszállás talán most is az övé volna, ha Rákóczi György urunk valamikor háromszáz esztendővel ennek-előtte, nem akart volna lengyel király lenni?!

Amint felért a törökdombra, az öreg Orbán nagy lihegve megállott s szétekintett. Észak felől fekete felhőfoszlányokat kergett a felszél: mintha Rákóczi György szét-szórt serege menekedett volna . . . Napkelet felé meg. a láthatár szélén ott kéklett a messzeségben a batkai hegy, melyről a régi vár romjait is elpusztította már az idő; a hegy lábától aztán idáig, a dobosi törökdombig, a nagy síkon a lemenő naptól ott búcsúzkodtak aranyos ruhában a teszölci magas jegenyék, a forrói kanyargó patak fényes habjai, a várhidi karcsú templomtorony, az őrszállási, telkesi és dobosi sárguló vetések s az esti szélben suhogó zöld tengeri táblák.

Az öreg Orbánnak a torkában vert a szíve s behunyt szemmel is úgy látta, hogy a batkai hegytől idáig minden feléje indul, feléje jön, mintha minden köszönteni akarná jogos urát! . . . Orbán megszedült az örömtől, térdreomlott s ölelésre széttárt karokkal arcra borult elei földjére.

A hú Bodri aztán egész éjszaka keservesen vinnyogott és tutult, mintha Dobostól

a batkai várhegyig mindenkinek tudtára akarta volna adni hogy: meghalt az utolsó Belényesi s hült tetemeit a jobbágyivadékok immár elhantolhatják a földnélküliek áldott földjébe ...

VADÁSZKALANDOK

Igazában csak vadászembernek lehet vadászkalandja, belőlem meg három vadászkaland miatt nem lett vadászember.

Az első vadászkaland még ötesztendős korban esett meg velem. Lina néni, az a kedves nagynéném, aki nagyon szerette velem szemben szigorúnak mutatni magát, egyszer kivitt magával Gerendásra. Már az egyórai kocsikázásnak is nagyon örültem, hiszen Miska kocsis volt az ideálom, s mellette ülhettem a bakon s az egész úton a kezemben szorongathattam a hajtószár végét! Odakint se érdekelt a gazdaság; el nem mozdultam volna Miska bácsi mellől a világ minden kincséért sem s nagy buzgalommal segédkeztem neki a lovak etetése, itatása s takarítása körül. Naplement tájban aztán azt mondta Miska bácsi, hogy: most már menjünk ki nyulat löni, de úgy, hogy Lina néni észre ne vegye, mert ő bár szereti a nyúlpecsenyét, nagyon fél a puskától s engem is féltve attól, otthon fogna. Lina néni a magtárban volt s ott perelt Löwi Áron és Fiának az eladott gabona átvételére későn küldött fuvarosaival, így hát mi észrevét-

lenül kilopakodhattunk. A tanyaudvarról szerencsésen kiérve, Miska bácsi először is a puskáját szedte rendbe, ami nem volt kis dolog, mert a puska csöve dróttal volt az agyához odaszorítva s nyúlsörét hiányában, apró rézpitykékkal kellett a fegyvert megtölteni. Aztán szép csendesen elballagtunk a lucernás felé s ott a kukoricatábla szélén húzódtunk meg. Miska bácsi rám parancsolt, hogy üljek le a földre s meg ne mukkanjak s meg ne mozduljak! Lélekzetemet visszafojtva, kővé meredten vártam, hogy majd jön a nyúl. A nyúl azonban nem jött! Talán nem tudja, hogy itt várjuk — gondoltam magamban, s már-már elcsüggedtem s fel-félpillantottam Miska bácsira, aki sűrű pislantásokkal csendre és nyugalomra intett. Mit tehettem mást, hát vártam, pedig már kezdtem unni a dolgot. Jó idő múlva azután nem messzire tőlünk, a kukoricásból nesztelenül kióvakodott egy nyúl a lucernásba. Miska bácsi persze nyomban észrevette a vadat s rálőtt. Abban a pillanatban szinte vadállati ordítás reszketette meg a levegőt. Nem a nyúl ordított fel, hanem Miska bácsi. A rossz fegyvert ugyanis szétvetette a puskapor s Miska bácsi baltenyerét véresre sebezte. A nyúl egészségesen elszaladt, Miska bácsi pedig vérző tenyerét magasra emelve, kegyetlen károm-

kodások között a tanyaudvar felé nyargalt. Én azt gondolván, hogy Miska bácsi halálos sebébe belepusztul, kétségbeesett bömböléssel nyargaltam utána. A nagy lármára előjött a magtárból Lina néni s egy-két szóból megértvén a dolgot, először Miska bácsit szidta össze:

— Vén számár létére hogy vihette magával ezt a gyereket?! Hátha ennek történt volna valami baja?!

Miska bácsi nem is védekezett, csak nyargalt be az istállóba, hogy pókháló- s trágyakeverékkel mielőbb betapaszhassa a tenyerét. Lina néni meg nekem fordult:

— Hát te mit bögsz?! Ezt a vén szamarat siratod?!

Ebből a kérdésből én azt következtettem, hogy Miska bácsi csakugyan olyan súlyosan megsebesült, hogy nagyon nagy okom lehet a sírásra, hát még őszintébben bömböltem. Erre Lina néni kirántva az egyik fuvaroskoci lócse mellől az ostor nyelet, elkapta a nyakamat, leszorított s azon melegében úgy elvert, mint annak a rendje. Közben persze harsogott is:

— Hát kell neked vadászat?! Kell neked puska?! Így játszol az életeddel?! Hátha a puska szétlőtte volna a fejedet?!

Lina néni szavai s még inkább gyors kézmozdulatai olyan mély hatást tettek rám,

hogy ezután az első vadászkalandom után vagy tizenöt esztendeig csakugyan nem gondoltam semmi vadászatra! Mint ifjú ügyvéd-bojtár aztán otthon, a szülővárosomban, olyan ügyvédhez szegődtem be, aki szenvedélyes vadász volt. Ez az én kedves, jó principálisom addig biztatott, hogy csapjak fel vadászni, míg végre előszedtem az öröklött vadászszerszámokat s kiváltottam a vadászjegyet. Egy szép délután aztán a principálisom kivitt magával nyulászni. Mikor kocsink a bogárosi apró házikók felé járt, megszólalt a principálisom:

— Tudod-e, hogy én itt háztulajdonos vagyok? Az öreg favágónk, akit talán te is ismersz, harmadéve megvett itt egy viskót kétszáz forintért. Mikor kifizette a vételárat, akkor tudta meg, hogy özvegy Zsilákné holtiglani haszonélvezeti joga be van kebelezve a viskóra! Az öreg favágó kétségbeesésében éppen az én fáskamrámban felakasztotta magát, de úgy, hogy idejében levághatták. Sejtettem ugyan, hogy az öreg nem ok nélkül kötötte fel magát éppen az én fáskamrámban, de nehogy még egyszer s komolyan felakassza magát, hát megfizettem neki a kétszáz forintját s most én vagyok a ház tulajdonosa, özvegy Zsilákné pedig, akit soha életben se láttam, holtig ingyen él az én házamban, melyet szintén nem láttam sosem

s amelyről csak azt tudom, hogy a száma: hétszázhetvenhét. Olyan szám, hogy ezt nem lehet elfelejteni!

Mire a principálisom így elbeszélte, hogy hogyan lett ő az özvegy Zsilákné haszonélvezeti jogával terhelt bogárosi hétszázhetvenhetes számú viskó tulajdonosa, kiértünk a fényesi földekre, leszálltunk a kocsirol s egymástól lőtávokra elindultunk a tarlón. Száz lépést sem tettünk, mikor előttem felugrott egy nyúl s a kukoricás felé menekedett. Persze rálöttem. Ebben a pillanatban rémítő jajgatás reszkettette meg a levegőt. Nem a nyúl jajgatott, nem is a Miska bácsi szelleme kísértett: egy vénasszony jajgatott a kukoricásban. Hozzá siettünk: egy szem nyúlserét szaladt át a lábikráján, de a néni holtraíjedten úgy jajgatott, mintha nagyobb szerencsétlenség történt volna.

Minthogy engem így is nagyon lesújtott az, hogy a nénit megsöréteztem, a principálisom vitte a szót:

— No, néni, emiatt nem lesz semmi baja! Kösse be a lábát a kendőjével, menjen haza s holnap pihenjen. Itt van tíz forint fájdalomdíjban!

A néni, mivel akkor a tíz forint még igen nagy pénz volt, mindjárt megbékült s a könnyen keresett tíz forinttal boldogan in-

dült volna már hazafelé. En arra gondolván, hogy ha távolabbra kell mennie, jó lenne a nénit a kocsikon hazaküldeni, veszemre, megkérdeztem:

— Hol lakik, néni? Messzire kell mennie?!

— ő, nem, — felelte most már mosolyogva a néni. — Itt lakom csak a bogárosi házak között, a hétszázhetvenhetedik számban . . .

A principálisom elsápadt, én meg azt remélve, hogy talán mégsem a haszonélvezőt sebeztem meg, a felindulástól szinte dadogva, kérdeztem:

— Magát, kedves néni, hogy hívják?

A kedves néni a legalaposabban válaszolt:

— Zsilákné, özvegy Zsilákné, özvegy Zsilák Andrásné . . .

Ezzel Zsilákné a tíz forinttal, mondhatnám ruganyos léptekkel elment, mi pedig a principálisommal percekig bódultan bámultunk egymásra. Ösztönszerűleg mind a ketten arra gondoltunk, hogy mi kerekedhetik ki ebből, ha N. N. helybeli fiskális, aki ez időtájt a legrosszabb szájú ember volt Közép-Európában, megtudja ezt a dolgot s mint principálisomnak elkeseredett ellensége, titkon megindítja a pletykát, hogy: a principális el akarta tenni láb alól azt a vénaszonyt, akinek a haszonélvezeti joga be van kebelezve a házára s a gyilkosságra felbérelt

ügyvédbojtárjával agyon akarta lövetni az ártatlant!

Minthogy ebben az időben csak úgy, mint manapság, mindig a legképtelenebb s a legostobább pletykák találtak a legtöbb hívőre s én, mint tapasztalatlan fiatalember, akkor még törődtem azzal, hogy mit beszélnek rólam a hátam mögött, hetekig aggódtam e miatt a dolog miatt. N. N. fiskális úr azonban nem tudta meg az én vadászkirándulásom történetét és így a pletyka elmaradt, de a kiállott izgalmak egészen elvették kedvemmet a vadásztattól. Az igaz, hogy többé kedves, jó principálisom sem hívott vadászni!

Mikor aztán egy pár esztendő múlva főszolgabíró lettem, a kollégáim ráemestek, hogy csapjak fel vadásznak, mert hiszen ha már a kártyát nem ismerem s így még csak durákozni sem lehet velem, legalább mint vadász mutassam meg, hogy a vármegye nem egészen méltatlan embert tisztelt meg bizalmával! Az érvelés helyességét belátva, hát megint felcsaptam vadásznak. A vadásztársaság, mely vendégül hívott meg, a kis erdőt hajtotta meg. Én a lineán Gyuri bácsi mellett állottam. Alig hogy megindult a hajtás, egy szép őz ugrott elő, én rálöttem, az őz bak összerogyott, de aztán felém fordítva szép fejét, valami szívfacsaró módon sírni kezdett s gyönyörű szemeiből hullott a könny.

Én az első pillanatban arra gondoltam, hogy felkapom a hátamra ezt a szegény állatot, aztán felteszem valamelyik kocsira s beszaladok vele egyenesen az állatorvoshoz! Gyuri bácsi tanácsstalanságomat látva, odasietett s megadta a szegény öznek a kegyelemdőfést. Hogy magamat mentegessem, megszólaltam:

— Ő, Gyuri bácsi, könnyes szép szemével olyan fájdalmasan nézett rám szegény. . .

Gyuri bácsi rámmordult:

— Hát, öcsém, úgy kell az özet meglőni, hogy ne sírjon s ne nézzen vissza az emberre! Ha pedig az ilyesmin is megesik a szíved, azt ajánlom, hogy menj el oroszánra vadászni, az majd nem sír, ha elhibázod!

Ezzel a harmadik kalanddal befejeztem vadászpályámat, mert oroszánvadásznak már nem kellett felcsapnom. A vármegye ugyanis rövidesen megtett főjegyzőnek. Itt már aztán mindegy volt, hogy vadászember vagyok-e vagy sem, mert a vármegyei főjegyzőt a nemes vármegye, mint a vicispán után első főemberét, nyíltan tisztelte ugyan, de bizony a lelke mélyén a pennás embert, ha vadász volt, ha nem volt vadász, így is, úgy is, már a sajnálatraméltó tintanyalók közé számította!

TITOK.

A beteg aggastyán órákig mozdulatlanul feküdt ágyában. Egyszer aztán felvetette a szemét s megszólalt:

— Mindenemet Szűcs Eszterre hagyom. Azt akarom, hogy mindenem az övé legyen . . .

Az orvos, a titkár, meg az ápoló-nővér önkéntelenül egymásra néztek, mint akik nem értik a dolgot. A titkár aztán, aki tudta, hogy az agg főúr végrendeletében szó sincs semmiféle Szűcs Eszterről, nehogy a hagyaték körül valami baj legyen, kötelességének tartotta illendő tisztelettel megkérdezni, hogy: ki az a Szűcs Eszter?

A beteg egész érthetően ezt mondta:

— A bátyám felesége . . .

Akik most körülötte voltak, mind a hárman éppen olyan jól tudták, mint az országban mindenki, hogy a mathuzsálemi kort ért nagy úrnak sohasem volt bátyja: egyetlen gyermeke volt grófi szüleinek.

A beteg mintha észrevette volna, hogy környezete milyen zavartan néz rá, hát mosolyogva tovább beszélt:

— Együtt gyerekeskedtünk Szűcs Eszterrel és szeretttük egymást; de mi azt akkor

még nem tudtuk. Egész nap együtt voltunk; hiszen egy béresházban laktunk. A cselédházban közbül volt a konyha, jobbról ők laktak, balról meg mi. . .

A doktor odahajolt a beteghez s kérlelni akarta, hogy ne fárassza most magát a beszéddel, de az olyan hevesen intette el kezével, hogy a doktor — nehogy a felindulás többet ártson, mint a sok beszéd — visszahúzódott. A beteg, mintha most eddig féltve őrzött titkát boldog örömmel mondaná el, szemében kedves emlékek meleg csillogásával, egyre erősödő hangon, tovább beszélt:

— Jól tanultam, hát papnak szánt az apám. Kikerültem a béresházból s nem igen járhattam oda még a vakációkra sem, mert nevelősködnöm kellett. Jóformán akkor voltam otthon először, mikor a testvérbátyámat eskettem össze Szűcs Eszterrel. Nagy lakodalmat csaptak; három cigány muzsikált . . . Valahogy nagyon megfogott a muzsika. És amikor már nagyon zengett a lelkemben a muzsikaszó, mintha magamtól akartam volna megmenteni magamat — behúzódtam a szobába. Egyszer csak, talán véletlenül, bejött oda Szűcs Eszter, a bátyám felesége. A menyasszonyi koszorú még a fején volt. «Köszönöm, hogy legalább megeskettél!» — így szólt hozzám szelíden és csendes zokogással a vállamra borult. Én

akaratlan megsimogattam a fejét s a bal-karommal a szívemre öleltem . . . Édesanyám akkor nyitott be a szobába. Nem szólt semmit, csak mikor Eszter már kiment, azt mondta nekem, de nem haragosan, hanem szelíden: «Jobb lesz, fiam, ha te addig nem jössz ide, amíg én nem hívlak . . .» És az édesanyám sohasem hívott haza. Mikor a halálos ágyán feküdt, akkor sem hívott haza . . . Bizonyosan azt gondolják a népek, hogy gögös vagyok és szégyenlem a béres atyafiságot, de Szűcs Eszter, tudom, tudja az igazat...

Az aggastyán elhallgatott, s mintha azzal amit elmondott, könnyített volna lelkén, megnyugodva elcsendesedett.

Egy kis idő múlva a doktor odahajolt hozzá, megfigyelte az érverését s a léleketét, azután odasúgta a többieknek, hogy: a beteg elaludt s alszik.

Az ápoló-nővér leült az ágy mellé a székre, a doktor, meg a titkár csendesen kimentek a szomszéd szobába.

A doktor egyenesen a nyitott ablakhoz ment és rágyújtott. A titkár mellé állt s egy darabig mind a ketten hallgatagon néztek le a kertbe, hol a vén hársfák virágos lombját enyhén borzolgatta a szellő. Egy idő múlva megszólalt a titkár:

— Mondja, főorvos úr, mi volt ez volta-

képpen? Hiszen tudjuk, hogy betegünk grófi palotában született.

— Hja, kedves titkár úr, — válaszolt elgondolkozva, halkan a doktor, — ha én ezt tudnám! Lehet, hogy az elgyengült testnek valami álma mondatta el azt a paraszti történetet, de az is lehet, hogy a gróf valaha valami ifjú paptól hallott ilyesfélét; az sem lehetetlen, hogy valaha valami majorban látott egy parasztlakodalmat, ott kapta meg a muzsikaszó s az ifjúi lélekben fölbuggyant költői képzelet akkor hozta elébe ezt a Szűcs Esztert, s talán ennek akkor megálmodott alakja lett védőpajzsa minden kísértések ellen! Aztán, ki tudja, talán ez az akarat alól most fölszabadult lélek egyszer már élt ezen a földön s akkor csakugyan találkozott Szűcs Eszterrel, vagy valami béresházban talán most születik egy kis parasztfiú, akinek újszülött teste az innét majd elszálló léleknek földi sátorául rendeltetett s ennek jövő történetét mondta el előre a főúr.

A fiatal titkár sápadt arca még fakóbb lett s a hársfaillattól megbódultan arra gondolt, hogy: hátha az ő lelke is fog még egyszer élni a földön s akkor találkozik valakivel ... De aztán felrázta magát ebből a pogány álmodozásból és szinte neheztelve szólt a doktorhoz:

— De, főorvos úr, ön talán már túl megy...

— Nem! — felelte a doktor. — Kérem, ne értsen félre! Látja én éppen azért tartom magamat igazán Isten-hívőnek, mert bárgyú tagadás helyett azt vallom, hogy emberi ésszel föl nem fogható, csodálatosan felséges és nagy titok a testi élet is, a testi halál is, de mindenekfölött az: a halhatatlan lélek!

Az ápoló-nővér alakja jelent meg az ajtóban; intésére az urak besiettek a beteg szobájába.

Az aggastyán főúr mozdulatlanul feküdt az ágyon, kis fejevánkását úgy szorította a kebléhez, mintha valakit gyöngéd és szent szeretettel magához ölelt volna. A doktor csendesen félrehúzta a mennyezetes ágy néhez függönyeit, lehajolt a beteghez, aztán azt mondta, hogy: meghalt. . .

Az ápoló-nővér térdreborult s imát rebegett, a titkár is keresztet vetett magára s elsietett a kastély földszintjén lepihent rokonoknak hírt adni, a doktor pedig az ablakhoz lépett, kitérta annak mindkét szárnyát, s míg szemei az öreg hársfákról hulló virág-szirmokat nézték, a lelke ama nagy és örök titkok mélységei fölé szállott s arra gondolt, hogy igazában milyen hitetlen az ember, mikor az örökéletbe tovább indulóról azt mondja, hogy: meghalt.

GYUSZI.

Gyuszit az édesanyja esténként idejében lefektette s minekutána jó fiacskája, olykor bizony akadozva, elmondta a Miatyánkot, megcirógatta, megcsókolgatta, aztán elővette a bibliát, leült az asztal mellé és olvasott. Gyuszi egy pár percig még rá-rápillogott az anyja arcára, aztán rendesen hamar elaludt. Egy nap azonban nem nyomta el az álom s hunyorgó szemmel sokáig figyelte az anyuska arcát. Gyuszi, ámbár akkoriban még csak öt esztendő volt, sok mindent tudott; tudta, hogy az édesapja elesett a csatában, azt is tudta, hogy a nagyapót, anyuskát, meg őt Nyárádhidasról, ahol nagy házuk, szép kertjük, sok földjük s erdejük volt, az ellenség üldözte ki ide ebbe a szomorú pesti barakba; azt is tudta, hogy szegény nagyapónak azért szakadt meg a szíve, mert az ellenség egyre azt követelte a magyaroktól, hogy írják alá a halálos ítéletüket; de akármilyen okos gyerek volt is, azt sehogysem tudta kitalálni, hogy: mi lehet abban a Bibliában, melynek olvasásakor anyuska nem olyan szomorú, mint máskor mindig! Hosszú, hallgatag töprengés után hát megszólalt Gyuszi:

— Anyuskám, mi van abban a Bibliában?

— Ó, ebben — felelte az édesanyja — gyönyörűséges szép dolgok vannak!

— Hát akkor miért nem olvassa fentszóval?

— Azért, lelkem, mert te ezt még nem értenéd meg!

Gyuszi elhallgatott. Egy ideig gondolkozott, azután megint megszólalt:

— Anyuskám, még sohasem próbálta meg, hogy megértem-e, ami a Bibliában van! Tessék megpróbálni, hátha megértem!

Anyuskát nem vitte rá a lélek, hogy az áhítózt elűzze a szép, híves patakról s elkezdte hangosan olvasni:

— «És íme eljőve egy a zsinagógának Fejedelmei közül, akinek Jairus vala a neve és mikor látta vala Jézust, lábainál leborula és igen kérte őt, mondván: Az én leányom halálán vagyok, gyere kérlek és vedd rá kezeidet, bogy gyógyuljon meg és éljen! Elmene azért Jézus ő vele és követi vala őt nagy sokaság.»

Az édesanyja rápillantott Gyuszira, de ennek az izgalomtól szinte lobogó szemét látva, nem zavarta meg azzal a kérdéssel, hogy érti-e vagy sem, hanem tovább olvasott:

— «Eljövének némelyek a zsinagóga Fejedelmének házatól, ezt mondván: a Te leányod meghalt, mit fárasztod tovább a Mestert!»

Anyuska felpillantva a Bibliából, megint a gyerekre nézett, Gyszi, aki szinte lélekzetét visszafojtva figyelt minden szóra, egészen megdöbbsent attól, hogy anyuska elhallgatott s riadtan kérdezte:

— Anyuskám, hát meghalt Jairus leánya?! És ez a vége?!

Anyuska szelíden intett a fejével, hogy nem, itt még nincsen vége s tovább olvasta:

— «Jézus pedig, mihelyt a beszédet hallá, melyet mondának vala, monda a zsinagóga Fejedelmének: Ne félj, csak higgy!»

Gyszi halkán, inkább csak magában megismételte Jézus mondását: ne félj, csak higgy! De a meg nem értett mondás nem oszlatta el Jairus leánya miatt való aggodalmát s szinte türelmetlenül sürgette édesanyját, hogy olvassa tovább. Anyuska tovább olvasta hát, hogy: Jézus a síróknak és jajgatóknak azt mondta, hogy: «A leányzó nem halt meg, csak aluszik! És bemenvén oda, ahol a leányzó fekszik vala, megfogta annak kezét és azt monda neki: «Leányzó, kelj fel!» És a leányzó azonnal felkele és jár vala ...»

Itt aztán Gyszi anyuska ja elhallgatott s szépen, csendesén összecsukta a Bibliát. Gyszi feldobogó szívvel jóidégig mélyen elgondolkozva hallgatott, aztán halkán megszólalt:

— Anyuskám, hát Jézus feltámaszthatta azt, aki meghalt?!

Az édesanya a kérdésre így felelt:

— Persze, hogy feltámaszthatta; hiszen ő Isten fia volt és a Mindenható Isten megadhatta neki ezt a hatalmat.

Gyuszi megint elgondolkozott, aztán ismét kérdéssel állt elő:

— Anyuskám! És az Isten miért adta meg ezt a hatalmat Jézusnak?

— Azért, — felelte az anya, a gyerek eszéhez próbálván szabni a választát, — mert Jézus jó fia volt az ő mennyei atyjának. Jó fia volt, mindig jó fia volt!

Gyuszi szemében komoly elhatározások s nagy reménység örvendező fénye lobogott fel s feltérdelve az ágyon, szinte átszellemülten mondta:

— Ó, anyuskám, én is jó leszek mindig! Nagyon jó leszek s úgy-e, akkor, ha nagyobb leszek, Isten nekem is megadja a hatalmat, hogy a holtakat feltámasszam?!

Az édesanya szinte megdöbbenve nézett a gyerekre, ki választ sem várva, folytatta:

— És akkor, ha majd nagy leszek, ki-megyek itt a nagyapó sírjához és felébresztem és elmegyek oda, ahol a háborúban édesapám elesett és őt is felébresztem! . . .

A szegény anyuska erre már nem tudott

mit mondani, csak felzokogva, magához ölelte Gyuszit és sírva simogatta buksi fejét.

Ettől kezdve Gyuszi egész lélekkel jóformán mindig Jézusra, Jairus lányára s arra gondolt, hogy hogyan fogja ő majd a nagyapót s édesapját feltámasztani. Azt tervezgette, hogy majd egyszer, mikor már nagyobb lesz, kimegy a pesti temetőbe, megkeresi a nagyapó sírját, megáll előtte, elmondja a Miatyánkot, aztán megsimogatja a fejfáját s nem hangosan kiáltva, hanem szelíd szóval, csak úgy, hogy a nagyapó hallja meg, azt mondja majd: kedves nagyapó, kelj fel! Aztán, ha már a nagyapó újra élni fog, vele együtt elmegy abba a messze, idegen országba, ahol édesapja a csatatéren nyugszik sírjában. Nem emlékezett ugyan az édesapjára, hiszen egészen csöppség volt még, mikor apuska elment a háborúba, de abban bízott, hogy apuska, ha fejfája mellett ő elmondja a Miatyánkot, felfigyel s bizonyosan megismeri majd az ő szavát, mikor a sírjában meghallja: édes apuskám, kelj fel! És milyen jó lesz aztán, ha mindnyájan hazamennek Nyárádhidásra; ott majd szegény anyuska sem lesz mindig szomorú!

Anyuska, szegény, mindig olyan szomorú volt, hogy Gyuszi, aki a maga szent, titokzatos dolgát persze senkinek sem mondta el, erről még vele sem mert sohasem beszélni;

attól tartott, hogyha erről beszélne vele, szegény anyuska megint olyan nagyon sírna, mint akkor este, mikor ő azt mondta neki, hogy mindig jó lesz s majd ha nagyobb lesz, felkelti nagyapót is s az édesapját is! Ő, hiszen szegény anyuska így is sokat sírdogál! Ha este lefekvéskor a maga megnyugtására megkérdezi tőle, hogy jó volt-e aznap, anyuskának erre is mindig könnyes lett a szeme . . .

. . . Akármilyen hosszú volt is a tél, mégis csak elmúlt. Mikor aztán egészen kitavaszkodott, az édesanyja egy napon azt mondta Gyuszinak, hogy holnap kiviszi magával a temetőbe a nagyapó sírjához. Gyuszi még sohasem volt a temetőben, nagyapó temetésekor attól tartva, hogy a latyakos időben rossz cipőjével felfázik, édesanyja őt a menekült főszolgabíróék gondjaira bízta. Most, amint megtudta, hogy másnap kimennek a nagyapó sírjához, Gyuszi lelke egész nap szinte lázban égett. Azzal tisztában volt ugyan, hogy anyuska most nem azért viszi ki a temetőbe, mintha azt várná tőle, hogy kisgyerek léteire feltámassza nagyapót, először mégis arra gondolt, hogy titokban már most próbát tesz odakint: egy pillanatra valahogy elmarad anyuskától s majd halhalkan mondja a nagyapó sírja mellett, hogy: kedves nagyapó, kelj fel! Aztán még azt gon-

dolta, hátha mégis jobb lesz most még nem próbálkoznia, hiszen ő még kis gyerek, nem nevezi őt még senki sem Gyulának, csak Gyuszinak hívja mindenki s ha anyuska szerint mindig jó volt is, talán jobb lesz mégis várni addig, míg iskolásgyerek lesz s nemcsak az anyuska meg Sebes néni s a többi barakbeli szomszéd, hanem a tanító úr s az egész iskola tanúságot tehet arról, hogy ő igazán jó fiú! A következő percben megint arra gondolt, hogy talán mégis megpróbálja a dolgot! Egész nap hiába gondolkozott, csak nem tudott határozni. Este aztán hosszú töprengés után azt határozta, hogy most még csak-ugyan nem tesz próbát! Reggel azonban mégis arra szánta el magát, hogy titokban megpróbálja a nagyapót felkelteni sírjából. Hiszen: álmában már felkeltette a nagyapót és az édesapját is s ezek kézenfogva anyuskát meg őt, már haza is mentek vele Nyárádhidasra s a nagy ház előtt örvendezve ugrált s csaholt a házőrző öreg Dirigó. És ez az álom olyan biztató, olyan szép, olyan csodálatosan gyönyörű volt. . .

A baraktól a temetőig a hosszú úton Gyuszi most már csak azon törte a fejét, hogy: hogyan tehetné meg a próbát úgy, hogy anyuska ezt ne vegye észre?! Attól tartott ugyanis, hogy ha a próba azért, mert ő még kis gyerek, most nem sikerülne, szegény

anyuska majd nem bíznék többé abban, hogy később, ha már nagyobb lesz, bizonyosan fel tudja majd támasztani a nagyapót s az édesapját s szegény anyuska emiatt még szomorúbb lenne s bánatos lenne az arca ezután akkor is, mikor a Bibliát olvassa.

Mikor a temető széles kapuján beléptek, nagyot dobbant Gyszi kis szíve, aztán meg mintha egyszerre hirtelen elállott volna a szívverése! Szemben a bejáróval, túl a körröndön, szép pázsitos kis tisztáson ott állott hófehérben Jézus és mögötte sok-sok sír látzott! Gyszi lelkében a sírhalmok láttára egyszerre felriadt a kétségbeejtő, iszonyú csatlakozás: ó, hát Jézus itt van a temetőben, itt a sírok között és senkit sem keltett fel sírjából s nem mondta senkinek sem, hogy: kelj fel és járj?!

A bejáratól az első mellékúton mindjárt balra térve, a virágzó bokrok csakhamar eltakarták Gyszi tekintete előtt Jézus szobrát, de a felfelé menő úton, mindenfelől ezer meg ezer sírhalom tűnt riadtan révedező szemébe s e félelmes látvány még nagyobb, még bizonyosabb csalódás keserűségével töltötte el megrémült lelkét, öh, — gondolta e döbbenetes pillanatokban porig alázottan a gyerek — hasztalan minden jószágom s minden iparkodásom; senki sem tudja felkelteni kedves halottjait, hiszen nyilván sok-sok jó gyerek

volt és van is a világon s ezek közül senki, de senki sem tudta felkelteni sem a nagyapját, sem az édesapját, sem senkijét! Íme, itt fekszenek a holtak a föld alatt mind, mind, sorjában s ha mondja is, bizonyosan mindenki hasztalan mondja, hogy: kelj fel nagyapó, kelj fel édesapám . . .

Szegény Gyuszinak úgy remegett a lelke s a szíve, hogy ha az édesanyja nem vezette volna kézen, talán ledobbant volna. Így is csaknem kábultan vonszolta magát a nagyapó sírjáig s ott, bár az anyuska példáját követve, összekulcsolta remegő kezét, a Miatyánkból egy szó sem jutott az eszébe, nem tudott imádkozni, nem tudott sem a nagyapjára, sem az édesapjára, sem Nyárádhidasra, sem semmire sem gondolni s egészen elveszítve együgyű boldog reménységét s balgatag önbizalmát, lesújtó nagy szomorúságában csak olyasmit érzett, hogy megfagyott a szíve s hogy ő olyan erőtlen, olyan tehetetlen, olyan elesett, elhagyatott s gyámoltalan, mint az utolsó koldusnál is nyomorultabb koldus! Jaj, hiszen íme bizonyos, hogy Jézus sem kelti fel a halottakat és senki, de senki sem érdemelheti ki jóságával a hatalmat arra, hogy kedves halottját felkeltesse! . . .

A nagyapó sírjától hazafelé indulva, a temető középső széles útján haladtak kifelé.

A temetőgondnok hivatalos házához közeledve, az édesanyja megszólalt:

— Nézd, Gyuszi lelkem, én bemegyek egy pillanatra ide az irodába. Fizetnem kell, hogy felhantolják nagyapó sírját. Te ülj le ide erre a padra. Legalább addig is levegőn leszesz!

Gyuszi jóformán nem is hallotta, hogy mit mondott az édesanyja, nem is szólt semmit, mert balfelé pillantva, megint ott látta Jézust a pázsit közepén!

Édesanyja észrevette, hogy Gyuszi merre néz s így biztatta:

— De ha akarsz, hát menj közelebb a Jó Pásztor szép szobrához; lásd ott a közelben az orgonabokrok mellett van egy pad, ülj oda s várj ott reám!

Ezzel anyuska otthagyta Gyuszit s be- ment az irodába.

Gyuszi egy-két pillanatig magára maradtan meghökkenve tétovázott, aztán lassú, bátortalan léptekkel, akaratlan közelebb ment a hófehér szoborhoz, melyről eddig azt gondolta, hogy: maga az élő Jézus! A közeli padról már most egészen tisztán látta, hogy az a fehér alak csakugyan nem él! ő, — gondolta magában egészen lesújtottan, —hát Jézus nincsen itt, nem is jön le a halottak közé, hanem, fent marad a mennyországban! Gyuszi nyomorúságában önkénytelenül onnét várva segítséget, felpillantott az égre és jó-

formán elbódultan sokáig nézte a kék eget s a szálló fehér felhőket, majd tekintete lesiklott a fehér szoborra s aztán addig-addig nézte Jézusnak a ragyogó tavaszi nap arany-sugarai által glóriával övezett alakját, hogy az imént a lesújtó csatatkozás miatt koldussá lett, megfagyott, üres kis szívét lassan-lassan csodálatos melegség árasztotta el, apránként megcsihadó lelkében, mintha a tavaszi ég ragyogása, a temető tarka virágainak illata s a sírok felett is zengő madárének keltette volna fel, felébredt valami sejtelmes, eddig szunnyadó nagy éltető érzés s a szobor helyén könnybelábadt szemmel megint az élő Jézust látva maga előtt, szinte hallotta, hogy Jézus biztató, szelíd szóval azt mondja neki is, amit Jairusnak mondott: Ne félj, csak higgyj! És Gyuszi most valahogy megérezve a meg nem értett mondást, lassan összekulcsolta kezét s ott a virágzó orgonabokrok előtti padon: a nagyapóért, az édesapáért, az édesanyáért, maga-magáért, meg Nyárádhidasért, hang nélkül, szavak nélkül, szívének akaratlan felfakadó néma fohászkodásával megbékélt, hívő lélekkel, igazán imádkozott.

HÓHÉROK

Henrik mester, a bécsi hóhér, díszruhájában a nagy tölgyfaasztal mellett ült; hideg hús volt előtte, kenyér, meg egy kupa bor, de a mester hozzá sem nyúlt sem az ételhez, sem az italhoz. Az öreg Hans, aki a mester feleségének halála óta gazdasszony, mindenes és szolga volt egy személyben, vidrabőrsapkáját feltolva homlokáról, a kályha padkáján majszolt valamit. A cirmos cica egy darabig ott hízelgett a csámcsogó öreg körül, de mert ettől egy rúgásnál most nem kapott egyebet, felpattant hátul a mester székére s gazdája oldalához dörgölődzve, annak az ölébe húzódott s szép kis fejével meg-meglökdöste a mester kezeszárát. A mester elértette ezt a nógatást s jókora darab húst adott neki. A cica zsákmányával hirtelen beszaladt az ágy alá.

Az öreg Hans epésen rászólt a mesterre:

— Talán ma többet kaptok, hogy a macskának is húst adsz!?

A mester tíz esztendő alatt úgy megszokta a kivénült kopaszkepű hóhérlegényből lett gazdasszony mindig morcos hangját, hogy ha kelletlenül is, most is egészen nyugodtan felelt neki:

— Most is csak annyit kapunk, mint más-kor.

Hans erre felcsattant:

— Elég cudarság, hogy három magyar nagy úr feje után se adnak többet, mint három rongyos rablógyilkos feje után! Pedig hallom, ezek gazdag emberek! Azt mondják, hogy ez a Nádasdy gróf a leggazdagabb ember Magyarországon. Nábob! Olyan uradalmi vannak, hogy kitelnék belőlük három hercegség! Ezt persze mind elkobozzák, tizen-négyszeres gyermeke koldus marad, de neked Lobkovitz uraimék nem adnak többet egy arany-nál!

A mester csitította volna az öreget:

— No, ma a fiam is kap két aranyat!

— De nagyra vagy azzal a rongyos két arannyal! — harsogott tovább az öreg Hans. — Hát egy Zrínyiért, meg egy Frangepánért mi az a két arany?! Uradalmakat s kincseket koboznak el a császár emberei s a hóhért mégsem jutalmazták tisztességesen!

A mester még mindig nyugodtan szólt:

— Ugyan, öreg, ne zsörtölődj! Lipót császár megfizet bennünket rendesen, hiszen jól tudod, hogy rendes évi fizetést, lakást, fűtőt, három disznót s tavaly ősz óta két tehén-tartást is ad! Ezt a fejenkénti egy aranyat csak emlékképpen adják!

Az öreg legyintett a kezével:

— Emlék?! Szép kis emlék! Hogy nem szégyellik magukat azzal a rongyos egy arannyal!

A mester önkéntelenül felsóhajtott s szinte akaratlanul szaladt ki a száján a szó:

— Ezt is elengedném szívesen . . .

Az öreg Hans szúrós szemével néhány pillanatig némán nézett a mesterre, aztán gúnyosan felnevetett:

— Ó, tudom, hogy elengedné! Persze, szívesen elengedné s örülnél, ha sohasem kellene a pallóst a kezébe venni! Ezerszer mondtam, hogy lágyszívű ember vagy s a fiad is az! Egyikötök sem való hóhérnak! A te szöke, kékszemű anyád rontotta meg így a ti híres hóhérfamíliátokat! Ismertem jól, hát tudhatom! Túlságosan szelíd s jószívű asszony volt!

A mester erre nem szólt semmit s hallgatóan az édesanyjára gondolt. Hát csakugyan valami bajor kocsmárosnak volt az a leánya s a szép, szelíd vidám leány úgy beleszeretett egykor egy szép szál legénybe, hogy ámbár ez megmondta neki, hogy a bécsi hóhér fia, hiába ellenezték szülei, mégis csak a felesége lett. Ő, milyen szelíd, jószívű, áldott asszony volt! Az igaz, hogy nagyon lágyszívű ember lett a fiából s az unokájából is! De hát a kénytelenség kegyetlenül parancsol s a hóhér fiából, ha csak el nem bujdosik, — akár an-

nak való, akár nem, — ugyan mi lehetne más, mint hóhér?!

Az öreg Hans nem sokáig hagyta békében a gazdáját s megkérdezte:

— Miért nem inkább te mégy ki Bécs-újhelyre s miért nem Stefi megy a városházára Nádasdy fej vételére?

— Ez a parancs — felelte a mester — s nem lehet semmit se tenni! Én is félttem pedig egy kicsit Stefit. Utóvégre egymásután két nagy úr megpróbálja az embert!

— Meg ám! — vetette oda gúnyosan az öreg Hans. — Az ilyen megpróbálja az embert akkor is, ha már nem is fiatal!

A mester erre már nem válaszolt, mert előjött kamarájából Stefi. Talpig díszben volt már ő is; fekete bársony kesztyűje is a kezén volt már. A mester nógatta a fiát:

— No, fiam, ülj neki s egyél! Mindjárt itt lesznek értünk a kamarai kocsik!

Stefi szó nélkül leült az asztal mellé, szemben az apjával, de nem húzta le a kesztyűjét.

— Nem eszel? — kérdezte az apa.

— Nem, nem eszem. Nem kívánom, — felelte Stefi s maga elé meredve, egy párszor meg-megsimogatta szép, fiatalos, selymes szőke szakállát.

Az öreg Hans magában megvetette ugyan az olyan hóhérokat, akik munka előtt nem bírnak se enni, se inni, de mint takarékos

gazdasszony, mégis örömmel vitte ki a megmaradt ételt s italt.

Mikor magukra maradtak, a mester, átnyúlva az asztalon, Stefi kezére tette a kezét s halkan megszólalt:

— Gondolj, fiam, most is a nagyapádra, aki arra tanított engemet, hogy az ártatlanak a halál nem büntetés, mert aki ártatlanul hal meg, az az örök élet jutalmát kapja. Én erre gondolok mindig, ezért bírom . . .

Stefi fölvetette nagy, kék szemét az apjára s elfojtott, szinte meg-megcsukló hangon mondta:

— Apám, nekem éppen az a bajom, hogy folyton arra gondolok, hogy ezek ártatlanok! Tegnap, mikor a vérpadot felállítani a legényekkel kint jártam, titkon az örök is ilyesmit beszéltek. Ezek, apám, nem loptak, nem raboltak, nem gyilkoltak! Azért kell hát csak meghalniok, mert jó magyarok voltak?! Hát ez halálos bűn?!

— Ilyenekre ne gondolj, Stefi! — szólt a mester. — Nekünk nem szabad ilyenre gondolnunk! Arra gondolj, hogy Isten előtt a császár emberei felelnek mindenért! És arra gondolj, hogy ezek mindig kapnak mást helyünkbe, akár ezret is!

Az öreg Hans bekiáltott az udvarból:

— Itt vannak a kamarai kocsik! Indulhattok!

Henrik mester és a fia szó nélkül felcihelődött. A ház előtt álló egyik kocsiba beült a mester, a másikba pedig a fia. Mielőtt az egyik kocsi a városháza felé, a másik meg Bécsújhely felé indult volna, a mester meleg szóval átszólt a fiához:

— Isten segítsen, Stefi!

A díszruhában induló hóhérok látására a külváros széléről összeszaladt báméskodók s a kamarai kocsisok meghökkentek: hát a hóhér is Isten segítségét kéri?!

*

A mester érkezett elébb haza. Az emlékül kapott aranyat odavetette az öreg Hans elé az asztalra. A vadonatúj, sápadt arany az öreg fakó arcára valami mosolyt varázsolts. Henrik mester észrevette ezt s mi alatt levetette díszöltözetét s a mindennapi ruháját magára szedte, szinte haragosan beszélt:

— No, majd ezután többet is beletehetsz a ládafiába! Ez csak az eleje! Azt beszélnek a városházán az urak egymás között, hogy Lobkovitz uraimék úgy megnyergelték a császárt, hogy már most azt csinálhatnak vele, amit akarnak! Hát kiirtják a magyarok közül a lázadók csíráját is, meg az eretnekeket! Nem lesz kegyelem és nem lesz bűnbocsánat! Elkoboznak minden vagyont, földönfutóvá

tesznek minden magyart! Rakhatod majd élire az aranyakat!

Az öreg Hans gúnyosan pislogott a gazdájára s megkérdezte:

— És neked ez nem tetszik?! És te nem örülsz ennek?!

A mester komoran felelt:

— Nem! Éppenséggel nem örülök! Azt tanultam az apámtól, hogy ha szüntelenül használják, elkopik a pallos!

Az öreg Hans erre szinte megvetéssel mondta:

— Az a te szőke anyád már az urát is megrontotta, azért beszélt ilyen bolondokat már az apád is!

A mester, akit az öreg Hans vénasszonyos beszéde máskor nem igen hozott ki a sodrából, most voltaképpen attól felindulva, amit a városházán hallottharagosan szólt rá az öregre:

— Hallod, vigyázz a nyelvedre!

Hans egy kissé megütődött ugyan a szokatlan hangon, de egyáltalában nem ijedt meg; sipkáját lekapta tar fejéről s a mester felé meghajolva, tettetett alázatossággal mondta:

— Bocsánat, mester! Ezer bocsánat!

A mesternek semmi kedve sem volt az ilyen komédiához s hátat fordítva az öregnek, odavetette neki:

— Eh, menj a pokolba!

Hans a fejébe húzta megint vidrabőrsipkáját s neheztelve így szólt:

— Jó! Hát megyek a pokolba! Úgy is oda-készültem. Tudniillik az istállóba készültem: tehenet fejni! Hát ez csakugyan pokoli mulatság egy kivénült hóhérlegénynek! Tehenet fejni! De azért megyek a pokolba! Hiszen kénytelen vagyok vele, mert ha kiversz innét, éhen vesznék az ároksparton! Hát mihez foghatna egy öreg hóhér?!

Az öreg tovább is dohogva, kiment a szobából. Mindabból, amit mondott, a mesternek csak az a nagy kérdés maradt a fejében, hogy: mihez foghatna egy öreg hóhér? Mihez? Semmihez! A fiatal, az még világra mehet, messzi idegenben valahol beállhat szénakaszálni, aratni, fát vágni, valamelyik szépszemű leány szíve hozzáhajolhat az idegenből jött ifjú legényhez ... De az öreg hóhér?! Nem, nem: az öreg hóhérnak megrokkant lába már nem bírja a bujdosás útját s ha elveti pallóságát, véres kezébe itthon még koldusbotot sem foghat. . .

Az öreg Hans nyilván nem ment a pokolba, mert rövidesen bekiáltott a pitvarból:

— Megjött Stefi!

Egy pár pillanat múlva Stefi csakugyan betámolygott a szobába. Hans is bejött vele. Stefi arca halálsápadt volt s az ajkai remeg-

tek. Nem is köszönt, csak lehányta magáról a hóhéruhát s felrántotta mindennapi ruháját. Aztán leroskadt a lócára s kezébe tette az arcát.

A mester egy darabig szótlanul s megindultan nézte a fiát, aztán részvétellel kérdezte:

— Szegény fiam, nagyon megviselt a munka?!

Stefi szinte hörögve felelt:

— Rettenetes volt, apám! Remegett a szívem s a kezem is és az első vágásra nem hullott le az ártatlan Zrínyi feje! A másodikra sem. Csak a harmadik vágásra! Azt hittem, elalélok. Aztán hozták a másik büntelent: Frangepánt. Annyira reszkettem, hogy megint rosszul sújtottam s Frangepán feje is csak a harmadik vágásra hullott le! Rettenetes volt, apám, rettenetes . . .

Az öreg Hans, aki nagy fejcsóválással hallgatta Stefit, mikor ez elhallgatott, megszólalt:

— De azért csak megkaptad a két aranyat?!

— Meg — mondta sötéten Stefi,

Hans odasietett az ágyhoz, melyre Stefi ráhányta díszruháját s előkotorászta az aranyakat:

— Négy arany! — szólt örömmel az öreg.
— S miért adtak többet, mint rendszeren?

Stefi az apjára nézett s annak mondta:

— Az ítélet úgy szól, hogy fejbétel előtt le kell vágni a jobbkezüket. . .

— Tudom, — mondta a mester tompán, — Nádasdy ítélete is így szól, de a császár elengedte ezt a kínzást.

— És a császárnak az az embere, — mondta Stefi tovább, — aki az aranyakat adta, azt mondta, hogy megkettőzi a jutalmat, mert: jobban megkínóztam ezt a két nagy urat, mintha a kezüket vágtam volna le! Apám, rettenetes emberek a császár emberei . . . Kegyetlenebb hóhérok ezek, mint a hóhér!

A mester szomorúan bólogatott a fejével, Stefi meg borzadva s szinte zihálva a felindulástól, folytatta:

— S azzal biztattak, hogy most nagy idők jönnek ránk: térdig járunk a vérben, meit Lobkovitz, Abele és Hocher uraimék ránkba szedik a magyarokat: pallóssal, akasztófával, gályarabsággal, tűzzel, vassal. . .

— Nekem is azt mondták az urak! — szól a mester halkán.

Az öreg Hans, mintha megunt volna már az ilyen beszédet, megszólalt:

— De azért már most csak esztek valamit?

A mester meg a fia azt felelte erre, hogy nem kell nekik semmi sem.

— Annál jobb! — dünnyögte Hans. —

Hát dőljetek le s pihenjeteK. A kékszemű, szőke bajor leányok is lepihennek, ha gyöngeszívecskéjük megriad valamitől!

Ezzel Hans vigyorogva kiment a szobából.

Henrik mester csakugyan ledőlt ruhástól az ágyra, Stefi meg végig feküdt a karóslócán.

Sokáig, órákig csendesség volt a sötétedő szobában. Odakint a hideg áprilisi szél sikongva süvöltött s keservesen jajgattak a lombtalan fák, mintha ők is megérezték volna a szegény magyarokra elkövetkező rettenetes időket.

Egyszer Stefi felsóhajtott:

— Ő, akik meghaltak, örökké élnek. . .

A mester erre nem szólt semmit; úgy tett, mintha már elaludt volna. Pedig bizony behunyt szemmel órákon át figyelte, hogyan vergődik s vívódik boldogtalan fia, s mikor ez hosszú tusakodás után éjfél tájban halkán, lábujjhegyen hozzásuhant s óvatosan megcsókolva homlokát, loppal el-kiment a házból, akkor is ébren volt, de nehogy a menekülő szándékát megzavarja, akkor is azt színellelte, hogy nyugodtan, mélyen s csendesen alszik . . .

— Hát Stefi hol van?! — kérdezte mindjárt az első szavával az öreg Hans reggel, mikor bejött a szobába.

— Nem tudom — felelte elfogódottan a

mester s az arcán, ámbár a szeme tele volt könnyel, valami boldog öröm sugárzott, hogy legalább a fia nem lesz többé nyomorult szolgája a császár főembereinek, akik vérengzőbb s kegyetlenebb hóhérok, mint a hóhér.. .

EGY ESTE.

Hét óra felé jár az idő, a külső város házaira s az Alexej Pergenjew-tér kis templomára már ráborult az őszi este. Pál mester boltjában valami régi könyv fametszeteit nézegette, félkegyelmű segédje, Péter, meg az áruasztalnak dőlve, a lámpa világába bámult s halkán fel-felkacagott magában. Pál mesterek, mikor már letettek arról a reményről, hogy maguknak gyerekük lesz, mint apátlan-anyátlan árva fiúcskát huszonöt esztendővel ezelőtt vették magukhoz ezt a vörshajú, szeplős, szerencsétlen Pétert. A mester úgy megszokta hát annak mindenféle bolondériáját, hogy fel sem tűnt neki, hogy ez most itt vihogott magában. A mester másra gondolt, nem Péterre: lapozgatás közben akaratlan, egyre, kései, dédelgetett fiukra, Miklósra gondolt, aki olyan ép, szép s jó fiuk volt s aki most ... A mester egy-egy sóhajtást fojtva el, olykor haragosan összeráncolta homlokát.

Jó idő múlva Péter megszólalt: — Ma már zárhatnánk is! Ilyenkor sohase jön már senki sem! Kár az olajat fogyasztani! Pedig szép a láng! Én szeretem!

Az öreg Pál gondolataiból felrezenve, felvetette a szemét s tekintete végigsuhant kis boltjának faragott s festett fészületekkel, szobrokkal, imádságos- és énekeskönyvekkel megrakott polcain. Igaza van ennek a szegény félkegyelműnek, — gondolta magában Pál mester, — csakugyan kár az olajat fogyasztani, hiszen mostanában világos nappal sem igen jön vevő, mintha a biblia, a fészület, Szűz Mária s Szent Antal szobra nem kellene már senkinek sem . . .

A mester azonban még sem mondta Péternek, hogy hát zárja be a bolt külső vasajtáját. Nem azért nem adta ki erre a parancsot, mintha azt remélte volna, hogy mégis bebotlik valami vevő, hanem azért, mert a korábban való bezárással sem akart igazat adni azoknak, akik azt hirdetik, hogy most már nem kell se biblia, se fészület, se semmi!

A boltajtó aztán egyszerre hirtelen kivágódott s nagy lihegve szinte berontott Anna asszony, aki ha a falujából félesztendőnként bejött a városba, mindig beszólt ide s bár évről-évre egyre kevesebbet vásárolt, mindig itt vette össze ami szentkép, szobrocška s más efféle az ő otthoni szatócsboltjában vevőre találhatott.

— Rettenetesen elkéstem! — hadarta a testes Anna asszony. — Sok kelmét, vagyis inkább rongyot kellett kiválasztanom, mert

persze, most ilyesmi kell a falusiaknak is! Meg vékony harisnya! De egy-két szentképet és feszületet is veszek! Talán arra is akad még vevőm! Erre a kis cédulára felírtam, hogy melyikből mennyit vinnék. Amíg becsomagolják bemegyek Máriához!

Péter haragosan nézett Anna asszonyra, hogy éppen zárás előtt még dolgot ad nekik, de Pál mester nyájasan üdvözölte felesége régi barátnőjét, átvette tőle a gyűrött cédulát s Anna asszony ákom-bákomjait betűzgetve, hozzálátott, hogy összeválogassa a szükséges holmit. Anna asszony meg a boltból berontott a lakószobába, ahol Mária asszony a vacsorához már megterítette az asztalt.

— Későre maradtam, nagyon sietek, — lihegte Anna asszony. — De mégis csak benézek hozzád!

— Örülök, hogy látlak — szólt nyájasan Mária asszony — s akármennyire sietsz is, nem eresztelek el egy csésze tea nélkül.

Anna csupa illendőségből szabadkozott ugyan, de mikor egy pillanat múlva már előtte volt a párolgó tea, olyan sietve látott hozzá, hogy szükségesnek tartotta mentesíteni magát:

— Egész nap lóttam-futottam s jóformán alig ehettem valamit. Nagyon köszönöm, lelkem, a teát, pedig ma igazán nem érdemlem meg. Alig vettem most nálatok

valamit. Tudod, mifelénk sem igen veszik már az ilyen dolgokat. Hiába rakom ki a legszebb feszületeket és szobrocskákat, bizony, meg sem kérdik, Hogy mi az áruk!

Mária asszony halkan sóhajtott:— ő, most minden vidéki árus erről panaszkodik!

Anna, bogy ne erről a szomorú dologról beszéljenek, fordítani akart egyet a beszéd során és így szólt:

— Hát baj, az van mindenütt! De ti még szerencsések vagytok, hogy haza került a fiatok!

Mária riadtan a bolt felé pillantva, hirtelen Anna asszony karjára tette a kezét s halkan mondta neki:

— Csendesebben beszélj! Nehogy meghallja az uram!

— Miért? — kérdezte meglepetten Anna.

— Azért, — suttogta Mária asszony, — mert az uram nem szereti, ha valakivel Miklósról beszélünk, mert akkor én mindig sírva fakadok . . .

És a szép, fehérhajú, szelíd Máriának máris teli volt a szeme könnyel. Anna nagy részvéttel kérdezte:

— Az Istenért! Hát mi történt Miklóssal?

— Beállott azok közé, — felelte mély szomorúsággal, halkan Mária, — akik az uram szerint tönkre teszik az országot!

— Szent Isten! — hüledezett Anna asszony. — Hát már letett arról, hogy tanár legyen? Nem tanul tovább? Pedig, úgy-e, már maholnap készen lett volna?

Mária a könnyeit törölgetve suttopta:

— Ó, most mindig olyan nagy dolgokat forgat a fejében, mintha sohasem lenne ébren . . .

Mária nem folytathatta tovább, mert a boltból bejött Péter s Anna asszony elébe állva valami különös hetykeséggel nyújtotta feléje a csomagot:

— No, fogd, itt van, amit vettél! Benne van minden! No, nesze!

Anna asszony ismerve őt, nem utasította rendre az eszelős Pétert s szelíden mondta neki:

— Vidd ki, Péter fiam, a csomagot a fuvarosnak. Nem a bolt előtt áll a kocsi, hanem erre a kis utcában, a ház nagy kapuja előtt! Érted? No, vidd ki, fiam!

Péter szikrázó szemmel végig-végig mérte Anna asszonyt s szinte rikácsolta:

— Ejha, de tudsz parancsolni!

Aztán kegyes kézmozdulattal még ezt mondta:

— No, de ma még megteszem!

Mikor Péter az udvar felé nyíló ajtón a csomaggal kiment a szobából, Anna asszony, ámbár Péter nagyon is furcsa visel-

kedését is szerette volna szóvátenni, mégis újra Miklóst hozta szóba:

— Nos és Pál mester nem tud okosan beszélni a fiatok fejével?

— Nem, — felelte Mária szomorúan, — nem bír velem! Hiába minden okos szó! Sokszor összezörrentek! Tudom, hogy szeretik egymást, de egyik sem enged!

— Én mégis azt hiszem, — mondta vigasztalásul Anna, — hogy majd csak kijózanítjátok!

Máriának megint kicsordult a könnye s szinte fojtogatta a sírás:

— Ő, hogy józaníthatnánk ki, — suttogta, — mikor már felénk sem néz s nem is igen jár haza! . . .

Anna asszony ettől már nagyon megdöbent, de ezt eltitkolva, jó szívvel biztatta a boldogtalan anyát:

— Majd haza jön! Lágyszívű, jó gyerek volt a ti Miklós fiatok! Bizonyosan idegondol most is s meglásd, megtér s hazajön!

Mária egyre szomorúbban bólongatott:

— Ő, az uram is azt mondja, hogy mikor a halállal áll szemben, mindenki megtér s akkor, ha másként nem teheti, legalább gondolatban mindenki hazamegy s az édesanya ölébe hajtja fejét. . .

Erre már Anna asszonynak is könnybe lábadt a szeme. Szerencsére e percben visz-

szajótt Péter s odavetette Anna asszony-
nak:

— Siess már! Azt mondta a fuvaros, hogyha rögtön nem mégy, itt hagy, mert ő nyomban indul! Mondtam pedig neki, hogy ne siessen, mert ma: éjtszaka nagy tánc lesz a városban!

Péter nagyot röhögött s visszanyargalt a boltba.

Anna asszony azt ugyan nem értette meg, hogy Péter mit mondott a fuvarosnak, de úgy látszik, jól ismerte a falujabeli fuvarosokat, mert egy-két vigasztaló szóval még bátorítva barátnőjét, nagy sietve elbúcsúzott s ugyancsak iparkodott csomagjai között mihamarabb elfoglalni helyét a szekéren, melynek éktelen zötyögése hazáig nem tudta kirázni fejéből azt a gondolatot, hogy voltaképpen igazán furcsa az élet, mert lám, Pál mester egykor tanítónak készült, rengeteg sokat tanult, verseket is írogatott s mielőtt tanítóná lehetett volna, meghalt az apja s ő, hogy özvegy anyját s apró testvérkéit eltarthassa, kénytelen volt beülni az apja kis esztergályosműhelyébe s kis boltjába fészületeket és szentszobrokat faragni, festgetni s eladni. A fia pedig, aki olyan kései gyerek volt s akiből, minden áldozatra készen, tanárt akart Pál mester nevelni, íme, bolond

fejvel félbenhagyja a tanulást s felcsap ország-háborítónak . . .

Mikor barátnője elment, Mária asszony behozta a vacsorát. Pál mester parancsa szerint Péter bezárta a külső vasajtót s a mester kiment a kis műhelybe kezét mosni. Péternek a lakószobában a kályha mellett lévő szárítópolcra néhány feszületet s szobrocskát kellett még a boltba bevennie. Ki is jött, össze is szedte azokat s közbe szokása szerint hangosan beszélt magában:

— Ebből négyet, ebből ötöt, nem, csak négyet kell bevennem! Ma még beviszem! Ma még úgy állnak ezek itt a glédában, mint a katonák! De holnap vájjon hol lesznek már a katonák s hol lesznek ezek a szentek?

S Péter úgy felkacagott, hogy Mária asszony szíve megreszketett.

Péter aztán a bolti lámpa eloltásával bajlódott. Mária asszony ki is szólt hozzá:

— Vigyázz, Péter!

Péter ingerülten szólt vissza:

— Ne félj a tűztől, én sem félek tőle, mert a tűz szép!

A mester visszajött s leült az asztalhoz. Hamarosan Péter is eloltotta a boltilámpát és sietve az asztalhoz ült. A mester szelíden rászólt:

— Menj Péter, mosd meg előbb a kezedet! Péter maga elé tartotta a két kezét és dül-

ledt szemmel nézegette őket, aztán a mester felé fordulva mondta:

— Hiszen nem véres a kezem! Az én kezem sohasem lesz véres, mert én félek a vértől! A tüztől nem félek, az szép!

Pál mester nyugodtan mondta neki:

— Jó, jó, Péter! Csak menj és mosd meg a kezedet!

— No, ma még megteszem! — felelte Péter s kiment a műhelybe.

Mária asszony hosszasan utánanézett s aggodalmasan szólt:

— Ez a Péter mostanában olyan különös...

— Talán a vihart érzi, mint a madár! — mondta elgondolkozva a mester.

Mária asszony halkán kérdezte:

— Azt gondolod, hogy . . .

— Minden azt mutatja, — válaszolt komoran a mester. — Hiába, akik szelet vetettek, bizony vihart aratnak!

Mária asszony felsóhajtott:

— Nagy Isten! Mi lesz velünk?

A mester egy ideig hallgatagon meredt maga elé, aztán meg-megsimogatta homlokát, s ezt mondta:

— A vihar majd elcsendesül; hiszen az eget kéknek s csillagosnak teremtette az Isten!

Péter visszajött az asztalhoz s olyan habzsolva falta az ételt, hogy Mária asszony figyelmeztette:

— Ne siess, Péter, nem kerget senki!

— De sietek, — felelte tele szájjal Péter, — mert el akarok menni a gyűlésre! Ma, meg-lássátok, kidurran a dolog! Ma reggel, mi-kor festékért voltam a belső városban, talál-koztam Miklós testőrével. Az mondta, hogy ma . . .

A mester itt közbevágott:

— Micsoda testőről beszélsz?

— Micsoda testőről? — fortyant fel Pé-ter. — Hát mondom, bogy a Miklós testőré-ről beszélek! Ezt az embert katonáék ha-lálra ítélték s Miklós, aki akkor őrpáncs-nok volt, megszöktette. Miklós haragszik a halálra, azért nem hagyta, hogy felakasszák Mihályt s Mihály ezért őrzí Miklóst. Is ha valami rendőr vagy csendőr rátenné kezét Miklósrá, ez a Mihály leszúrná! Jó töre van! Mutatta! Nem hosszú, de hegyes és két éle van! És Mihály nem fél a vértől!

A mester kedvetlenül szolt oda Péternek:

— Ugyan, Péter, ne beszélj össze-vissza mindent!

Péter elkeseredve rikácsolta:

— Jó, hát nem beszélek!

Ezzel haragosan felpattant az asztaltól, besietett a maga kis kamrájába, fejébe vágta nyűtt sapkáját, valami fütyköst ka-pott a kezébe és így jött vissza:

— Hát nem beszélek, hanem elmegyek!

A mester komolyan szólt hozzá:

—Jobb lenne, Péter, itthon maradnod! Ha valami felfordulást csinálnak, bajod eshetik!

Péter büszke tekintettel nézett mesterére s fennhéjázva mondta:

—Nekem nem eshetik bajom! Tudják, hogy én velük tartok! Tudják, hogyha egész nap ezekkel a szentekkel vesződöm is itt, én is azt tartom, hogy nincs se Isten, se haza, se semmi!

Pál mester haragosan ráfordult Péterre:

— Megbolondultál egészen?

Péter kihúzta magát és szinte üvöltött:

— Megbolondultam? Meg! És most mindenki meg fog bolondulni és most kisl, hogy azoknak van csak eszük, akiket ti eddig bolondnak mondtatok!

A mester szigorú szemmel a szemébe nézett Péternek s rákiáltott:

— Péter!

Péter nem hökkent meg és még pökhen-diben rikácsolt tovább:

— Hiába meresztgeted rám a szemedet! Igenis! most a mi időnk következik! Ó, tudom, hogy te sokat tanultál, sokat tudsz, de ezt az új világot te nem értheted meg! Te már öreg vagy!

Mária asszony azt remélve, hogy talán az ő szava megcsendesíti ezt a szegény eszelős embert, szelíd feddéssel szólt hozzá:

— De, Péter, hogy beszélhetsz így a mesterreddel?

— Most új mesterek vannak! — rikácsolta Péter, — Most a fiatalok a mester! Miklós a mester! Az érti az új világot s azért van ő azok között, akik most igazán megváltják a világot, nem úgy, mint ezek a faragott, festett Krisztusok!

Péter gúnyosan odamutatott a szárítópolicra, mely feszületekkel, szobrokkal volt szép sorjában megrakva és ezek láttára szinte megvadulva felkacagott, aztán egyre harsányabban és eszeveszettebben kacagva kirohant a szobából s úgy bevágta maga után az ajtót, hogy szinte az egész ház belelendült.

Mária asszony megdöbbenve nézett az urára:

— Ez a szegény Péter egészen megzavarodott ...

— Meg! — mondta Pál mester komoran. — Most mindenki megbolondult!

Mária asszony egy pillanatig habozott, hogy szóljon-e vagy sem, de aztán az anya mégis csak védelmére kelt a fiának:

— Ő, szegény Miklós csak álmodozó ...

— Lehet, hogy csak álmodozó, — felelte lassan s elgondolkozva a mester, — de mennyi gazember van vele! S mióta a világ világ, mindig az álmodozók vetik el a magot,

de mások aratnak s mindig véres kaszával!
Most is így lesz!

Mária asszony könnyeit elfojtva, hogy magát erősítse, reménykedve szólt:

— Talán az Isten visszavezérli Miklóst!
Hiszen ő jót akart, szegény . . .

Pál mester meg-megcsóválta a fejét s aztán a mély meggyőződés hangján szólt:

— Jót akart? Szeretet nélkül nem lehet jót csinálni!

A mester itt akaratlan a szárítópalc felé tekintett s kezével odamutatva, szinte fölcsendülő szóval így folytatta:

— És mégis csak Ő válthatja meg a világot! Nem a kép, nem a szobor, hanem az élő Krisztus, a krisztusi szeretet!

Alighogy Pál mester ezt mondta, mintha így akartak volna válaszolni a szavára, a belső város felől, messziről fegyverdörrenések és géppuskák kattogása hallatszott be a szobába.

Közbe-közbe valami kis szünettel jó negyedóráig szóltak a fegyverek, aztán csend lett. Ekkor Mária asszonyt, aki a rémület-től szinte elalélt, a mester így biztatta:

— Talán valami robbanás történt. Lehet, hogy ezek nem is lövések voltak!

Mária asszony hirtelen felzokogott:

— Istenem, hátha ő is ott volt s egy golyó szíven találta már szegény fiunkat!

Pál mester nyugodságot színlelve mondta:

— Ne sírj, lelkem s ok nélkül ne gyötörd magadat! Csend van már odakint, ideje lesz lenyugodnunk . . .

Mária asszony csak felsóhajtott:

— Istenem, ki tudna most nyugodtan aludni?

Csakugyan, ki tudott volna ilyen éjtszaka nyugodtan aludni? Nagy csend volt a városnak ebben a máskor is csendes negyedében. A kis templomtéren s a közeli utcákon senki sem járt. A bezárt s befüggönyözött ablakok mögött visszafojtott lélekzettel, halotti némaságban vergődött a fegyverek zaja által felvert aggodalom.

Egyszerre valami gépkocsi tülkölése halatszott messziről.

Mária asszony halkán megszólalt:

— Máskor ilyenkor erre nem jár gépkocsi. Talán ő jön haza . . .

Pál mester keserűen kifakadt:

— Ha mástól most szerzett gépkocsin az jön most ide, akire te gondolsz, annak igazán kár idejönnie!

Pedig az jött, akire az anyja gondolt!

Néhány pillanat múlva egy szép fiatal leányt kézenvezetve, Miklós rohant be a szobába. Mária asszony a nyakába omlott délcég fiának. Pál mester hátrahúzódott s félszemmel azt figyelte, hogy a Miklóssal jött

leány, aki szemmelláthatóan kedvetlenül jött ide, milyen fitymálva tekinget szét náluk s milyen idegesen s szinte megvetéssel pillogat a feszületekre és szobrocskákra.

Miklós hamar, talán nagyon is hamar kibontakozott az anyja ölelő karjai közül és sietve mondta:

— Csak egy pillanatra jöttem! Elzát hoztam el! Rátok bízom őt!

Mária csak most nézett a leányra s bár annak különcködő öltözéke kellemetlen benyomást tett rá, a fia kedvéért mégis szívesen kínálta:

— Tessék, kisasszony, foglaljon helyet!

— Köszönöm, nem vagyok fáradt — felelte Elza s lebiggyesztette az ajkát s a vállát felrántva, szinte hátat fordított Mária asszonynak.

Miklós félig az apja felé fordulva sietve mondta:

— Hát kirobbant a dolog s menni fog! Ez most elfoglal engem nagyon. Elza nagyon kimerült s ideges s nem akarom, hogy túlságosan exponálja magát! Nálatok hagyom hát egy pár napra. Itt lesz a legjobb helyen, itt, nálatok!

Itt, nálatok! Ezt Miklós olyan melegen mondta, mint aki, ha most elkapta is a forгатag, igazán gyengédszívű, jó fiú. Egy pillanatra Pál mester szívét is megfogta

ez a hang, de nem felelt Miklósnak semmit. Mária asszony meg egy kissé zavartan mondta:

— Nem tudom, hogy a kisasszony megelégednék-e nálunk?

— Ő, — erősködött Miklós, — hiszen ha Elza az elveiért otthagya a gazdag szülői házat. . .

Mária asszony szelíden közbevágott:

— Akkor ebben a zűrzavarban a kisasszony talán inkább oda menne most a szüleihez. . .

Elza, aki eddig is ideges türelmetlenséggel hallgatta a beszédet, most egyszerre felcsattant:

— A szüleimmel nem állok szóba! Túlságosan bamba kapitalisták!

Miklós annyira restelte Elza magaviseletét, hogy szinte belepirult. Pál mester meg komoran odaszólt fiához:

— Szabad tudnom, hogy ki ez a hölgy, aki szüleiről így beszél?

Miklós zavartan felelt:

— Elza a legbuzgóbb társnőnk! Megértő, intellektuell. . .

Aztán Elza felé fordulva, szelíd feddéssel folytatta:

— Csak egy kicsit heves és ideges! Éppen ezért akarom most kivonni egy kicsit a mozgalmából s ezért hoztam ide hozzátok!

Pál mester keményen ránézett a fiára s emeltebb hangon kérdezte:

— Jegyessed ez a hölgy vagy hites feleséged?

— Apám — szólt Miklós kérlelően — most ilyenekről nem vitázhatunk, hiszen tudod, hogy a házasságról nincs mindenki egy nézeten veled. Elza barátnőm!

Pál mester haragosan felharsant:

— Barátnőd? Vagyis a szeretőd! Tiszteséges anyád mellett nincs helye a szeretődnek!

Miklós elsápadt s a kezeit akaratlan összekulcsolva az apja elé lépett s szelíden így kérlelte:

— Nézd, így kérlek, apám, ne légy ingerült! Nagyon kérlek, édesapám!

Elza hirtelen odaugrott Miklóshoz s elrántotta őt az apja mellől s ráripakodott:

— Mit rimánkodszt! Ez is csak olyan vén bamba, mint az én apám!

Miklós e durvaságtól megdöbbenve rákiáltott a leányra:

— Elza, ilyet ne mondj!

Elza csak a vállát rángatta:

— A véleményem megmondhatom! Igenis, vén bambának tartom ezt az embert!

— Megtiltom, hogy így beszélj az apám-ról! — süvöltötte villogó szemmel Miklós.

Elza, mintha a forradalmi láz beteg idegeit

teljesen összeroncsolta volna, szinte beszámíthatatlan dühvel rikácsolta:

— Mi jögon tiltanád meg? Pipogya fráter vagy! Csak a gyűléseken járt a szád és itthon összetett kezekkel rimánkodszt a csirizszagú Krisztusok között az apádnak s a mama konyhaszagú kötőjébe kapaszkodszt!

Miklós csitítani akarta a szinte megvadult leányt, de; nem jutott szóhoz, mert az egyre hangosabban rikácsolt:

— Bolond idea volt engem idehozni s arra gondolni, hogy engem kikapcsolj az akcióból! Látom, hogy nem vagy igazi forradalmár! Ilyen férfiatlan valaki nem való hozzám!

Ezzel tajtékzó dühvel sarkon fordult s mint a szélvész elrohant. Miklós egyet-kettőt lépett az ajtó felé, de az édesanyja a nyakába borult s ölelő karjaival visszafogta:

— Ne menj utána, fiam, nem méltó hozzád!

Miklós lesújtva leomlott az asztal mellé egy székre s kezébe temetve a szégyenkezéstől és a haragtól pirosuló arcát, halkán mondta magának:

— Nagyon csalódtam, nagyon csalódtam . . .

Pál mester nem lépett közelebb a fiához, de megszólalt:

— Én sohasem csalódtam az édesanyádban . . .

Mária asszony gyöngéden meg-megsimogatta fiának dús barna haját s részvétellel mondta:

— Szép a szegény, igaz, de talán a mai izgalmak . . .

Pál mester közbevágott:

— Hisztériás bolond! Futóbolond! És ilyenekkel fognak össze!

Miklós erre nem szólt semmit s egy kis ideig csendben voltak. Aztán egyszerre megint távoli lövések dörrenése hallatszott be a szobába. Miklós felpattant:

— Mennem kell! Rám ugyan csak a szervezés tartozik, de félek, hogy valami bolondot csinálnak!

Mária asszony könyörgött a fiának, hogy maradjon velük, de Miklós azt mondta, hogy nem maradhat, hiszen mit szólnának társai, ha ő most nem tartana velük!

— Hanem, hogy te ne félj, anyám, — mondta, Miklós — itt hagyom legmegbízhatóbb emberemet! Csak italt ne adjatok neki!

Pál mester tiltakozni akart az ellen, hogy őket Miklós bárkivel is őriztesse, de mire szólhatott volna, Miklós már előkurjantotta Mihályt s Mihály egy pillanat múlva már bent állott a szobában.

Miklós erősen a szemébe nézett a züllött embernek, akiről nem igen lehetett tudni,

hogy szökött katona, csavargó, börtöntöltelék vagy valami kórházból kikerült elmebeteg-e, vagy a négyféle együtt.

— Ittál? — kérdezte Miklós szigorúan.

A testőr komolyan felelt:

— Egy kortyot, igazán csak egy kortyot ittam! a Rosszszájú Elza — mi már csak így hívjuk — azt mondta, hogy téged elhagy, mert nem vagy igazi forradalmár, hát igyam egy búcsúpoharat az ő egészségére! Pénzt is adott! De eddig igazán csak egy kortyot ittam.

Miklós elhitte, hogy Mihály igazat mond, így szólt tehát hozzá:

— Nézd, Mihály, ne törődj te most Elzával, hanem idehallgas rám! Én most innét elmegyek s te itt maradsz s vigyázol az anyámra. Érted?

Mihály erre hetykén mosolyogva felelte:

— A belsővárosban már egyik boltot a másik után törik fel! Erre vártam mindig! Hát én csak nem maradhatok itt?

Miklós most már látta, hogy ez az ember többet ivott a kelleténél s azt remélve, hogy a szigorúság talán kijózaníthatja még, rákiáltott:

— De parancsolom, hogy itt maradj!

Mihály most már hangosan felnevetett:

— Akkor sem maradok itt! Hiszen most már senkinek sem parancsol senki!

— Hát elfelejtetted, hogy mit fogadtál nekem?

— Elfelejtettem! — felelte szemtelenül vigyorogva Mihály. — Persze, hogy elfelejtettem, mert most látom, hogy csakugyan nem vagy igazán a mi emberünk! Jól mondta a Rosszszájú Elza! A pajtásaim is csúfoltak eddig is miattad! Azt mondták: túlsokat tanultál, tudós vagy és gyanús vagy!

Miklósnek ökölbe szorult a keze s a felindulástól reszketve, dörgő hangon rivait rá a vigyorgó ittas emberre:

— Részeg vagy s méltatlan kutya vagy! Takarodj előlem s ne kerülj többé a szemem elé!

Mihály kihúzta magát, valami vad láng lobbant fel a szemében s öklét rázva vadul tan ordította:

— Nekem mondod, hogy kutya vagyok? Nekem? Szerencséd, hogy nem vagyok részeg! De ha egyszer az leszek, te se kerülj a szemem elé!

Pál mester most mindent feledve, hirtelen a fia mellett termett, de Mihály nem támadt rá, hanem megfordult s ocsmányan szitkozódva döngő léptekkel dühösen kiment a szobából.

Miklós reszketett a haragtól s néhány pillanatig szólni sem tudott. Az apja megint elhúzódott mellőle, az anyja meg átölelve esengett neki:

— Ne menj el, fiam! Lásd, nem ok nélkül féltelek, ha a legjobb embered ilyen!

— Eh! — mondta Miklós. — Ez vadállat! Embert akartam belőle faragni!

— Ez már ember! — dörmögte a mester. — Hiszen mert többé nincs szüksége rá, hogy a hála terhétől szabaduljon, szívesen leszúrná balgatag jötevőjét!

Miklós sietve megcsókolta az anyját, hogy majd indul. Ebben a pillanatban valami tömeg veszett lármája és üvöltése hallatszott nem nagyon messziről.

— Mi ez? — riadt fel Mária asszony.

Pál mester keserűen mondta:

— A ketrecből kiszabadult többi vadállat üvölt!

Mária asszony ijedten magához ölelte megint a fiát, de az kibontakozott karjai közül:

— Megyek! Majd én beszélek velük! A nép ismer engem s hallgat reám!

Pál mester erre egyszerre felharsant:

— Ez nem a nép! Sok milliomod magammal én vagyok a nép, aki dolgozom! Én is vágyom egy jobb világra, de nem fogok össze ezzel a naplopó, csavargó, semmiházi csöcselékkal, mely a nép nevét bitorolva, annak mindennél többet árt!

Miklós erre nem felelhetett már, mert kivágódott az ajtó s a hátán valami tarka

nagykendőbe kötött batyuval Péter jött meg s rekedten rikoltozta:

— Győztünk! Mi vagyunk az urak! De az én kezem nem véres!

Miklós rákiáltott:

— Mit tettél, te szerencsétlen?

A féleszű Péter hetykén felelt:

— Azt tettem, amit a többi tett! Hiszen töletek tanultuk! A sok beszédet mi így értettük! Nem jól értettük talán?

— Örült gazemberek vagytok! — kiáltotta Miklós kétségbeesett haraggal.

Péter meg felkacagott:

— Nagyon jó! Eddig az urak voltak gazemberek, most meg mi vagyunk gazemberek! De én ezért sem haragszom meg reád, mert én szeretlek, Miklós, de ha idejönnek, a többieknek ezt ne mondd! Már itt vannak a szomszédban!

— Idejönnek! — sikoltotta ijedten Mária asszony. — Hiszen itt nincs semmi sem, ami nekik kellene!

Pál mester lelkéből kifakadt a megvetés keserősége:

— Az kell nekik éppen, — mondta, — amit itt találnak: biblia, feszület, szentkép! Rombolni, összetörni, égetni, elpusztítani! Hiszen arra tanították őket, hogy nincsen Isten!

Péter szeme felragyogott az örömtől s büszkén mondta:

— Mégis okos ember vagy, mester! Eltaláltad, hogy miért jönnek ide! Én is biztattam őket s mondtam, hogy ne vesződjenek kívülről a vasajtóval, hanem erre jöjjenek az udvaron át!

Arra már nem volt idő, hogy a félkegyelmű Péter szavától megdöbbenjenek, mert berúgták az ajtót s az udvar felől betódult a csöcselék a szobába.

Miklós elibük ugrott s harsányan szólt:

— Megálljatok! Engem ismertek, úgy-e? Ez az én szüleim lakása s boltja! Itt hát nincs semmi dolgotok! Távozzatok békével innét!

Egy sehonnai felkiáltott:

— De fennen beszélsz?

A másik meg ezt rikoltotta:

— Kit oltalmazol? Az apádat vagy a Krisztusait?

Miklós haragosan rákiáltott:

— Ne járjon a szád! Mondtam: távozzatok!

A csöcselék betört csoportja fel-felmordult, de nemcsak hogy nem indult kifelé senki sem, hanem a kintlévők ugyancsak nyomták előre a már bentlévőket. Miklós nyilván azért, hogy az udvaron s a folyosón is meghallják, most még harsányabban szólt:

— Távozzatok! A nép forradalmi bizottsága nevében parancsolom!

Erre a tömegből vad kiáltások zűrzavaros özöne zúdult fel. össze-vissza kiabáltak:

- Mi vagyunk a nép!
- Nem parancsol most már senki!
- Nem vagy a mi emberünk!
- Áruló vagy!
- Parancsolj a kutyádnak!

Miklós feleszmélve az álmodozók álmából, most az utálkozástól tajtékozva elkeseredetten harsogta:

— Undok kutyák vagytok! Parancsolom távozzatok!

Erre Miklós testőre hirtelen előfurakodott a tömegeből s Miklós elébe ugorva, a pálinkától már most lángoló arccal rikácsolta:

— Kutyák vagyunk? Azt mered mondani? Veszett kutyák vagyunk?

A csöcselék kitörő örömmel röhögött, hogy a testőr most volt ura ellen támadt, Miklós meg megvetéssel végig mérve Mihályt, odavágta neki:

— Részeg disznó vagy! Takarodj előlem, te hálátlan kutya!

Ebben a pillanatban valamelyik sehonnai elrikkantotta magát, hogy hajrá, csülökre! Egy másik megvadult gazember meg a kocsmái verekedők szokása szerint botjával leütötte a függőlámpát. Néhány másodpercig sötét volt a szobában, aztán valami hirtelen kigyúlt tolvaj lámpával a kezében s azt a boltajtó felé lengetve, egy vad sehonnai üvöltözni kezdte:

— Erre, erre! Utánam! Erre van a bolt!

A szennyes áradat vad rivalgással, az őrgöngve ugrándozó Péterrel az élén, átömlött a boltba s az apját s anyját kivéve senki sem törődött azzal, hogy Miklós a díványon félig ülve s félig leomolva kínosan zihál.

— Megütöttek, fiam? — rebegte az anya s magához ölelte a fiát.

Pál mester arra gondolt, amit Péter mondott a Mihály töréről és sietve feltépte Miklós mellén a ruhát.

A csöcselék a boltból egy szempillantás alatt kihányt a templomtérré mindent s egyszerre nagy lánggal lobogott a máglya s vörös fénye a bolton át bevilágított a szobába.

Péter eszeveszetten berontott s a szárítópólcról lekapta a feszületeket:

— Ezek is hadd égjenek el mind! — rikoltotta. — De hagyok azért nektek is! Nesztek!

S ezzel Péter egy csomó feszületet odavetett Pál mesterek felé a földre.

A mester rákiáltott:

— Péter, orvost! Szaladj orvosért!

Péter se hallott, se látott s kacagva elrohant.

Miklós bágyadtan felvetette a szemét s a földre dobott feszületekre meredt. Egy pillanat múlva Péter megint visszaroht az utcáról s megállva a bolt belső ajtajának küszöbén, bekiáltott a szobába:

— Gyertek már ki! Nézzétek! A templom teteje is ég már! Szép, gyönyörű!

Ezzel a gyönyörűségtől visongatva megint elrohant.

Miklós meg felrezenve, az anyja ölelő karjaiból egy kissé előrehajolt, a bevilágító tűzfény felé fordult s mintha a kint üvöltő csőcseléknek akarta volna odakiáltani, egyre gyöngülő hangon ezt hörögte:

— Megálljatok! Ne gyújtsátok fel a világot! Ha mindent elégettek, hideg lesz! Máris fázom! Anyám, ölelj magadhoz. Fázom, megfagyok . . .

Mária asszony a fájdalomtól szinte elalél-tan ölelte keblére gyermekét s a mester mindent megbocsátva, zokogva borult megholt fiára.

Kint egyre tombolt s üvöltött a csőcselék s a felgyújtott templom fedele alól kimenekült galambok a lángok által vörösre festett magasban riadtan s kétségbeesetten kerengtek az elpusztult fészkek felett.

HIÉNÁK.

Egy szép nyári éjszakán, a gondos hiéna-papa felverte a két kölyköt az anyjuk mellől.

— Talpra, gyerekek, gyerünk! Itt az ideje, hogy megtanítsunk benneteket a mindennapi ételmet megkeresni.

A kölykök nem nagyon örültek ennek a beszédnek és nagy ásítózás és nyújtózkodások között, olyan kelletlenül tápászkodtak fel a vacokról, mintha megérezték volna, hogy a szülői ellátás által biztosított gondtalan élet boldog napjai nem tartanak már sokáig!

A család fölkerelkedett: az apa elől, a mama hátul, a két kölyök közbül ballagott. Ha az apa valami neszre felfigyelve, felborzolta a háta sörényét, a kölykök utánozták az apjukat, ők is felborzolták a sörényüket és úgy figyeltek. A mama gyönyörködve nézte kölykeinek komolykodását. Sokáig ballagtak így, óvatosan, csendesen, szótlanul. Egy jó idő múlva a hiéna-mama, aki már attól tartott, hogy a sok gyaloglás még majd megárt a gyerekek gyöngé lábának, megszólalt:

— Te öreg, tulajdonképpen hová a pokolba akarod ezeket a gyerekeket vezetni?

— Ide, a falu alá, a temetőbe! Meg akarom tanítani a gyerekeket, hogyan kell kikaparni a sírból a megholt embereket.

A nagyobbik kölyök, akibe, úgy látszik, több kíváncsiság szorult, mint a kisebbikbe, közelebb húzódott az apjához s megkérdezte:

— Apám, mi az az ember?

— Az ember — magyarázta az Öreg — kétlábon járó, majomféle állat. Roppant büszke arra, hogy esze van s azt hirdeti, hogy ő a teremtés koronája.

— Hát honnét veszi az ember azt, hogy ő a teremtés koronája?

— Onnét, fiam, hogy ő az egyetlen állat, mely a teremtés munkáját folytatni tudja. Tud tüzet gerjeszteni, vetni, fát ültetni s a meglevő dologból új dolgot csinálni!

— Ó, de boldog lehet az ember! — sóhajtott a kölyök.

— Tévedsz, fiam! Az ember a helyett, hogy boldogan élvezné kiváltságát, nyűgnek és robotnak, rabszolgaságnak tartja a munkát és azt irigyli, akinek módja van tétlenül élni! Az ember az állatokat lenézi. . .

— Nos, ha olyan az ember, hogy nem örül kiváltságának, nincs joga az állatokat lenézni!

— Akár van joga, akár nincs, mégis lenéz bennünket, már csak azért is, mert mi úgy élünk, ahogy ösztönünk természeti törvénye rendeli. Az emberek meg ezer törvényt és szabályt csinálnak, de külön-külön minden ember azt tartja, hogy ő kivétel minden szabály alól s azt követeli, hogy a szabályokat a többi ember tartsa meg. Látod, fiam, semmiféle állat nem pusztítja úgy a maga fajtáját, mint ahogy az emberek rakásra ölik egymást.

— Ezt már nem értem. És ha, apám, nem te mondanád, el sem hinném!

— Hát azt megérted, fiam, hogy az ember akkor is eszik, ha nem éhes, akkor is iszik, ha nem szomjas s akkor is szeretkezik, ha nem szerelmes?! Úgy-e, azt sem tudod megérteni, hogy az emberek, bennünket, hiénákat utálnak azért, mert mi a hullákat megesszük, holott ők élve marcangolják egymást, kézzel, fegyverrel, szájjal s a rágalomnak méregfogaival!

A kíváncsi kölyök riadtan nézett az apjára s megnyugtató választ remélve, kérdezte:

— És az emberek mind ilyenek?

— Lehet, hogy akad közöttük másmilyen is; — válaszolt az öreg, — legalább távoli rokonaink, a kutyák, azt mondják, hogy vannak jó emberek is. De az is lehet, hogy a lekenyerezett kutyák hálából hazudnak!

A kutyák nagyon derék állatok, de lehet, hogy folytonosan az emberek között élve, már ők is megtanultak hazudni! No de megérkeztünk! Ez itt a falusiak temetője. Hát te kicsi, gyere, bontsd ki ezt a sírt, te meg nagyobbik, fogj hozzá ehhez a másik sírhalomhoz!!

A kisebbik kölyök, amelyik oda sem hallgatott, mikor az apja a nagyobbiknak az emberről mesélt, nagy fürgeséggel nekifogott a kaparásnak; a nagyobbik meg csak nézte, nézte az apja által neki kimutatott sírhalom s nem kezdte meg a munkát. Az öreg egy kis vártatva rászólt:

— Hát miért bámulod ezt a sírhalom, miért nem fogsz hozzá!? Kitűnő eledelhez jutsz. Emlékszel, a múlt héten, hogy ízlett az az embercomb, amit hazavittem, kóstolónak?

A nagyobbik kölyök erre felvetette a fejét, kérő tekintettel nézett az apjára s csendesen, nehogy a kisebbik meghallja, így szólt:

— Ne haragudj, édesapám, de nem eszem többé emberhúst! Megutáltam az embert. . .

A hiéna-papa a tehetetlen bánat reménytelen keserűségével néhány pillanatig szomorúan nézte elkorcsosult fiát, azután odafordult feleségéhez:

— Látod, anyjuk, látod, mit kellett megérnünk?! Az emberek egyre vadabbak, a

hiénák meg egyre finnyásabbak lesznek!
Bolond világ ez a mai világ!

A hiéna-mama, mintha igazat adott volna
az öregnek, szomorúan pislogott s nagyokat
sóhajtott, titokban pedig örült, hogy a fia —
különb lesz az apjánál!

VISZONTLÁTÁS.

Megérkezése után Balázs átöltözött s lement az étterembe vacsorázni. Amint a fényárban úszó, díszes teremben alkalmas helyet keresve szétekintett, mindjárt észrevette, hogy az egyik asztal mellől az öreg Vadas integet feléje.

— Gyere, gyere, te vadember!

Balázs egy kissé tétovázva állott meg Vadas asztala mellett.

— Úgy látom, többen lesztek együtt; talán zavarnám a társaságodat.

Vadas legyintett a kezével:

— Eh, az ördög vigye el az egész társaságot! Halálosan unom már őket! Csak gyere, foglalj helyet!

Balázs leült, megrendelte a vacsoráját s aztán, mikor a borimnak is megvallotta, hogy egy üveg Porter-sörre vágyik, odafordult Vadashoz:

— Nos, legalább mondd meg, hogy kik azok az eljövendő unalmas emberek, akik közé most engem idekényszerítettél.

— Kik?! — haragoskodott Vadas, — hát Gávásy Paliné, akinek az ura három hét óta Berlinben tárgyal, azt mondta tegnap, hogy

mint bús szalmaözvegy, ma este színház után megint itt akar vacsorázni velem, Pallóssal, meg a lovaggal. Eljön Szabó Sári meg Gács Bimbi is.

A Gács Bimbi névre felrezzent Balázs s önkéntelenül megkérdezte:

— Gács Bimbi?

Vadas sietett a felvilágosítással:

— Vagyis: Gács Bözsi. Amíg az édesapja, aki nem szerette az ilyen neveket, élt, Bimbi is csak Bözsi volt, de az apja halála óta már most Bimbi!

Balázsnak feldobbant a szíve: Gács Bözsi! Igazán csodálatos, bogy mikor ilyen hosszú távollét után először keresi a régi társaságot, a legelső estén s jóformán az első órában találkozik Bözsivel. Mi ez?! A végzet rendelése csakugyan?!

Vadas nem figyelt arra, hogy Balázs egy kissé elmélyedt s tovább beszélt:

— Rettenetesen unom már ezeket a nőket! Ne érts félre, nem éppen ezeket, hanem valamennyit unom! Hiszen ezek nem hölgyeim, hanem cimboráim akarnak lenni! Érted: a pajtásaim s mulatócimboráim!

Balázs, mint afféle elmaradt ember, nem igen értette meg Vadast s szinte évődve kérdezte meg:

— Hát miért nem szabadítod meg tőlük magadat?

— Azért nem — felelte Vadas, — mert egyedül nem élhetek, mint valami remete s mindenütt ilyenekre találok! Bizonyosan vannak most is másféle hölgyek, de azok most nem járnak sehova, azok most Hamupipőke módjára elrejtőznek!

Balázs jól ismerte Vadast, tudta, hogy ez az ötvenen felüli agglegény folyton a fiatalokat korholja, de csak azért, hogy a fiatalok önkéntes mentorának szerepét játszva, pironkodás nélkül nap-nap mellett együtt éjszakázhasson a fiatalokkal. Nem is vette a zsémbeskedést most sem komolyan. Az öreg erkölcs-örgróf (így hívták Vadast a fiatalok) egy darabig hát kedvére szidhatta a mai fiatalságot; egyszer aztán a főbejárat felé pillantva, odaszólt Balázsnak:

— No, jönnek a cimborák!

Csakugyan megjött a színházból a várt társaság. Balázs az első pillanatban nem ismert rá Gács Bözsire. Persze öt esztendővel ezelőtt Bözsi még kis lány volt, most meg divatosan ruhátlan nagy kisasszony; szép barna haja most koromfekete s az arca meg az ajka ki van festve.

Bimbi Balázs mellé ült le az asztalhoz. Balázs az első pillanatok egy kissé kellemetlen hatásának elmúltával elhitette magával, hogy nagyon örül e szomszédságnak, de valahányszor szeme a Bimbi kifestett arcára s

ajkára tévedt, mindig valami fájó érzés suhant át a lelkén s a mostani Bimbi mellett egyre a régi kis Bözsire gondolt. E kedves leánykára való emlékezés egyelőre valahogy megvédte a mostani Bimbit is. Hiszen — gondolta Balázs magában — igazán döreség lenne ezek után a külsőségek után ítélnem; ha a nők egymás kedvéért képesek is ilyen maskarát csinálni magukból, annak kedvéért, akit szeretnek, el is hagyják az efféle bolondságokat!

Bimbi, noha jó néhány esztendő óta nyilván sohasem gondolt Balázusra, aki távol volt, mint ügyes leány, most eleinte nagy érdeklődéssel kérdezgette a szomszédját:

— Nos, mondja, miért bújt el a világ elől? Emberemlékezet óta nem láttuk! Mi mindent csinált, amióta nem láttuk?

— Bizony én csak dolgoztam — felelte Balázs.

— És annyit dolgozott, hogy e miatt soha felénk se nézhetett?

Balázs komolyan felelt:

— Mikor az oláhok betörték hozzánk, Békésbe is, a gazdaságunkból a terményeket, gépeket, állatokat mind elrabolták, a házfedeleket feltüzelték, minden ajtót, ablakot, kútgémet tönkretettek. Hogy aztán tőlünk eltakarodtak, két esztendeig jóformán szántatlan, vetetlen maradt a birto-

kom. Csak úgy szedhettem rendbe mindent, hogy adósságot csináltam. Akkor felfogadtam, hogy míg az adósságomtól meg nem szabadulok, nem járok társaságba; elvégre nem illik a hitelezők pénzén uraskodni. Felfeljöttem én Pestre, kölcsönt kérni, gépet venni, vetőmagot szerezni, de bizony mindig elbújtam az ismerősök elől s ha lehetett, dolgom végeztével a legelső vonattal siettem haza.

Bimbi mosolyogva hallgatta Balázst s ezt mondta:

— Hallja, ez nem lehetett valami mulatságos dolog!

Balázs szinte megdöbbsent. Á kis Bözsi nem mondott volna ilyesmit! Mást mondott volna, vagy talán semmit sem mondott volna, de amit ez a Bimbi mondott, azt bizonyosan nem mondta volna.

Bimbi nem vette észre, hogy megjegyzése milyen hatást tett s tovább kedveskedett:

— Ha magában ilyen remeteségre való hajlandóság van, jó lesz vigyáznia, nehogy úgy járjon, mint Simon Feri, az unokatestvérem, aki elvette Nagy Jolánt; falun laknak, két gyerekük van, soha ki nem mozdulnak hazulról, csak a gyerekeket tutujgatják! Feri mesterien tudja a gyerekeket tisztába tenni s altatgatni! Es azt mondják, hogy: ők boldogok!

Bimbi felkacagott, Balázs meg szinte el-sápadt, mert ennyiből is megértette, bogy a régi Bözsiből ebben a Bimbiben semmi sincsen s az idegen külsőben valami ismeretlen, idegen lélek él. Ez Balázst nagyon lehangolta s alig-alig bírt uralkodni magán. A további beszélgetés aztán még jobban lesújtotta.

— És igazán képes volt maga ott meg-lenni?! — kérdezte Bimbi. — Esztendőig valami sáros, poros faluban, vagy majorban! Szinte érthetetlen! Nem vonzotta ide semmi és senki? Nem gondolt senkire?

Balázs Bimbinek minden szavából, minden pillantásából, minden mozdulatából ki-érezte, hogy ennek sejtelve sincs arról, hogy ő abban a sáros, poros majorban a kis Bözsire sokat gondolt. Á kérdésre tehát, most is a kis Bözsire gondolva, halkán, elfojtott hangon így felelt:

— Nem tagadom, sokat gondoltam vala-kire, de az a valaki meghalt . . .

Bimbi színlelt részvétellel mondta:

— Oh, Istenem! Meghalt?!

Tovább nem folytathatták ezt a dolgot, mert az emeletes-fejű Pallós, aki szemben ült velük, valami érdekes pesti pletykába kezdett, Bimbi tehát, mint a kis társaság többi tagja is, odahallgatott. Balázs is úgy tett, mintha érdekelné a bőbeszédű úr el-

beszélése s még örült is, hogy ez a szószátyár lefoglalja az egész társaságot s ő a maga gondolataival foglalkozhatik. Ha a társaság fel-felkacagott, ő is mosolygott, pedig nem is tudta, hogy azok min nevetnek. Ő, Bimbi mellett ülve, lelkében most a meghalt Bözsi-két temette.

Balázs öt esztendővel ezelőtt találkozott utoljára a kis Bözsivel, aki akkor tizen-nyolc-tizenkilenc esztendő leányka volt. Bözsi az édesapjával ült a dunaparti sétányon. A méltóságos úr már akkor betegeskedett; noha nem volt se katona, se politikus, őt is a háború sebezte halálra s a fel-felfordulások teperték le. Olyan hivatalt viselt, mely izgalmával megviselte az idegeit, a szívét, a szemét s aztán a többi derék, idősebb emberrel együtt, az előretörtető fiatalok félrelökték. Balázs nagyon tisztelte, becsülte a Bözsi apját. Ott a sétányon is melegen üdvözölte s sokáig elbeszélgettek hármában. Aztán mikor hűvösödni kezdett, hazakísérte Bözsiéket. A kapuban elbúcsúztak. Mikor Bözsi kezét akart neki nyújtani, véletlenül elejtette azt a kis virágcsokort, melyet eddig jobbjában tartott s a kis bokréta széthullott a kapu előtt. Balázs felkapkodta a virágokat s visszaadta Bözsinek s csak egy szál virágot tartott meg.

— Ezt fáradságom díjában megtartom!

Balázs ezt inkább csak úgy tréfásan mondta. Bözsi zavartan s meglepetten nézett rá s aztán fülíg pirultan besuhant az apja után. Balázs maga is zavarba jött s hirtelenébe nem tudta, hogy mit csináljon a kis virággal; a gomblyukába tűzni nem akarta, eldobni sajnálta, hát valami akaratlan mozdulattal beletette tárcájába. Estére — gondolta — úgyis elhervad, kiteszem majd az asztalra s reggel a takarításkor aztán majd eltüntetik! Este azonban Balázs nem vetette ki a kis virágot a tárcájából, sőt, gondosabban elhelyezte benne. Estig ugyanis annyiszor elébe lebbent a kis Bözsi zavartan elpiruló arca s annyiszor megcsendült fülében kedves hangja, hogy . . . Nem, Balázs akkor nem gondolt semmire sem. Később sem gondolt semmire sem, de ha komoly gondolkozás helyett otthon, abban a sáros, poros majorban el-elálmodozott, bizony mindig a kis Bözsit látta maga előtt s mindig azt remélte, hogy Bözsi majd egyszer bizonyosan a felesége lesz . . . Hogyan s mikor? Ha az eleve elrendeltetésben hisz az ember, semmit sem tart lehetetlennek, az álmodozó ember pedig mindig szépet álmodik.

Ezt ugyan tagadják, de mégis igaz, hogy minden jóra való ember lelkében egy poéta lakozik. Balázs nem tagadta meg a maga

poétáját, sőt szerette is, hiszen az ilyen halkszavú poéta teszi széppé az ember életét; most azonban Balázs nagyon haragudott a poétájára, azért, hogy a kis Bözsit eszményképévé tette. Igaz, hogy a poéta álmodozása bearanyozta a nehéz idők gondterhes napjait, de rettenetes csalódás lett a vers vége! A kis Bözsi helyett egy egészen idegen valaki ül mellette! Az is igaz azonban, hogy ebben nemcsak a poéta hibás: jómaga is jobban utána lehetett volna a dolognak! Hiszen nagy kertelésekkel, barátai révén iparkodott is valami hírt hallani; tudta is, hogy Bözsi édesapja meghalt, hogy Bözsi elvégezte a tanítóképzőt, azt is tudta, hogy házasulandóembert k nem járnak körülötte, de azt, hogy a kis Bözsiből olyan, léha s üreslelkű divatbáb lett, aki bájait jóformán leplezetlenül mutogatva, festett hajjal s kipingált orcával jár-kél a világban, bizony nem is sejtette. Mialatt Vadas és cimborái ittak, ettek s nagyokat kacagtak, Balázs így a kis Bözsit elsiratta magában, de Bimbi iránt még csak részvétet sem érzett; egészen közönyös volt előtte az az idegen nő. Szerencse, hogy a kis társaság egész este olyan élénk volt s Bimbő olyan nagy hévvel vett részt az általános társalgásban, hogy Balázsnak nem kellett vele foglalkoznia. Különben is azt érezte, hogy arra képtelen lett volna; hiszen ha

egymás mellett ültek is, nagyon, de nagyon messze kerültek egymástól!

Éjfél tájban Gávásy Paliné azt indítványozta, hogy most már menjenek el egy kicsit táncolni a Zöld Disznóba. Balázs eddig hírét sem hallotta ennek a bárnak, tánra sem volt semmi kedve, legjobban szeretett volna megszökni. De Vadas szemmel tartotta s a fülébe sziszegte:

— Csak gyere, szenvedj te is!

A társaság felkerekedett; a szálló előtt négyen beültek egy nagy autóba, Bimbi, Vadas és Balázs csak egy kis bérautót kaphattak. A szűk kocsiban Bimbi a két férfi között szorongott. Minthogy manapság már az ilyesmi egészen megszokott dolog, Bimbit egy cseppet sem feszélyezte ez az elhelyezkedés. Balázst szemelláthatóan bosszantotta.

A Zöld Disznó ragyogó tánctermeben olyan zene szólt, hogy bizony ilyenek hallatára a legszelídebb disznó is megvadulna. A közönség azonban bódultan élvezte ezt az örült hangzavart s a táncoló párok idegbeteg indiánusok módjára rúgkapáltak, hajladoztak s egymásba kapaszkodva vergődtek s vonaglottak. Balázs botránkozó tekintetét észrevéve, Vadas gúnyosan megkérdezte:

— Szédülsz, Balázs?!

— Nem tagadom — felelte Balázs —

csakugyan szédülök s nem értem, hogy hogyan hozhatjátok ilyen helyre a hölgyeket?

— Bolond vagy te Balázs! — nevetett az erkölcs-örgróf. — Hiszen itt nagyon sok előkelő úrhölgy táncol. Az igaz, hogy másféle dáma is táncol, dehát ez a demokrácia!

Gávásyné, akinek az ura, mint tudjuk, három hét óta Berlinben tárgyal, táncra perdült Pallóssal, Sári a lovaggal indult neki, Bimbit meg olyan valaki vitte táncba, akitől Balázs nem tudta, hogy Bimbinek régi ismerőse-e, vagy csak most mutatkozott be neki, vagy a Zöld Disznó fizetett táncosa. Balázs Bimbi táncát nézve, közöny helyett valami csendes megvetés-félét érzett lelkében. A világtól elmaradt Balázs ugyanis azt tartotta, hogy akik itt mulatnak, meghibbant betegek annak az idegbajnak, mely most világszerte járványosán pusztít, de amely nem ragad rá arra, aki egészséges akar és egészséges mer maradni.

Bimbi olyan nekiszilajodva táncolt, hogy a keblén meglazult a virágcsokor s ezt észrevéve, mikor Balázs asztala közelébe került, a kis csokrot nyeglén odavetette Balázs elébe:

— Ezt magának adom!

Balázst meghökkentette ez a kellemetlen kedveskedés s a kéretlenül kapott kis csokrot egy kis idő múlva, mert feltűnés nélkül

itt mégsem dobhatta az asztal alá, haragosan a zsebébe dugta.

Valószínű, hogy Vadas cimborái reggelig ott őrzöngtek volna a Zöld Disznóban, de közbejött valami. Egy előkelő úr pofonvágott egy másik urat, aki mint marhakereskedő, a mézáros-legénységen kezdte pályáját. A marhakereskedő dühbe borult, a pofozkodó előkelő urat a földhöz vágta s a tetejébe — nyomtatóknak — két-három békecsináló pincért is letepert a pallóra s mint-hogy az előkelő úr lovagias barátai nagyon kapkodtak a névjegyeik után, az egykori mézároslegény ezeket is össze-vissza verte. Ebből aztán nagy s általános tülekedés lett; Vadas a hölgyekkel s Balázssal még idejekorán kimenekült a Zöld Disznóból; Pallós s a lovak lovagiasan eltűnt. A hölgyek nem szívesen hagyták el a csatateret; nagyon mulattatta őket a dolog, de Vadas megmagyarázta nekik, hogy ha kereket nem oldanak, esetleg tanúskodniok kell a bíróság előtt, nevük belekerülhet az újságokba, ami mégis kellemetlen lenne.

A Zöld Disznó menekülő közönsége úgy szétkapkodta az autókat, hogy Vadasék gyalogszerrel indultak el. Gávásyné még örült is ennek.

— Jó is lesz — ezt mondta, — ha gyalog megyünk. Úgy látszik, sok pezsgőt itattak

meg velem. Ha egy kicsit nem szellőztetem ki a fejemet, még tánclépésekkel libbenek be a gyerekek hálószobájába!

Balázs elől ment Bimbivel, aki mintha szintén többet hörpintett volna fel az édes pezsgőből, össze-vissza fecsegett mindent. Mikor azonban a terézvárosi templom előtt jártak, Bimbi elhallgatott s menet közben háromszor is keresztet vetett magára. Balázs majd felszisszent. Oh, hiszen istenkáromlás az, ha valaki a Zöld Disznóból jön ki s szende arcot vágva, hányja magára a keresztet.

Az Andrassy-út sarkán az erkölcs-örgróf megszólalt:

— Én hazakísérem magát, nagyságos asszony, aztán Sárikát. Arrafelé lakom, hát nem kerülő. Te meg Balázs, kísérd haza Bimbit a Bank-utcába. Te fiatal vagy, hát még tehetsz egy kis kerülőt!

A hölgyek ezt egészen helyes s illendő dolognak tartották, nem is tettek semmi megjegyzést, szépen elbúcsúztak egymástól s Vadas a két cimborával elindult balra, Balázs meg Bimbivel jobbra.

Bimbi felpillantott az utcai órára.

— Oh, még csak három óra! Néhány órát még alhatom!

— Korán kell kelnie? — kérdezte Balázs, nem azért, mintha érdekelte volna Bimbi

életrendje, hanem csak azért, hogy mondjon valamit!

— Bizony, kilencre holnap is bent kell lennem az iskolában! — felelte Bimbi s aztán valami őszinteségi roham által kényszerülten, kérdésre sem várva, kifakadt:

— Pedig, higgye el, utálok az iskolát, meg a gyerekeket is? De kénytelen vagyok vele. Hiszen az apám, a nagy puritán semmit sem hagyott ránk s amije volt, mint lelkes hazafi, hadikölcsönbe verte!

Balázst annyira bántotta az a megdöbentően kegyeletlen hang, mellyel Bimbi elhunyt édesapjáról beszélt, hogy legjobban szerette volna őt a faképnél hagyni, de csak erőt vett magán s némán ment a lány mellett, aki egyre beszélt:

— A mama nyugdíja szentelenül kevés s különben is, csak úgy biztosíthatom a függetlenségemet, ha magam is kereső vagyok. Együtt lakunk ugyan a mamával, de persze, a mama máig sem tudott megbarátkozni az új világgal! Nem is szól már, de folyton sír. Sajnálom, de én nem tudom a régi világot az ő kedvéért visszavarázsolni!

— Kár! — mondta szinte akaratlan Balázs. — Hiszen szép volt az a régi világ . . .

Bimbi erre elhallgatott s hirtelen magára eszmélve nagyon bosszankodott, hogy ez

előtt az elmaradt ember előtt kiszakadt belőle a keserűség! Balázs pedig szinte remeggett a felindulástól s hogy mielőbb megszabaduljon Bimbitől, mikor a ház kapujához értek, olyan sietve nyomta meg a házmester csengőjét, hogy ez Bimbinek is feltűnt.

— Persze — mondta Bimbi, visszanyerve társaságbeli hangját — maga még visszamegy s a lovaggal, meg Pallóssal mulatnak tovább!

— Nem, hazamegyek — felelte Balázs — egyáltalában nem vagyok mulató kedvemben.

— Ó, bocsásson meg — szólt Bimbi színlelt gyöngédséggel, de valójában gúnyosan, — hiszen maga, úgy-e még mindig arra gondol, aki . . .

Balázs közbevágot:

— Igen, arra gondolok, aki meghalt . . .

Bimbinek most sem jutott az eszébe, hogy Balázs éppen itt az ajtó előtt, egykor egy szál virágot elvitt tőle. Oh, azok a divatos lányok, akik úgy beszélnek az apjukról, anyjukról s a hivatásukról, mint Bimbi, ilyen szentimentális dolgokra nem gondolnak. Az ilyenek sivár lelkében nem lakozik poéta. A házmester hamarosan megjött, Balázs elköszönt s Bimbi belibbent a kapun. A házmester nem zárta be mindjárt a kaput,

hanem kilépett a kapu elé s végigtekintett az utcán. Balázs önkéntelenül megkérdezte:

— Vár még valakire?

— Azt nézem — dörmögte a házmester, — hogy véletlenül nem jön-e már az én lányom is. Az ebadta, az is úgy él, mintha emeleten született kisasszony lenne!

Balázs Bimbi és a *hozzá* hasonlók helyett is szégyellte magát a házmester előtt s bódultan továbbment. Aztán, mikor kiért a Bank-utcából a körútra, előhúzta a zsebéből óh, nem a Bözsi kis virágját, melyet tárcájában, mint valami kedves halott kedves emlékét tovább is megőrzött, hanem a Zöld Disznóban kéretlenül kapott virágcsokrot s valami heves undorodással haragosan messzire elhajította magától. És Bimbi bokkrétája, mint valami beteg madár, egy pillanatra vergődve felsuhant a fülledt éjszakai levegőbe, aztán lehullott az utca porába.

TARTALOM.

	Oldal
Egyedül.....	3
A fránya madár	15
Legenda	29
Mindentudó Ádám.....	35
Délamerikai történet	47
Rázsó tanár úr	63
Flóra.....	75
Címerfordítás	91
Vadászkalandok.....	103
Titok	113
Gyuszi.....	121
Hóhérok	135
Egy este	149
Hiénák	179
Viszontlátás	189